

KISS JÓZSEF EMLÉKSZÁM:
a költő halálának 25-ik évfordulója alkalmából
A bázeli cionista kongresszus döntő határozatai

UJ ÉLET

A MAGYAR ZSIDÓSÁG LAPJA

III. ÉVFOLYAM I. SZÁM

MEGJELENIK
MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN

1947 JANUÁR 2.
TÉVÉSZ 10.

Tanuljunk és készüljünk!

(G. E.) „Baruch átá Hasem sechejénu vökijszánú vöhi-gijánu lazman haze. Áldas-sál Te Urunk, aki megenged-ted, hogy életben maradjunk, aki megtartottál bennünket és megadtad, hogy elérjük ezt az időt.” Ezzel az áldás-sal és őszintén átértelt, hála-telt szíjjel mondott köszö-nettel kezdték meg munkájuk-at a XXII. Cionista Kon-gresszus választott képviselői. A történelmi felelősség tu-ta hatotta át a zsidó nép-j sorsának formálóját. Érez-ték, hogy Isten különös ke-gyelme, amely életben tar-totta azokat, akik népünk szörnyű tragédiája után meg-maradtak, munkára kötelez. A Kongresszus ezért elsősor-ban a közvetlen jövő utjait jelölte ki. A zsidóság legki-válóbb képviselőinek kétbe-tes ülésezése a problémák nyílt, kendőzetlen feltárásá-val fordulópontot jelentett a cionista mozgalom és — ma már a reális objektivitás megengedi ezt az állítást, —

az egész zsidóság utolsó év-tizedeinek a történetében. A politikai döntés méltóságát-jes, de nagy taktikai érzékre valló határozatain kívül az eredi építés, a telepítések fo-kozása, a bevándorlás előse-gítése, a gazdasági élet új rendezése és — last but not least — a galutban követen-dő munka kérdéseinek meg-vitatása és az új tervek elfo-gadása a Kongresszus min-den résztvevőjében tudatossá tette, hogy egy korszak be-zárult és új korszak kezdő-dött. A hangoskodó propa-ganda, az elszennedett veszte-ségekkel és újból fellángoló antiszemitizmussal ugyan ma-gyarázható, de a reális hely-zettel nem mindig számoló, a tömegek átnevelését elmu-lasztó mozgalom kora véget-ért. Erec Jisraelnek lelkileg és fizikailag nehéz munkára felkészült — erre tudatosan képzett — építőkre van szük-ség!

A világ zsidósága életének részletes analízise megdöb-

bentő erővel bizonyította, hogy a mindenütt jelentkező antiszemitizmus, a társadalom még hosszú ideig megoldatlan problémái, a maradék zsidó-ság végső tragédiájához ve-zetnének, ha Palesztina, mint Erec Jisrael nem tárhatná ki kapuit az oda igyekvő, az új otthont keresők tömegei előtt. A Harmadik Templomot azonban nem a „galut” zsidó-sága építi fel, nem az európai vérzivatarban exisztencia nél-kül maradottak hada, — még csak nem is az internáló tá-borokban lelkileg megrokk-ant és helyüket nem találók tömegei. A munkát lelkileg és fizikailag önként, örömmel válláló építőkre vár az új Zsidó Állam megteremtésének és megszilárdításának szent feladata! Ne a galut tömegeit hozzátok az épülő államba, — így üzen a XXII. Cionista Kongresszus, — mert ezek ott is talaj nélkül maradná-nak. Tegyétek Erec Jisrael polgáraivá azokat, akiket az új államba hoztok, még mi-

előtt felszállnak a munkát, de egyben biztonságot is adó ot-thonba igyekvő hajókra. Tu-datosan átnevelt zsidó ágra vár Erec Jisraelnek már eddig, hatalma-sal alkotott népe. Tudat: át-nevelés — ez céludatos, nap-nap utáni erőfeszítést jelent: a zsidóság belső felépítésének átalakítását: a munka megőe-esülését a zsidóságban, amint azt a korábbi állami élet ide-jéből szent könyveink átmen-telték: a lumpenproletárok helyett a munkából élő dol-gozók zsidóságának a megte-remtését. Ezt várja tőlünk a cionizmus új ideálja: Erec-Jisrael Kimódina Ivrit, a pa-lesztinai Zsidó Állam — és minden bizonnyal szívesen fo-gadja majd a változást az egész progresszív világ is.

Zsidó ifjak és lelkileg fia-talságukat megőrzött zsidó férfiak és asszonyok! Nektek üzent a XXII. Cionista Kon-gresszus: tanuljatok és ké-szüljétek!

Ára 1 forint

A XXII. Cionista Kongresszus külpolitikai vitája

(Az UJ ÉLET kiküldött tudósítójától)

A magyar delegátusok felszólalásai Bázelen

Bázel, december 16.

A XXII. Cionista kongresszusra kiküldött magyarországi delegáció feladatának tekintette, hogy a Kongresszus munkájában való általános részvétel mellett a világ minden részéből összegyűlt zsidó képviselők előtt tárgyilagosan ismeresse a magyar zsidóság helyzetét és a problémák megoldásához megnyerje a zsidó szervezetek morális és anyagi segítségét. Kongresszusi felszólalások és pártkonferenciák keretében folyik ez a felvilágosító munka, amelynek eredményeképpen az eddig a zsidóság testéről leszakadt tagnak ítélt magyarországi zsidóságot visszafogadják a zsidó nép eleven egységébe.

Különösen zsúfolt programot jelentett a magyarországi delegáció számára december 16-án Salamon Mihály és dr. Herskovits Fábán a Kongresszus plenáris ülésén, Gellért Endre az Általános Cionisták Világszervezetének világkonferenciáján szólalt fel. Salamon Mihály, a Magyar Cionista Szövetség elnöke a magyar cionizmus helyzetéről adott héber nyelvű beszámolót a Kongresszus előtt. „Most, hogy a világ cionistáinak a parlamentjében először szólalok fel — mondotta többek között, — úgy érzem, hogy ebben a teremben az egész magyar zsidóságnak szíve dobog... Hogy mi történt velünk, azt Önök kivülről is igazán soha nem fogják megérteni. Nagy tűz pusztított a mi soraikban, amelynek lángja az égi és csupán a Gondviselés különös csodájának köszönhető, hogy 180—200 ezren megmenekültünk... Nem véletlen, hogy ötven év után most először jelentkeznek a magyarországi cionizmus ily nagyszámú küldöttségek. Ez a magyar zsidóság gondolkodásmódjának megváltozására mutat. Ezután beszámolt a magyar cionizmusnak a fasiszta terror alatt végzett mentési munkájáról. „Nem tudok, ha azt mondom, hogy sok tízezer zsidó — köztük sok száz szlovák és sok ezer lengyel zsidó — ennek a munkának köszönheti megmenekülését. E hatalmas mentőakció sikerét jelentős mértékben támogatja a szociális kormány megértő támogatása, amiért itt a Kongresszus plénuma előtt mondok hála köszönetet. Ismertette a cionizmus szerepét a magyar zsidóság életében, a hitközségek és a Joint munkájában. A cionizmus magyarországi sikereire való hivatkozással kérte a külföldi zsidóságnak támogatását a magyar zsidóság számára és az

alijah lehetőségek megteremtésénél a magyar cionizmus legényeinek kielégítését.

Dr. Herskovits Fábán a napirenden lévő külpolitikai vita keretében elmondott héber nyelvű beszédét feszült figyelemmel hallgatták végig a képviselők, akik többször megtapsolták a beszéd egyes kitételeit. Beszéde elején a következőket mondotta: Erről a helyről jelentem be, hogy a megmaradt magyarországi zsidóság életét mindenekelőtt a hős Vörös Hadsereg dícsőségei felszabadító harcainak köszönheti és erre mindig örök hálával fogunk emlékezni.

A londoni konferencián való megjelenés kérdéséhez a magyarországi seerit hapleta szövegéből szölt hozzá. Kifejtette, hogy cionista szempontból nem szabad különbséget tenni a táborok és az egyes országok zsidósága között, mert mindenütt egyformán nagy az alijah vágya — és szüksége. „Olyan megoldásra van szükség, amely ezt a nagy alijah-t biztosíthatja. Ilyen megoldást csak a Biltmore-i tervezet alapján képzelhetek el. Ezért kérem a Kongresszust — mondotta a Kongresszus többségének helyeslésétől kísérve dr. Herskovits, — hogy amint ötven évvel ezelőtt ebben a városban megteremtette a „bázeli programot“ a Zsidó Nemzeti Otthon követelésével, ugyanúgy adjon a XXII. Cionista Kongresszus új „bázeli programot“ a zsidóságnak. És a program: Palesztinai zsidó állam! Erec Jisrael kimódina ivrit!

Az Általános Cionisták Világkonferenciája külön ülés keretében foglalkozott december 16-án a zsidó nevelés problémáival. A Galutban adható nevelés kérdéseinek előadója Gellért Endre, a Pesti Izraelita Hitközség tanfelügyelője volt, aki angol nyelven számolt be az európai zsidó iskolák nevelési problémáiról. Mindenekelőtt utalt arra, hogy igazi zsidó nevelést csak zsidó iskolák keretében lehet adni. A fennálló kulturális és politikai viszonyok keretében azonban jelenleg Románia néhány zsidó iskoláján kívül Európában csupán Magyarországon vannak működő és látogatott zsidó iskolák. Statisztikai adatokkal bizonyította a zsidó iskolák fontos, irányító szerepét a zsidó élet kialakításában, majd nagy tetszés közepette jelentette be, hogy a magyarországi zsidó iskolákban mintegy három ezer gyermek tanul rendszeresen héberül és kap pozitív zsidó nevelést. Előadásában rámutatott azokra a nehézségekre is, amelyekkel a zsidó iskoláknak meg kellett

küzdeniük: a háborús és fasiszta események következtében megsemmisültek az iskolai felszerelések, az új nevelési ideálok megvalósításához nincsenek kellő tankönyvek. Felhívta a Világkonferenciát, tegye magáévá a zsidó iskolák megsegítésének gondolatát és javasolja a Cionista Szervezeteknek külön iskolalap megteremtését. Ez az

A külpolitikai vita záróbeszédei

Bázel, december 16.

A Kongresszus nyolcadik napján, december 16-án ismét a nagy eseményeket megelőző forró hangulat volt, érezhető a Kongresszus üléstermében. A képviselők teljesen megtöltötték a számukra kijelölt széksorokat, a karzat is zsúfolásig megtelt. A nagy érdeklődés az előzetesen ismertett tárgysorozatra szült. A külpolitikai vita utolsó napján a szervezet prominens vezetői szólaltak fel. Weizmann, Ben Gurion, Stephen Wise és Abba Hillel Silver. Történelmi ülés volt. A zsidóságot, a népsorsáért való aggodás érződött a szónokok beszédjén. Nagy a felelősség és különösen a kormányzópartok szónokai érzik, hogy állásfoglalásuk következményei súlyos jelentőségűek.

A XXII. Cionista Kongresszus a dilemmák és a súlyos döntések kongresszusa. Elmehek-e Londonba az Ország felosztásáról tárgyalni? Hiszen már Transjordánia levágása is súlyosan megsemmisítette a történelmi Palesztinát. Nem kell-e a tárgyaláson való részvétel előtt megszerezni előzetesen az angol kormány hozzájárulását a Zsidó Államhoz. Még ha csak egy csökkentett létesítendő zsidó államhoz is. Nem hiba-e a történetek után, továbbra is Angliához kapcsolni Palesztina sorsát és nem volna-e helyesebb új politikai orientációt követni. Szükség van-e az adott körülmények között az Ereci ellenállás fokozására vagy nem jelent-e veszélyt az amúgy is pattanásig feszült helyzet további elmérgesítése?

Fokozza a nehézségeket, hogy még egyetlen olyan hivatalos tervezet sincs, melynek elfogadásáról, vagy elvetéséről egyáltalán tárgyalni lehetne. Nincsenek konkrétumok és sok tekintetben a sötétben való tapogatózásra kényszerül a Kongresszus. A zsidó nép érzi, hogy a Kongresszus nagy többségének egyöntetű állásfoglalására van szükség eredményekkel kecsegtető külpolitika folytatásához. Ez az egység megszületett a XXII. Cionista Kongresszuson. Egy kis töredéktől eltérve a Kongresszus a zsidó nép nevében egységesen követeli Angliától és az összes érdeklődő és

alap gondoskodnia arról, hogy a galut zsidó iskoláinak megfelelő tankönyvek álljanak rendelkezésre, erעי héber tanárok látogassanak el ezekhez a héber iskolákhoz, megfelelő anyagi segítség biztosítsa az iskolák megsemmisült felszerelésének pótlását. Előadásában érintette még a gyermekotthonok kérdését is. Megemlítette, hogy itt a szükségletek az iskolákhoz hasonló jellegűek. Az előadást a túlnyomórészt amerikai cionistákból álló hallgatóság nagy érdeklődéssel fogadta és Gellért Endre javaslatait teljes egészében magáévá téve, azokat, mint a Világkonferencia határozatait terjeszti a Cionista Szervezet elé.

érdeklelt nagyhatalmaktól a Zsidó Állam megteremtését. A XXII. Cionista Kongresszus a Zsidó Állam kongresszusa épp úgy, mint annakidején az első, a Zsidó Otthon Kongresszusa volt. Az az egységes állásfoglalás a Zsidó Állam kérdésében és nemzeti fegyelem alól önmagukat kivonó terrorista csoportok általános elítélése - kétségeléstől erőt ad a megválasztandó vezetőségnek és tiszteletet szerez a demokratikus kormányok részéről.

De a konkrét javaslat hiánya, a csupa esetlegesség feltételezése megosztja a Kongresszus állásfoglalását a taktika kérdésében.

A XXII. Cionista Kongresszus vitái, nézeteltérései valójában csupán a követendő új taktika körül alakultak ki és ez jelezte az utolsó nap szónokainak állásfoglalását is. Abba Hillel Silver súlyos hibának tartja, hogy a lelépő excentíva a nyar folyamán párisi tanácskozásainál dr. Nachum Goldmann, a megfelelő területen felállítandó Zsidó Állam tervével küldte Washingtonba. Szerinte, nem lehet tárgyalásokra minimum programmal érkezni, mert azt az ellenfél mindenképpen teljes követelésnek érzi, amelyből kompromisszumos megoldás esetén még további engedményeket kellene tenni. Már pedig a felelősségi teret további engedmények után alig különbözne a mindenkori által elvetett Morrison-javaslatról. Minthogy az executivának erre a taktikailag hibás javaslatára sem érkezett angol állásfoglalás, pillanatnyilag semmi sem köti össze a Kongresszust. Követelnünk kell tehát, — Silver szerint — továbbra is Palesztina egész területén a Zsidó Államot. Követelnünk kell felelősséggel és méltósággal, politikai érzékkel és rugalmassággal.

Stephen Wise, az amerikai cionizmus másik kimagasló egyénisége méltóságteljes, de lendületes beszédben arra figyelmeztette a Kongresszust, hogy a Zsidó Állam érdekeivel ellentétben állna, ha nem használnánk ki minden lehetőséget. Az amerikai kormány szimpátiája a zsidó ügy mellett van és ezt a szimpátiát nem szabad eljuttatni. Fegyveres összetűzés helyett a politikai küzdelem vo-

nalán kell haladni. Nem szabad belenyugodni abba a gondolatba, hogy zsáktutóba jutottunk. Eppen ezért helyesli, ha a nagyhatalmak tandestulansága esetén a Cionista Szervezet jön a helyzetet megoldó javaslatl, mert hiszen nekünk van szükségünk: üggyünk mielőbbi megoldására. Viszont csak olyan javaslat jöhet számításba, amelyet minden valószínűség szerint elfogadnak tárgyalási alapul. Ezért helyesli az executiva lépését és nem hiszi, hogy az angol kormány magatartása a zsidó ügygel szemben végleg elutasító lenne. Különösen nehéz ezt elképzelni az U. S. A. kitaró procionista intervenciói mellett.

Ben Gurion, a lelépő executiva elnöke beismeri, hogy a felosztás terveze, mint kezdeményező javaslat a Végrehajtó Bizottság párisi tanácskozásain születte meg. Sajnálatlalt volt kénytelen azonban tapasztalni, hogy Öfelsége kormánya nem mutatott határozott megatartást az új javaslatl szemben. Ennek ellenére javasolja az új executivának, hogy a Zsidó Állam gondolatának elfogadása esetén folytassa a tárgyalásokat az angol kormánnyal. Az adott körülmények között azonban az új lépést Londonnak kell megtennie. Addig erőteljesen kitaró a zsidó nép a szabad alijah követése és a hatásos ellenállás követése mellett.

A tiznapos vitát Weizmann professzor, a Cionista Szervezet názihi rendkívül szellemes, hővenként profétai erejű beszéddel zárta le. A mozgalmunk még az első generációhoz tartozó ősz harsos intő szózzal fordult népéhez: ne térjen le a zsidó realitások utjáról. Építeni csak lassan, tégláról-téglára lehet. A zsidó országépítés az Ország fokozatos meghódítását jelenti. Óra intette a Jisuvot, ne kockáztassa meggondolatlan es-

lekedetekkel az eddigi eredményeket. A zsidó realitások a tárgyalások utjár követik. Mert könnyű esetleg Amerikában pénzt adni és Palesztinában a zsidókat az angol fegyverek elé állítani. Meg kell védeni a gyárakat, a falvakat, a városokat, az egész új Jisuvot, a helytelen utválasztás miatt reázzuló esetleges pusztulástól. A realitás azt mutatja, hogy Erec sorsa más hatalmak politikájától függ. Tehát mindenáron politikailag kell tárgyalni ezekkel a hatalmakkal. Lassu, nehéz, lemondásokkal teli — de mégis eredményes ut ez. „Nincs Hailában, nincs Tel-Avivban gyár, — mondotta — amelynek minden téglájában szívem vérenek egy cseppje ne lenne. Ezért figyelmeztetek benéteket, az elmult évtizedek munkájának jogán — és ki tudja, lesz-e még alkalom a Kongresszusról szólni hozzátok — építétek az országot sokröfokra, ne higgyetek a nagyhataly beszédeknek, de használjátok ki minden lehetőséget, minden alkalmat a nép javának békés előmozdítására. Ez az ut, ezt követétek!”

A Kongresszus tagjai — még a politikai ellenfelek is — felállással tisztelegtek a böles vezérnek. A beszéd, melyet böseség kivonatban lapunk más helyén közlünk, jóslataival, intő figyelmeztetéseivel és mégis a zsidó nép jövőjébe vetett hit ünneplés kinyilatkoztatásával bekerül a zsidó nép történelmébe.

A Kongresszus plenáris politikai ülései ezzel befejeződtek. Az érvek további összecapása és a követendő ut kijelölése már a politikai bizottságban történik. A különböző bizottságok is megkezdik munkájukat. Természetesen a bizottsági határozatok elfogadása ismét a Kongresszus teljes ülésének feladata. Erre valószínűleg csak 21., 22-e táján kerül sor.

Dr. Abba Hillel Silver beszéde a külpolitikai vita utolsó napján

Bázel, december 17.

Dr. Abba Hillel Silver a külpolitikai vita utolsó napján tartott beszédeben kijelentette, hogy a vita befejező szakaszában nem kíván foglalkozni az összes fölmerült politikai problémákkal, csupán a követendő taktika kérdésének megvitatására szeritkozott. Mr. Greenberg előző napi beszédének egy kitételét bírálta, mely szerint azok a cionisták, akik Palesztina egész területéhez való zsidó jogok mellett kitaranak a végéig, olyan keleti kereskedőkhöz hasonlóak, akik portékájukat a valódi érték négyzere-sért-ötszörösért kínálják, hogy az üzlet végén az eredetileg remélt összeget megkaphassák. Vajjon valóban komolyan gondolja Mr. Greenberg — mondotta Dr. Abba Hillel Silver, — hogy a cionizmus, amely évek óta követeli jogaink elismerését Palesztina egész területére vonatkozóan, amit a Balfour-deklaráció is elismert és amely jogainkat amugyis oly nagy

mértékben megsorbitották Transzjordánia levágásával 1922-ben, hogy ez a megmaradt követelés valóban négyzer-öt-ször meghaladja azt, amihez tényleges jogunk van ragaszkodni?

— Az executiva nyáron Párisban — taktikai okokból — elhatározta, hogy a felosztási javaslatl Washingtonba küldi Dr. Nachum Goldmannal azzal, hogy az U. S. A. kormányt bírja rá a Grady-Morrison terv elutasítására. Határozottan állíthatom, hogy az amerikai választásokkal kapcsolatban kifejtett politikai nyomásunk következtében az Egyesült Államok elnöke már néhány nappal Dr. Goldmann érkezése előtt elvetette a Morrison-féle javaslatot.

— Feltételezve, hogy az executivának joga volt meghozni határozatát, kérdés, helyes volt-e bejelenteni a világnak, hogy elfogadjuk a felosztást? Ez a legbiztosabb módja annak, hogy ne kapjuk meg. Mihelyt a felosztást, mint a mi megoldási tervünket proklamáltuk, a ter-

vet abban a pillanatban a zsidó megoldási tervnek tekintik és többé nem alkalmas arra, hogy kompromisszumként elfogadják. Minden, ezen a Kongresszuson a felosztás mellett elhangzott beszéd egy-egy szög a felosztási megoldás koporsójába. A hibás taktika következtében a világ visszavonulást látott a cionizmus részéről, ami egyáltalán nem hatotta meg a brit kormányt, amint hogy nem hatotta meg őket hat millió zsidó pusztulása, vagy a táborokban sanyalódó zsidók szenvedése sem. Az executivának a lépése következtében a klasszikus cionista programot szélsőségeknek bélyegezték és a mellette kitarókat felelőtlen fanatikusoknak itélték. Ha ma valaki Washingtonban hivatalos személlyel a teljes cionista programról akar tárgyalni, egyszerűen kinevetik. Az újságok napról-napra beszámoltak arról, hogy a klasszikus cionista program nem létezik többé és a Jewish Agency követeléseit a felére csökkentette.

— Ezt a hátrányos helyzetet enyhítette volna valamivel, ha Anglia elfogadja a felosztási javaslatot tárgyalási alapul. A felosztási terv javaslati azonban ezt a sikert sem könyvelhetik el. Az executiva azért nem mehetett el az ősi londoni konferenciára, mert önmaga tekintélyének védelmében javaslatához, mint tárgyalási alaphoz kellett ragaszkodnia. Ha azonban a javaslatait nem tette volna közzé, az arabokhoz hasonlóan teljes programmal jelenhetett volna meg, amelyből talán kielégítő kompromisszumot lehetett volna megvalósítani. A nyilvánosságághozatal következtében azonban a felosztási terv a további nem csökkenthető minimumot jelentette és hogyan lehetne egy konferencián a további nem csökkenthető minimumat tárgyalni?

— A Kongresszus döntése a továbbiakban — véleményem szerint — a követendő taktikára vonatkozóan kell, hogy megszűlessen. Személyes meggyőződésem szerint többet szerethetünk, ha nem megyünk el az új londoni konferenciára, mintha elmegyünk. Ez jeladás lesz Nagybritannia számára, hogy engedményeink végső határához érkezünk el. Mennyi javaslat

érkezett már Öfelsége kormányához. Kértünk 100.000 certifikátot. A válasz: nem. Az angol-amerikai bizottság javaslatl, a válasz: nem. Kértük a menekültek Palesztinába engedhető számának mérsékelt emelését. A válasz: nem. És most az utolsó nagy áldozat, lemondás az ország egyik részéről, hogy a másikban a magunk urai lehessünk. A válasz: nem. Miért nemjünk tehát el egy konferenciára, amelyet ugyanaz a kormány hívott össze csak azért, hogy ismét nemet kapjunk? Az angol kormány már előgszer hallotta különböző tárgyalásokon, a felosztási tervet támogató érveket. És nem fogadja el. Egy nyilvános konferencia talán jobban meg fogja őket győzni?

— Javaslom a Kongresszusnak, hogy világos és félre nem érthető módon hozza a világ tudomására: a cionizmus nem követi többé az utolsó hónapok katasztrófális politikáját. Ennek a kongresszusnak vissza kell térítenie a mozgalmat a régi utra. Ha elmegyünk a konferenciára, az csak a teljes cionista programmal történhetik. A felosztási terv további vallása — a problémák rendezése esetén csak a Morrison-javaslat elfogadásához vezetne.

— Ha jőzön alapvető szükségleteinkkel számoló ellenjavaslatokat fogunk kapni — komolyan és érdemlegesen meg fogjuk vizsgálni azokat, addig azonban teljes erővel támogatjuk a Jisuv ellenállását, amit a mandatárius hatalommal szemben kifejt a zsidó nemzeti otthon likvidálásának megakadályozására. A Jisuv maga határozza meg küzdelmünk módszereit. — mi mindenképpen anyagilag és erkölcsileg segítjük őket. Mindenképpen mindennek ellenére fokozzuk a beáándorlás tempóját. Még kell értenie a világnak, hogy a cionizmus nem kiáándorlási és menekülty mozgalom, célja az, hogy Izrael országában felállítsa a Zsidó Államot a zsidó nép számára. A cionizmus klasszikus könyve nem az, amelyből kiittünk, hogyan lehet otthoni találni százezer menekült zsidó számára. A cionizmus klasszikus könyvét az írta meg, — fejezte be beszédét Dr. Abba Hillel Silver, — akinek képe alatt tanácskoztunk és a könyv címe: „A Zsidó Állam”.

Dr. Chálm Weizmann professzor záróbeszéde a külpolitikai vita utolsó ülésén

Bázel, december 17.

Chálm Weizmann professzornak fentebb jelzett drámai hangú beszédét a következőkben ismertetjük:

Az elmult években azért kerültünk ellentétbe a világgal, mert a Balfour-deklaráció szövegét különböző módon magyaráztuk. Mi mást olvastunk

A látás az Ön vagyona

— ennek öre —

STEUER OPTIKA

B U D A P E S T, VI., Oktogon-tér 4 sz. • VII., Thököly-ut 5 sz.
(Teréz-körutnál)

ki belőle, és a világ is mást látott benne. Mindenki azt, amit akart. És sajnos, ez folytatódni fog továbbra is. A cionizmus eredményeivel lassú evolúciós alapon érlelődnek meg. Nem hiszem, hogy azok a beszédek, amelyek itt a „politikai nyomás” eredményes alkalmazásáról szóltak, sokat változtatnának a helyzeten. A Kongresszus ma kétféle sémát kínál megbi- zásából gyűlt össze. Ez a moz- galom hatalmas mérlelű erősö- désre mutat. Természetes, hogy ilyen körülmények között a külvilág ellenállása is nagyobb. Aki azt hiszi, hogy Erec Jisz- raelbe széles, kitaposott uton mehetünk, az erősen téved. A mi utunk olyan, mint egy kato- likus „processió”. Egy lépés előre és néha egy fél lépés hátra. Aki nem tud bennünket követni a nehéz uton, maradjon otthon.

— Azt mondják, hibát követ- tünk el. Tudom. Mindenki kö- vet el hibákat. De mi történt valójában? 1937-ben a Peel-ja- vaslat vetette fel először a fel- osztás tervét. Habár akkor ez nem került megvalósításra, tu- dom, nagy változás állott be életünkben. A dolgok természete így hozta magával, hogy ilyen javakra most ismét szükség volt. Hogy az angolok, vagy mi vetjük fel először? Én nem va- gyok taktikus, de tudom, hogy reális javaslatnak kell megcsü- sznie minden áron. A megfe- lőző elhalasztása az alkalom elmulasztását jelent.

— Talán kevesen tudják, hogy a Churchill kormány alatt egy bizottság részletes tervet dolgo- zott ki Erec Jiszraellel kapcsola- ban. Olyan tervet, amely komolyan számolt a zsidó követé- lésekkel az Ország jelentős ré- szében. A tervet megálta az a folyó, amely Lord Moyne éle- tét oltotta ki. A gyilkosság után a tervezetet elvetették. Azóta megbukott Churchill. Vajokom melek chodos — és mindent újra kellett kezdeni. Ha ez a szerencsétlenség nem történik, egy lépéssel előbbre tarthat- nánk. Az utolsó évek legna- gyobb katasztrófája volt ez számunkra.

— Ami a felosztás kérdését illeti, nem hiszem, hogy több beszédre hajt a várakozás, mint az azonnali cselekedet. Azt sem hiszem, hogy bármit is veszít- tünk volna annak következté- ben, hogy az angolok helyett mi jöttünk ki a tervvel.

— Még azt sem merem állita- ni, hogy a tervet teljesen elve- tették. Barátaim, a mi politikai munkánk egy empirisztikus ki- sérletezés, nem exakt tudomány. Ahogy az angol közmondás tartja: a trial and error. Kísér- letezzünk, egyszer tévedünk, egy- szer sikerül valami. Lehet, hogy száz kísérlet közül csak egy si- kerül, ez azonban helyrehoz minden előbbi hibát. Ha azon-

ban egyáltalán nem kísérlete- zünk, akkor nem is történik semmi. Az én véleményem szer- int a régi uton kell haladnunk. Építeni, téglát téglára rakni, követ követ mellé. A tizenegy ne- gevi település sokkal hatalma- sabb ellenállás, mint amennyit kongresszusi beszédekkel ki le- het fejteni. Számolni kell sor- sunkkal. Mose és Jehosua ben- nünket nem Amerikába, hanem a Jordán mellé vezetett. Egy kis országba. És a mi kis erőnkkel nehezebb eredményt elérni egy kis országban, mint egy nagy államban. Sokkal könnyebb a tengerben uszni, mint egy kád- ban. És az arab problémát sem oldja meg a legügyesebb szónok legszebb beszéde sem.

— A felosztás nekem éppúgy fáj, mint bárki másnak. De tu- dom, hogy ez csak átmenet. El- jön majd az idő, amikor min- den követelésünk megvalósul. Addig azonban el kell érniük azt, és annyit, amennyit tudunk.

— Ami a politikai orientációt illeti, elismerem, hogy az anglo- kkal nehéz együtt dolgozni. Ezt senki nálam jobban nem tudja. De minden elismeré- sem mellett, amit az amerikai cionizmus politikai sikere iránt érzek, azt hiszem, kedves ba- rátaim, hogy Amerika valaha is harcra menne mellénk Anglia ellen? Súlyos tévedés! Azt mond- ják, Byrnes tárgyal Bevinnel, hogy meggyőzze a mi igazá- gunkról. Félek, hogy Bevin

jogja befolyásolni Byrnest és nem fordítva.

— Az ellenállás, mint mind- annyian tudjuk, oszthatatlan. És ismerem jól az én népemet. A zsidó lélektől idegen a harc. Mi építő nép vagyunk. Az amerikai cionizmus vezére azt mondta: „Minden erkölcsi és anyagi tá- mogatásunkat a Jisuv rendelkezésére bocsátjuk”. A politikai, erkölcsi és anyagi támogatás nagyon kevés. Könnyű pénzt adni, beszédekkel mondani és másokat küldeni a harrikádok- ra, másokat állítani az angol tankok ellen.

— Mindig az én tragikus fel- adataim közé tartozott, hogy gyöngéinkre rámutassak és moz- galmunk sötét oldalait is tuda- tosítsam. Meg kell mondanom: a terror a legnagyobb szeren- csétlenségünknek tartom. Poli- tikai és morális szempontból és az országépítés szempontjából is. A terror: daganat a zsidó Jisuv testén. Lehet, hogy utol- jára beszédek hozták a Kon- gresszusról. Figyelmzettetek benneket: veszélybe döntitek mindazt, amit három chaluc ge- neráció felépített. Tudjátok meg: Nahalal minden házában és udvarában, Tel-Aviv és Haifa minden kis gyárában véremlék egy-egy esőpálya van. Ezért meg- van a jogom hozzá, hogy meg- mondjam véleményemet. Az igazat mondom! Ez az ut ez kövessétek.

A Kongresszus ünnepli a svájci kormány fasiszta időkbeli magyarországi megbízottját Lutz konzult

Bazel, december 22.

A XXII-ik Cionista Kongresz- szus december 22-iki, vasár- napi ülésén ünnepélyes külső- ségek között mondtak köszö- netet a svájci kormánynak és Lutz konzulnak azért a humá- nus embermentő munkáért, amelynek eredményeképpen mintegy 50.000 magyarországi zsidó menekült meg Hitler és csatlósainak karinai közül. Mrs. Epstein, a Kongresszus sörös elnöke angolnyelvű be- szédében számolt be a Kon- gresszusnak a magyarországi fasiszta-terror eseményeiről és részletesen ismertette Lutz konzul szerepét az ember- mentő vélelevek kibocsátása- terén. Beszéde végén díszes diplomát nyújtott át az emel-

vényen helyfoglaló Lutz kon- zulnak. A diploma igazolja, hogy Lutz konzul nevét az Aranykönyvben örökítette meg a cionista zsidóság hálája. Ez- után dr. Weizmann mondott rövid beszéd kíséretében kö- szönetet a svájci kormánynak nemes magatartásáért. Az ülés keretében folyó ünnepség vé- gén Lutz konzul néhány kero- setlen szóval meghatottságának adott kifejezést az őt ért megilletéseiért. Beszédében a köszönő szavakat héberül mon- dotta és ekkor az egész Kon- gresszus felállva ünnepelte. Az ülés előtt dr. Weizmann fo- gadta Lutz konzult, elbeszélge- lett vele embermentési mun- kájának részleteiről.

Huszonöt órán keresztül tartó záróülésen születnek meg a politikai határozatok

Bazel, december 24.

A XII. Cionista Kongresszus hétfőn, december 23-án utolsó, de a döntések szempontjából legfontosabb napjához érke- zett el. Napok óta csupán a kongresszus bizottságai gyűlé- sek, politikai szempontból igazi munka azonban az egyes pártok külön tanácskozásain

folyt. Késő éjszakáig tartó tárgyalásokon alakították ki a pártok állásfoglalásukat — az általunk már jelzett — nagy- fontosságú politikai kérdések tekintetében: a londoni konfe- rencián való megjelenés, vagy távolmaradás a felosztási terv, az ellenállás tekintetében. Ugyancsak e pártkonferenciá- kon alakultak ki az új executi- vával kapcsolatos javaslatok is. Hétfőn, az utolsó napon a Kongresszus délután négy órá- tól másnap délután öt óráig — rövid érkezői szünetek kivéte-

lével — egyfolytában ülése- zett. Délután és este a bizotti- sági jelentések és javaslatok kerültek a plénum elé, ahol azokat többnyire a már a bi- zottságokban párttöbbséggel eredetileg kialakított formájuk- ban fogadták el. Este 11 órá- kor a bizottsági jelentések tár- gyalását megszakították, mert Weizmann professzor, aki az éjszaka folyamán vonaton el- hagyta Bazelt, néhányszavas közvetlen hangú beszéddel el- bűcsuzott a kongresszustól. Fe- lelősségre és meggondolásra intette a képviselőket a súlyos döntések meghozatalánál. Meg- köszönte barátainak a számára nyújtott támogatást, ellenfe- leinek pedig az eredményes ut- megalapítását kívánta. Az egész ülés utolsó feladta adott tiszte- letet a cionista mozgalom leg- első emberének és képviselőjé- nek, vendégek együttesen élénke- ték a Hatikvah-t. Megkapó maradó élmény volt min- denki számára ez a jelenet.

Az egyébként is felfokozott izgalmu érdeklődés az ülést után felkeltőkor benyújtásra került politikai bizottsági jelen- tés felé fordult, mert ekkor dől el a kongresszus állás- foglalása a legfontosabb kér- dések tekintetében. Ez a haj- nali vita határozta meg a zsidó nép és Palesztina sorsának a legközelebbi jövőben való ala- kulását. Dr. Abba Hillel Silver a politikai bizottság elnöke ter- jesztette be a bizottság javas- latait, amelyeknek legnagyobb részét egyhanguan, kis részét nagy többséggel fogadta el a kongresszus.

A legfontosabb politikai ha- tározatok:

1. A londoni konferencia

A XXII. Cionista Kongresz- szus elhatározza, hogy a jelen- legi körülmények között a Cio- nista Világszervezet megbízottal nem mehetnek el a londoni Pa- lesztina Konferenciára. Ha a helyzetben változás állana be és angol részről javaslat érkezne, az újonnan megválasztott Actions Comité dönt majd az új állás- foglalásról.

2. A cionizmus célja

A XXII. Kongresszus megál- lapítja, hogy a cionizmus célja Palesztinának, mint zsidó államnak elismeretése. A Kon- gresszus követeli a bevándor- lás akadályainak azonnali megszüntetését és a bevándor- lás egyedül ellenőrző szerve- ként a Jewish Agencynek elis- merését.

3. A Fehér Könyv ellen

A XXII. Cionista Kongresz- szus hét év szenvedés után ismét megkezdte elkövetett ellenállását az 1939-es Fehér Könyvvel szemben. A Fehér Könyv a nemzetközileg vállalt kötelezettségek megsértése. A Fehér könyv politikája zárta el sok zsidó megmenekülésének lehetőségét a multban és te-
szel

Szenczer Vörösmarty-
utca 31. Rádió, porszívó
és villamosági cikkekben nagy választék

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

keserlővé az életét ma is azoknak, akik megmaradtak és a táborokban élnek. A zsidó nép sohasem fogadja el a Fehér Könyv politikáját.

4. A bevándorlás kérdéséhez

A XXII. Cionista Kongresszus megbélyegzi az angol kormány jelenlegi palesztinai bevándorlási politikáját. Engesztelhetetlen harcot hirdet ellene, mert a havi 1500 zsidó örök kisebbség, kényszerítve a zsidó népet Palesztinában. A brit kormány még az angol-amerikai vegyes bizottság javaslatát sem valósította meg és így joggal kétségbe lehet vonni őszinte szándékát a kérdés megoldani akarását illetően. A Kongresszus kijelenti elhatározását: minden zsidót — férfit, nőt és gyermeket, aki Palesztinába kíván menni a legnagyobb fokú segítségben fogja részesíteni. A Kongresszus elítéli az angol kormány módszereit, amelyeket a menekült hajók utasainak hadihajókra való átváltoztatása közben alkalmazott. A Kongresszus nemegyszeresen deklarálja: minden zsidónak joga van Palesztinához.

5. A palesztinai kormányról

A XXII. Cionista Kongresszus megállapítja, hogy a palesztinai kormány a mandátum eljárával ellentétes politikát folytat. Törvénytelenül tartóztatnak le ártatlan embereket, telepítéseket dúlnak fel és kiűzik az ottlakókat öleik meg. A Kongresszus felhívja Nagybritannia kormányát, teremtsen rendet a palesztinai kormány magatartása körül és segítsen megvalósítani a törvényen alapuló emberi rendet.

6. A Morrison—Grady-terv elvetése

A XXII. Cionista Kongresszus a mandátummal szemben elkövetett ártatlanság tekintetén a Morrison—Grady javaslatot. A terv ellentétben áll a mandátum szellemével. A Morrison—Grady-féle javaslat még az abban elképzelt kis zsidó területen sem adja át a bevándorlás ellenőrzésének jogát a zsidó szervezeteknek.

7. Zsidó-arab érintkezés

A XXII. Cionista Kongresszus felkéri az újonnan megválasztott executívát, hogy a múlt gyakorlatának megfelelően továbbra is tegyen meg mindent a zsidó-arab megértés előmozdítása terén. A Zsidó Állam minden polgárának egyenlő jogokat fog adni, minden vallási közület szabadságot élvezhet, az arab nyelv és az arab iskolák jogai nem csorbitottak meg. A zsidó nép továbbra is segítségére lesz az araboknak életszínvonaluk emelésére.

8. A trusteeship ellen

A XXII. Cionista Kongresszus kijelenti, hogy a Palesztina fölötti mandátum csakis a Zsidó Állam felállításához fejlődhetik és semmiesetre sem adhatja át a helyét egy több nemzetből álló trusteeship-nek. A Kongresszus kéri az Egyesült Nemzetek Szervezetét, hogy a többi népekhez hasonlóan a zsidó népet is iktassa be az UNO egyenlő jogú tagjai közé.

9. Ciprus és a táborok

A XXII. Cionista Kongresszus teljes szolidaritását küldi a Ciprus szigetén és az európai táborokban élő zsidók felé. Kéri az önkormányzatokat, hogy bátor-ságukat őrizzék meg mindaddig, amíg eljön a nap, amikor reményeik megvalósulnak.

10. A deportálások ellen

A XXII. Cionista Kongresszus tiltakozik palesztinai zsidók százezrek idegenbe való deportálása ellen, ahol sokszor évekig szenvednek anélkül, hogy törvényes bíróság foglalkozna ügyükkel. Ez az eljárás törvénytelen. A Kongresszus követeli ezekben a zsidóknak hazahozatalát és palesztinai törvényesség előállítását, hogy a zsidók megállapítása után az ártatlanság szabadon becsatlakozhasson.

11. Ellenállás

A XXII. Cionista Kongresszus a legteljesebb felelősséggel deklarálja, hogy a palesztinai zsidóság jogait az állandó megsértése tette szükségessé a fokozott ellenállás megszervezését. A Cionista Szervezet minden segítséget megad továbbra is a Jisuv háli ellenállásának a bevándorlás fokozása, a telepítések elősegítése, az önvédelem biztosítása érdekében.

12. A terror ellen

A XXII. Cionista Kongresszus megbélyegzi a terrorista hadjáratot, azokat a csoportokat, amelyek kivonják magukat a nemzeti fegyverem alól. Gyilkosságok és ártatlan vér ontása sokat árt a zsidó ügynek. A Kongresszus annak a meggyőződésének ad kifejezést, hogy a Jisuv rövidesen megtalálja a módját a terror megszüntetésének és a disszidens csoportok

elvetik magukat a nemzeti fegyveremnek.

*

A politikai bizottság a határozatainak megszavazása többször igen izgalmas percekkel eredményezett. *Igen nagy vita alakult ki a londoni konferencia kérdése körül.* E tárgyan a Kongresszus nagy többséggel utasította el a konferencia meghívását, a sok vitára elősorban a konferencián való megjelenés elutasításának az egyes pártoknál különböző indokolása adott okot. Nem kétséges, hogy a XXII. Cionista Kongresszus ön-

tedatos, nagy többséggel kikötött határozatait jelentős hatással lesznek angol kormánykörökre, amelyek — az angol sajtó tanulsága szerint — már amúgy is nehézy nap óta mind engedékenyebb álláspontot foglaltak el a zsidó követelésekkel kapcsolatban. A Kongresszus Abba Hillel Silver taktikai tanácsaira emlékeztetve, nem tárgyalta a felosztás kérdését és amikor azt politikai okokból a Somer Hachair egyik képviselője felvetette a Kongresszus a felvető párt kivételével egységesen megszavazta és levette a napirendről.

Az új Actions Comite és Végrehajtó Bizottság

A Kongresszus kedd délután négy órakor megválasztotta a 75 tagból álló új Actions Comitét, amelynek feladatának tűzte ki, hogy a kongresszus utáni tanácskozási maga válassza meg az új Végrehajtó Bizottságot. A több mint két héten át tartó kongresszus ezután Ben Gurion és az elnöklő David Ben-Gurion beszámolója után Lőszár Jákob Biförstől felkiáltással véget ért. Képviselők és vendégek együttesen elnékeltek a Halkvált az Erec Jisraelben szokásos szöveggel: libjol au-hofsi bóarcénu, bóerec Cion Jisruelajim. „Nem veszett el

reményünk, hogy szabad népként élhetünk majd Cion országában. Jeruzsálemben.”

A Kongresszus befejezését követő másnapon az új Actions Comitét azonnal összeült és hozzálatott a Kongresszustól kapott megbízásának teljesítéséhez. Tizenkilenc tagú Végrehajtó Bizottságot (executiva) választottak, melynek nyolc Klat cionista, két munkáspárti és négy mizrahista tagja van. Elhatározták, hogy az elnöki tisztet nem töltik be, hanem az elnöki teendőket háromtagú elnökség intézi.

(GELLERT)

A bázeli kongresszus emlékezete a dohányutcai templomban

A Bázeliől visszaérkezett dr. Herskovits Fábán rabbi szombat délelőtti a dohányutcai templom istentiszteletén elmondott beszédében emlékezett meg a Cionista Világkongresszusról. Beszéde során többek között a következőket mondotta:

„Az elmúlt 50 esztendő alatt az egész emberiség szellemi, politikai, kulturális áramlatai, tudományos szemléletei mély és gyökeres változáson mentek keresztül. A zsidó nép gondolata, Cionnak szeretete azonban változatlan erővel él minden megpróbáltatás ellenére is és amikor hét esztendő után, amelyből borzalmasabbat sem a zsidó történelem, sem az emberiség történelme nem ismert, megszólalt a kongresszusra hívó szó, a föld minden országának zsidósága elküldte követeit, ott hagyva kényelmet, pihenést, hogy kövessék a testvéri összetartozás legyőzhetetlen erejének parancsát.

De ugyancsak testvéri szeretet forró érzése fűlt el bennünk azon a felelhetetlen estén, amikor a világ zsidóságának asszonyai 51 ország képviselőiben a félig elcséltített gyűlésteremben 51 gyertyát gyújtottak meg — az országok képviselői egyet-egyet — elpasztított testvéreink kegyeletes emlékére.

Es a testvéri érzés lángoló szavai szólaltak meg a föld szabad országaiból is összegyűlkezett delegátusok szavaihoz, amikor kétségbeesett aggodással, féltéssel és gondterhelten szólaltak a mi sorsunkról, a Ti sorsotokról, a Ti gyermekeitek jövőjéről. Zsidó Testvérek, akik szabadságban élnek és éltek, elkerültek a mi szörnyű sorsunkat — adja Isten, hogy a jövőben is elkerüljék — az együtt-érzés, az összetartozás tudatának megrázó erejével gondoltak és aggodtak miértünk. Akkor végigrándult bennem a kérdés: ugyanakkor, amikor messzeálló testvéreink emy gondtal és féltéssel nézik a mi sorsunkat, vajjon lehetséges-e, hogy mi viszont érzéketlenül és érdektelenül hagyjuk alakulni önmagunktól sorsunknak nagy kérdéseit.”

Nagyhatású beszédét felhással fejezte be dr. Herskovits Fábán.

Szabadsághegyen Noémi penzióban

változatlanul elsőrendű orv. kezelés ellátás, elágyazás, táplálás és gyógyítás
Telefon: 161-312. Cămpulung 5-
Felső-utca 11.

AZ ÚJ ÉVBEN IS A LEGKELEMESEBB SZÓRÁKOZÁS A JÓ KÖNYV!

IRATKOZZÉK BE

Dr. LANGER NORBERT
ÖTNYELVŰ KÖLCÖNKÖNYVTÁRÁBA

ANDRÁSSY-UT

Beiratkozás bármikor!

Naponta cserélhet!

58

És a rendőrök tisztelegnek...

Bázel, december 22.

A kongresszusról magáról sokat lehet írni és bizonyára sokat is fognak még írni róla. Lesznek, akiknek örök élményük marad, másokat — és ilyenek nem kis számban akadnak — lesújt és elkedvetlenít, hogy sok a teatralitás benne. Ha nagy beszéd várható, akkor telve a terem és a karzat. A hölgyek estélyi toalettekben, fantasztikus kalapcsodákban, amiken főleg a tolatlak dominálnak. Ha viszont csak a „népből” beszél valaki, akkor üres a terem és néhány buzgó emberen kívül senki sem hallgatja a szónokokat, mondjanak bármilyen bölcseségeket is. De a terem nyomban megtelt izgalommal és feszültséggel, mikor híre jött, hogy a vitát lezárják és a „nagyok” fognak beszélni. Persze a magyarországi szónokok is — *Herskovits Fábian* és *Salomon Mihály* csupán néhány percet kaptak, ami csak éppen arra volt elég, hogy Magyarország üdvözlét tolmácsolják s néhány szóval vázolják ennek a sokat szenvedett zsidóságnak rémes sorsát a német és nyilas éra alatt.

A politikai vitát az amerikaiak részéről *Abba Hillel Silver*, az egri származású *Stephen Wise*, majd *Ben Gurion* s *Weizmann* zárta le. Azonfelül, hogy a cionizmusnak és a világ zsidóságának legégetőbb sorskérdéseiről van szó, elmenjenek-e a londoni tárgyalásokra, bekegyezzenek-e az esetleges felosztásba, még külön arról is szó esik, sőt, nagy harc dúl, *megmaradjon-e a cionizmus vezetése az eddigi, mondjuk, európai kezekben, vagy átvesszék a vezetést az amerikaiak*. Ők természetesen át akarják venni a vezetést s bizonyos, hogy az európai zsidóság Kicsésével erre nagyon hamar sor kerül. Nem bizonyos, hogy már ezen a kongresszuson. A két amerikai szónok igazi amerikai stílust mutat, ami a szónoki és színészi effektusok teljes kihasználását jelenti. Főleg az Egyesült Államok híres főrahíja, *Wise*, aki egyik legkeresettebb egyházi szónoka a keresztény templomoknak is, nyújt nagyszabású színészi teljesítményt.

Utánuk *Ben Gurion* védi meg politikai igazát. Ő is nagy szónok, nagy debatter, de szavait a kiméretlen igazságkeresés jellemzi és a keménység, amellyel egy rendszer évtizedes munkáját iga-

zolja. Az ember azt hinné, ezek után már nem lehet fokozni az izgalmat, a terem hol döbbenetes csendben ül, hol tapsorkánban viharzik és senkin sem mutatkozik a fáradtság, pedig négy óra óta ülnek s már félkilencre jár a hatalmas óra mutatója, mikor *Ben Gurion* befejezi beszédét, hogy átadja az utolsó szónoknak, *Weizmann* professornak a szót. És kiderül, hogy még mindig van fokozás.

Weizmann 73 éves. Beteg, nehezen mozog, s ha fölkel helyéről, ha bármit tesz, rögtön szerető és figyelő szemek és kezek vigyáznak rá. Most is, hogy előrejön s az exekutív tagjai segítenek egy-egy mozdulattal, a terem sokezer főnyi közönségén pillanatra halálos csönd uralkodik el, hogy azután kitörjön a tapsorkán, amely csak nehezen hallgat el. *Weizmann* beszélni kezd s az eddigi nagy szónoki teljesítmények helyett csöndesen, halkán, finoman, szinte tanárossan, mintha katedréről beszélné, mondja el egy nagy ember politikai testamentumát, prófétai meglátásait és hogy a meghalatlanság és megilletődés ne törjön ki hangos zokogásban, még arra is gondol, hogy humorral fűszerezze beszédét és megnevettesse az embereket. Sok emberrel volt dolgom az életben már. És közöttük nem is a legkisebekkel. Mégis, életemben eddig egyszer éreztem, hogy nagy emberrel és nagy jellemmel állok szemben, ha politikus is az illető s ez *Apponyi Albert* volt és most másodszor, midőn *Weizmann* professzor bucsuzott munkájától, majdnem azt mondom, az élettől, de amellet megmondtam véleményét utódairól és óvta a zsidó népet, az ő népét, melynek koronázatlanul is királya volt évtizedeken át, óvta, hogy letérjen a realitások útjáról, amely annyi és annyi félresikerült kísérlet után mégis csak hozott eredményeket. Egyik mondata után a terem közönsége szinte megilletődötten egyenbarként feláll s tekintetem véletlenül az ajtóban álló svájci rendőrré téved. Igen, a rendőr huplakba vágta magát és tiszteleggett percekig, mindaddig, míg az emberek le nem ültek. Valamit ez a derék svájci rendőr is megérezhetett abban a pillanatban az emberi nagyságból s talán... a zsidó nép igazi lényegéből is.

*

A magyar delegáció sok nehézséggel küzd. Emberei szinte kora hajnaltól késő éjjelig talpon vannak, szaladgálnak, hogy valamiképpen megértessék problémáinkat, s azt az álláspontot, amelyet sokszor elfoglalni kényszerülnek. Pici-pici eredmény mintha mutatkoznék. A delegáció tagjait sorra beválasztották a bizottságokba, ahol a legkomolyabb és legizgalmasabb munka folyik tulajdonképpen. Így e sorok írója tagja a szervezési és propaganda bizottságuk *Róth Szigfrid* és *Groszmann Sándor*tal együtt, *Herskovits Fábian* a nevelési bizottságban munkálkodik és a többiek is megteszik a magukét. *Gellért Endre*, azonkívül, hogy az ülések legszorgalmasabb látogatója, a zsidó újságírók konferenciáján is működött és működik.

Ez a zsidó újságírók konferenciája hatalmas demonstrációvá nőtt. A svájci sajtó is meglepetéssel vette tudomásul, hogy 600 (!) résztvevővel külön zsidó nemzetközi újságíró szervezet létesítését határozta el, amely önálló tagként fog a nemzetközi újságírószervezetekbe beilleszkedni. Itt tudtam meg azt is, hogy az első zsidó újság 1667-ben Amszterdamban jelent meg, újságírói multunk tehát nem újkeletű.

Ezeket jelenthetem a kongresszusról, amely kezd a végére járni. Bázel azonban adott még egy gyönyörű ajándékot. Kiszólt a nap. Ragyog minden és így legalább elképzelhetjük, minő gyönyörűség lehet itt — nyáron.

DÉNES BÉLA

A Pesti Izr. Hitközség Szabadegyetemének előadásai

Január 2-án délután 1/2 7 óra (Sip.-u. 12. II. 33.) Grünwald Fülöp: A zsidóság Európa történetében.

Január 9-én dr. Komlós Ottó: Palesztina a történelemben.

360 rabbi és rabbinövendék utazik Shanghaiból az Egyesült Államokba

A JTA közli, hogy az 1941 óta Shanghaiban rekedt 360 rabbi és rabbinövendék megkapta a bentelési vizumot az Egyesült Államokba. Utazási költségeiket a Joint Distribution Committee, a National Refugee Service és más organizációk teremtik elő.

MINDENNEMÜ

SZÖNYEG

vétel-eladás, UNGÁR, Király-u. 14. és Rákóczi-ut. 42.

Az ókori zsidóság

Dr. Telegdi Zsigmond előadása a Szabadegyetemen

Az elmúlt hét csütörtök estéjén a Szabadegyetemi előadássorozatának keretében dr. Telegdi Zsigmond egyetemi magántanár az ókori zsidóságról tartott előadást.

Az ókoriak, a közfelfogás, csakugy, mint a törvény, a közöttük élő zsidókat egy idegen nép fainak tekintik, — mondotta többek között Telegdi Zsigmond, — nem csak azért, mert Palesztinában van egy zsidó nép, amely zárt tömegben él a maga földjén, mint a többiek, hanem még inkább azért, mert maguk a zsidók elkerülnek minden szorosabb kapcsolatot azokkal, akik közt élnek. Ez az érem egyik oldala, de van egy másik oldala is. Ezek a zsidók, akik olyan makacsul ragaszkodnak ahhoz, hogy külön maradjanak, el ne keveredjenek, nem alkalmasak, ideiglenesen, véletlenül élnek az idegenben; számot vetettek ezzel a sorssal, berendezkedtek rá. A zsidóság nép ugyan, ami megkülönbözteti; az a vallás, az életnek egy bizonyos formája, amely nincs kötve sem helyhez, sem politikai szervezethez. Zsidóul élni akárhol lehet, akármilyen uralkodó alatt, feltéve, hogy a vallás szabadsága háborítatlan. Hogy tehát a zsidó nép a felekezet formáját vette fel, ez azt jelenti, hogy alkalmazkodott, hozzáigazult a diaszpóra feltételeihez. Bann akar maradni, nem akar elenyészni, de belenyugszik a haza és a politikai önállóság elvesztésébe, lemond arról, hogy nép módjára éljen, maga intézze a sorsát.

Az érdekes meglátásokban gazdag előadást a szép számban megjelent közönség nagy figyelemmel hallgatta végig.

KERESEM FIAMAT,

Schön József muszt,

szül. Kiskunhalason, 1910 december 25-én, anyja Bergl Irén. 1941 októberében századvál Dumánvára, majd nyugatra vették. Utóbbja a felszabadulás előtti napokban Günskirchenben beszélt vele. — Ha valaki bármit tud róla, értesítse az alábbi címet: Schön Vilmos, Kiskunhalas.

GÜNSKIRCHENIEKI

KERESEM

Farkas Imre

musz. gépészmérnök (1902, Adony, anyja Swasser Szidonia) 1945 májusban felszabadulás után jó állapotban látták Günskirchenben. Nagyon kérem, aki bármit tud további sorsáról, értesítse FARKAS IMRÉNET, V. Vitegrádi-utca 60. III. em. 14.

Gettó előtt — gettó alatt

A felszabadulás óta, mint ismeretes, különböző könyvek, cikksorozatok számoltak be arról, hogy mi történt a magyar zsidósággal 1944-ben, a német megszállás, a Sztójay-kormány és Szálasiék alatt, mi történt a deportálások során és mi történt a budapesti gettó előtt és a gettó alatt.

A legközelebbi jövőben az *Uj Élet*-nek alkalma lesz arra, hogy az események egyik legközvetlenebb szemlélőjének és résztvevőjének közvetlen tapasztalatait, megfigyeléseit, hiteles dokumentumait a lap hasábjain közölje.

A cikksorozat írója Stöckler Lajos, a Magyarországi Izraeliták Országos Irodájának és a Pesti Izraelita Hitközségnek elnöke, aki mint ismeretes, ugyanis mint a Zsidó Tanács tagja és ugyanis, mint a gettó alatt a zsidóságnak helyén maradt egyik vezetője, közvetlen közelségből szerezte mindezekkel kapcsolatos tapasztalatait.

A cikksorozat igen sok olyan eseményt és történetet fog nyilvánosságra hozni s számos olyan dokumentumot fog publikálni, amelyekről az eddigi hírforrások egyáltalában nem, vagy csak hiányosan szerezhettek tudomást.

EINSTEIN PROFESSZOR

a zsidóság mély háláját tolmácsolta
a Szovjetunióknak, Svájcnak és Svédországnak

A *Jüdische Rundschau* ismeri Einstein professzor beszédét a newyorki Nobel Társaság fennállásának ötödik évfordulóján. A világhírű zsidó tudós, a többi között ezeket mondotta:

— A háborút már megnyerték a demokratikus hatalmak, a békét még nem. A világ egyik részében az éhség okoz betegséget, a világ másik részében a bőség idéz elő bajt.

— A zsidó nép sorsa legjobban mutatja a nyugtalanságot. Ez a marginális és decimált nép még mindig nem tud nyugalomhoz jutni. Nincs ország, amely ezt a népet felvegye. A legnagyobb hipokrizis, amikor

egy brit miniszter kijelenti: a zsidók feltétlenül maradjanak Európában, mert ott szükség van az intelligenciájukra. De ugyanez a brit miniszter azt is mondotta, hogy a zsidók ne vállaljanak vezető állásokat, mert különben gyűlöletet ébresztenek. A zsidók nem tudnak menekülni a gyűlölet elől, amely Hitler idején is az első áldozatok sorába helyezte őket. Hatmillió zsidó pusztult el a gyűlölet következtében.

— A zsidó nép sohasem felejtetheti el, hogy milyen mély hálával tartozik a Szovjetunióknak, Svájcnak és Svédországnak, amelyek a legnagyobb szolidaritás idején is zsidó életet mentettek.

Goldmann étterem

ORTHODOX KÖSER KITÜNŐ KONYHA
VIDÉKIEK TALÁLKOZÓHELYE
LAKODALMAK RENDEZÉSE

A KISVÁRDAI MANDEL BERNÁT felügyelete alatt
KAZINCZY-UTCA 57, KIRÁLY-UTCA SAROK

Weisz Mór

Édesség és cukrászda
Budapest, Dob-u. 22

Pékáruk, cukrászsütemények,
békebeli minőségben
Alkalmi rendelést vállal

Hillél bácsi és Hannele

Írta: GYÖRGY ENDRE

Az oroszok és franciák után, most a svájciak is filmre vitték az üldözöttek, a deportáltak tragédiáját. A zsidóság vesszőfutasát, ujkori vándorlását, nyomorúságát és éltenszomján való elveszését a kiellen pusztában, ahol hiába hangzott el kiáltó szó; senki sem akarta meghallani. Vater, sőt, mint a száműzetés rögös útjain vele bukdácsoló leánykája, Hannele mondta sirva: jajongva-könyörögve: „főter”. Hillél, ez az aggasztóan egy évtizede fut, lohol és menekül a siető istennyi: Hitler sujtó keze elől. Elkezdte a szökést, bujdokolást „valahol Lengyelországban”, majd néha röviddebb-hosszabb időre megbujt, hogy a vad iramban kifújhasa magát és lélekhez jusson egy-egy közbeeső, látszólag békés szigeten. Akkor és ott még nem tombolt teljes erejével és hevességével a kor járványos betegsége: az antiszemitizmus és a terror. De alighogy helyet talált magának a nyüzsgő emberbolyban és alighogy leült egy rozoga székre Hillél bácsi, új otthona szélét már nyaldosni kezdték a lángnyelvek. Megint felpakkolhatta szegényes cökmökjét, szívéhez szoríthatta édes-egy magzatját: a riadtszemű kis Hannelét, aki az országutakon, menekülés és életeket kioltó puskaropogás közepette serdült nagyocská leánnyá — s ismét elindult a vak bizonytalanságba. Ezúttal éppen az olasz-svájci határ között bolyong, mert évezredek óta bolyongásra íteltelt. Ide is betörnek rettenetes dérral-durrall a némelek és pusztulva száguldanak, mint a bibliai sászálok. Hillél bácsinak az amugy is megviselt arcán még mélyülnek a gondbarázdák, az aggodalom egy-két újabb árkat és, Hannele pedig koravén-fúsultan, az állandó halálfelelemtől szinte letargikusan veszi tudomásul, hogy megint összedől a fejük fölött az a kicsiny tetőzet, amely már-már a biztonságérzetet szuggerálta nekik.

Bármennyire él is a filmen Hillél és Hannele, akinek a testi és lelki kinjai úgy vetítődnek elénk, mint egyes-egyedül az ő keserű sorsuk, mégis ez a Hillél és ez a Hannele, nem más, mint típus. Egy a sokszázezer Hillél (még, ha nem is a nagy írástudó nevét viselték valamennyien) és a sokszázezer Hannele közül. Apák és gyermekek, anyák és leányaik vérforraló gyötördése egy örült korbácsütései alatt és a világ nagyon csekély részvétele mellett. Nem egyéb, mint amit a valóságban, mi, európai zsidók „végigcsináltunk”: versenyt futás a halállal. Ugyahogy, mint a

filmen: ezek a Hillélek már nem azért loholnak ziháló tüdővel, torkukban kalimpáló beteg szívvel, nem azért vonsozták semmivé aszalódott agár-testüket, hogy azt akár önmaguknak, akár családjuknak megmentse. Hillél, az öreg lengyel zsidó a maga porhüvelyének áldozatul való odadobásával hunyorgó szeme fényének: Hannelének akart menlevelet szerezni. Az ő érdekében alkudozott a halállal: engem végy el, de hagyd meg őt, a jövőt, életünk célját, reménységét: a gyermeket... Én már, aki annyi, de annyi mindent láttam, átéltem, szívesen hanyatlom a jeges elmúlásba, (a filmen a hóba), de ő, hadd éljen, viruljon, mosolyogjon, daloljon és élvezze az életnek minden bizonnyal majd ismét visszatérő szépségét...

Mert Hillél hitt ebben. Ha nem remélte volna, hogy egyszer mégis csak vége lesz annak a világnak, amelyből nem lángpallósú angyalok, hanem tüzes ostromú ördögök akarják kiűzni az embert, nem céltelt volna hajlott hátán, horpadt mellén és beomlott vállán egyetlen magzatját: Hannelét. Miért

S. O. S....

Mentsétek meg archőrömet!

— mert a szárazságtól repedezik, fájdalmasan húzódik, szarkalábak és apró ráncok éktelenítik...

ASSZONYOM! Miért e nagy kétségbeesés, amikor itt a segítség? Csak a kezét kell kinyújtania a csodálatos hatású Parcol American Skin Food, a tulzsirozott bőrtápláló krém után. Vegye még ma használatba, holnap már boldogan fogja tapasztalni, hogy az Ön elhanyagolt bőrének is ez a legtökéletesebb regenerálója.

Annyi asszonytársának adta már vissza a Parcol krém archőrök üdeségét, fiatalosságát, miért éppen Önnek ne? S ha tetézni akarja visszanyert szépségét, használja mindig a lehetőfinom Parcol puderral együtt

PARCOL

tekargatta volna azokba a rongyokba, amelyek nekik magának sem voltak elegendők? Azért, mert a poklok minden kinyján keresztül is túl érezte, tudta, valójában, hogy a zsidó jövődét, amelyet még tüzesebb vasakkal ütöttek, mint a jelent, meg kell menteni.

Ilyen Hillelekkel és Hannellekkel kényszerű vándorlásaim során jóegynéhánnyal találkoztam. Sőt együtt vándoroltam velük. Még pontosabban, magam voltam az ültet Hillel, aki az Erzsébirge hófödte nagyláncolán lerokkadtam egy kupaera és késébeesett beletörődéssel, tudva azt, hogy ez a halált jelent, ezt hihogtam magam elé: Nem bírom tovább! Társaim noszogattak, unszoltak, csadódmat engedték, amelyet érdemes és kell élnem. Szemem kifordult, tudtam ki akart szaladni keskedt mellomból, egész valomtól ártali fáradtság és elesettség lepte el. Szomorúan állapítottam meg, hogy becsúszott a kijárat az életűszőn szilárja. Nagyon vártam, hívám és reméltem a jóteknő halált. Könyörögtem, hogy vessen véget a szenvedéseimnek. És mintha csak meghallotta volna ezt a csupán belől memelt, valójában ki sem mondott hő felhást, a halál elküldte ügynöket: az unforaisos főhőért, aki felhúzott ravaszú pisztollyal jár-kelt a sorainkban, alig várva a pillanatra, amikor emberéletek bájját oltathja ki. Engem is, mint legközelebbi áldozatát, mustrálgatni kezdett. Ekkor mellém rohant két érteljes ifjú, aki megérezte a veszélyes pillanatot, a fehér havon készülő, sötét tragédiát. Elsodró erővel felragadtak ültőhelyemből, karunkat és szinte száguldani kezdtek velünk, a felhőlt csontvázzal. Én pedig dülöngve, döögve, a fatápu cipőre tapadt lótoló felhőben sántikálva követtem a két életmentőt, akikkel együtt a zismunkós hegylátról tíz perc alatt leérttem a napsütötte völgybe. A felhől a Tavaszba. A halálból az életbe...

Egy menekült meg Hillel bácsi is. A kis karaván, amely feléle kigyózott a Svájc, a szabadság és szabadság felé vezető ösvényen, már-már sorsára hagyta a pihenni vágyó, tehát a hópárnán elterülő és hóaplan-nal takarozó lengyel zsidót. Mit is tehettek volna mást? A revol-tiz személynek — dának, oszt-rának, németnek, angolnak, amerikaiának, szerbnek — a maga bérét kellett menteni. Lassan már nem is maradt belőlük egyéb, mint ez a még át nem lyuggatott bőr, meg az ezen is keresztülárgzó lélek, amely bűt a jóság és az emberiség eladálában. A béke és nyugalom felé törtető expediciót a fasiszták fogságából megszökött angol és amerikai katona vezette. Messzire túlhaladtak már Hillel-en és ezzel mintha meg is menekültek volna. De nem, az mégsem lehet, hogy a halálveszedelembe lötörni készülő sors-társukat — még ha zsidó is! —

otthagadják a biztos pusztulás-ban, a közelgő emberi jensev-dak ketrecében. Megfordulnak és hanyatt-homlok robannak érte, pedig ezzel életüket és a biz-tos révéjtást kockáztatják! De ez az üldöztetés-viharától egy-más felé sodort embercsoport, amely, ha más-más országból és más-más okból futott is el a teuton furor elől, nem volna méltó az ember-elvezésre, a filmet előállító svájciak pedig arra, hogy a szabadságot védel-mező ország fia legyenek, ha nem tennék, illetve a szereplők-ke nem tételnék meg azt a pár lépést visszafelé! Lehet, hogy akkoriban sokaknak az volt a felfogásuk, hogy egy öreg zsidóért, ezért az elmulthoz emngyis közelálló esendő lélek-ért nem érdemes meg sem mozdulni, az angol és amerikai ka-tona (az angol végül is az életét áldozza!) még a svájci filhren-dező nem így gondolkodik!

Látniuk kell önöknek is, mindenkinek látnia kell azt a mártírságában, meghajszolt-ságában is bimbózó szépségű gyermeket, Hannelt, amint ki-tépi magát kiserőinek karjából és odaterül a hóban hullamcre-ven fekvő, szakállas atyja elé! Sir, jajong azzal a szívől-sza-kadt gyermeli fájdalommal, amely nemcsak a sorsát és a nézőt, hanem a Végelet is meg-állásra készíti.

— Főter, Főter Hillel, vosz izi?

— Mi történt? — könyörög újból. — Az Istenért, felelj!

De Hillel felelet helyett fel-nyitja fáradt szemét; áldólag tekint a tulsó part küszöbéről visszatérve, a gyermekére. El... el... megmenekült...

A megmaradtak lassan fogya-dozó csapata, az olasz pap bá-zában a véletlen vagy a sors keze által összeterezt néhány üldözött akakja imbolygó, apró fekete pontként tovább bukdá-csol a végtelennek tűnő hóme-zőn. Nyomukban mindenütt a német eszma dühörög, vagy a sítalpas SS-járőr siklik neszte-len. A gyakorlott és az utalan-utakon járatos turistavezetőt a németek legyilkolták, házát, fa-luját felgyújtották. Maguknak kell a szűztiszta hóban elindul-niuk és ösvényt vágniuk. De ro-hajjanak, hogy sarkukat le ne tapossa a horogkeresztes szögös bakancs, amely letipor mindent, ami az útjába kerül és amelynek nyomán mindenütt vér serked!

Teherautó fuvarok
Nemzetközi szállítmányozás
Vámkezelés, beraktározás
Belföldi gyűjtőforgalom

VÁMOS ZOLTÁN FIAI

Nemzetközi szállítványozási vállalat

Budapest, VI., Hajós-utca 11. sz.

Vámraktár: Dunaparti Teherpályaudvar

Telefon: 125—676.

Futnak is lélekzetvétel nélkül! A derék szerb munkás kilométer-eken és veszélyes szakadékokon át cipeli a tudós zsidó profesz-szor kofferjét, mert ő, szegény, a maga testének börtöndjét is alig bírja. De inkább az életétől válna meg, mint a harminc esz-tendő tudományos munkásságá-nak bizonyítékától; hatalmas művének kéziratától. Mi, régi munkaszolgálatosok, internáltak, majd később deportáltak, tud-juk, hogy — ha szívünk szakadt is meg! — a pusztá létfenntartás érdekében ugyszólván zokszó nélkül kellett megválnunk dé-delgetett tárgyainktól, emlé-keinktől, hogy könnyítsünk a mozgásunkat akadályozó bal-lasztokon. De az osztrák tanár mégis sirva borult reá a köny-szerűségéből eldobott kofferre és főként a szertehulló kéziratosa-mára! Ime, három évtized mun-kája, melyen hiábavalóságt (Ké-sőbb Svájcba érve, újból erőre kap az önbizalma és kijelenti: ismét munkához lát, hogy gyor-san pótolja mindazt, amit élete megmentése árán a lótenetében hagyott).

És velük megy tágranyit szemő, örökké szomorú olasz zsidó nő is, ugyanezek mindig komorhangalatu, fiatal fiával. Minden okuk megvan a bánatra, mert a férjét és apát a feleség szemelállára gyümöszölték a marhavagyonba, amely után hiá-ba futott lesújtóan és reménye-vesztetten az asszony. A teher-vonat meglódult és egy holdg emberöltő után a német gáztár-tályok felé vitte az élettársát. A szerető ifjú, aki a tudomány és haladás csarnoka helyett a száműzetés útját járja, érthe-tően elfasult és kedvetlen ugyan, de mindvégig önértetes és nem tűri el, amikor valamelyikük „szedett-vedett népség”-nek ne-vezi az örült mázólo gyilkos ha-ragja és mérgezett türe elől me-nekülő zsidókat. Ez a „gyáva” zsidógyerek az, aki az Alpokon átkelő lépetti kis csapat meg-mentése érdekében hősiiesen fel-áldozza önmagát. Amikor német járőr bukkán fel az olasz-svájc-i határon (ezek az aljas gonosz-tevők, fájdalom, mindig és mindenütt felbukkantak!), kö-zvetlenül azelőtt, mielőtt feltárult volna az utkori ígért földjének kapuja, — s már-már lefűleli az egész jársaságot, a fin halálra-gszántan kiugrik a sorból, más irányba fut, magára vonva a halálrörök figyelmét és kézi gép-fegyverét... Ó a hidegvérű gyil-

kosok golyójától találva, ember-lavinaként holtan zuhan alá a mélybe, de anyja és többi lánya életben marad...

Van ebben a filmben, amely minden figyelemreméltó jótela-j-donsága mellett sem olyan meg-hökkentő és feldokoltatóan iz-galmas, mint a közelmúltban bemutatott hasonló tárgyú, fran-cia filmtársa, néhány olyan je-lenet, amely mégis megállíthatja a szívverésünket. Ilyen például az, amikor látszatra vége min-den veszélynek és a tragédia résztvevőiből csak egy, mint a mozi közönségből kitor egy megkönnyebbülést jelző sóhaj. De ez a lehetséges „ah!” na-gyon is korai, mert a cirkáló német őrszemélyzet éppen amik-lét a kalyiba mellett vonul el, amelyben a menekülők szenved-dik át ezt a néhány keserves pillanatot. A deszkabódé tenve-rnyí résén át látjuk a német eszmákat. Megállnak. No, most mi lesz? Ha bejönnek, vége ma-dennek. De a eszmák továbbha-ladva ropják a havat.

Látjuk az olasz zsidók de-portálói-tehervonatokba való gyümöszölését. Ez a kép kissé elmosódott, nem eléggé reális. A németek nem pasztellceruzákkal rajzoltak és nem ilyen lágy szí-nekben ábrázoltak. A deportálást sokkal drámaibb, gyászosab-bólónusokkal oldották meg, mint a svájci rendező.

Ennek, az itt vergődő pár embernek sorsában azonban mégis benne van az egész üldözött, menekülésre készített em-beriség sorsa. Azoké, akiknek a halált szánták, vagy akik a gya-lázat miatt a halált választották, de azoké is, akik a megértés zászlaját és a humánus felkya-ját mentették át ideiglenesen oda, ahol az elnyomatás helyett akkoriban is a szabadság szel-lője járja át a levegőt. Az utolsó pillanatban értek át, mert ha nem, ez a néhány ember is el-veszett. Ugy, mint azok a mil-liók, amelyek nem juthattak be a semlegesség honába, a helyét köztársaság területére. A svájci határnak a film szerinti derék és becsületes őre, akinek segítő szándéka mellett is kínos tén-nyet okoztak a bebocsátását esedezők, megmondja, miért? „Svájc nagyon kicsi ország, kö-rül van zárva és ha sokan jön-nek, hamar elfogy a kevés émi-való.”

Ez sok mindent megmagyaráz.

Anyatejet
keresek

hármaskreim részére

Kérem 2-8 hónapos anyák jelet-keztetés. SÜRGŐSI!

HÖLZLER IMRE, Budapest, VI., Liszt Ferenc-lér 10., III. 17.

KISS JÓZSEF

ÚTJA

HALÁLÁNAK 25-İK

EVFORDULÓJÁRA

Irtta: SZILÁGYI GÉZA

I.

A KEGYELET HIVÁSA — ez a leggyengédebb, de legkevésbé elhárítható parancs — szólít bennünket arra, hogy hódoljunk egy költőnek, aki negyedszázaddal ezelőtt halt meg.

Amikor százhárom éve, 1843 november 30-án Kiss József megpillantotta annak a magyar napnak világát, amelyet sok évvel utóbb egyik legszebb fohászában istenített, még senki sem sejtette, hogy egy nagy magyar-zsidó költővel szaporodott ez a poétákat is dusan termő föld. Utja, amely huszonöt évvel ezelőtt, 1921 december 31-én nem megszakadt, hanem csak beteljesedett, nem volt könnyű. Akik ismerik viszontagságos életét, megálapíthatják, hogy a hozzá fukar sors százszor is gáncsot vetett neki, hogy megbotoltatta és földre zuhantatta nem egyszer. A lapok eleinte megtagadták verseitől a nyilvánosságot, kemény öklű kritikuskok gorombán fenyegetve ráírták, hogy *elhagyatassák*. Ahol hangossá tesz a hirt, fényt adnak a névnek, országgá kürtölik az érdemet, ott nagysokáig hallani, tudni sem akartak róla. *Míg kellő származással és megfelelő összeköttetésekkel rendelkező tehetségtelen vagy nagyon szerény tehetségű rimfaragóknak olykor kitérő állások jutottak, neki végteleneknek tetsző esztendőkönt át — a nyomor évei is duplán számítanak — a nélkülözés volt kényeretlen pajtása és hálótársa. Olomszagu nyomdákban korrektoroskodnia kellett, vidéki városokban jegyzősködni, biztosító társaság hivatalában körmölgetnie és, magához irgalmatlanul, megtagadta a költőt, még nő és család férfikorában is szeretteinek és magának a szűkös kenyeret hajszolva.*

DE LEBIRTA ELTÖRPI-TÉSÉRE TÖRŐ SORSÁT, felülkerekedett az orv végzetten. Ha a hivatalos irodalom csak későn fogadta is be a maga cifra palotáiba, idők során mégis csak hangos lett

a hire, fényes a neve, népszerű a költészete. És ami neki nagyon fontos volt: azok közül, akik bejutottak a nagyközönség dédelgető kegyébe, egyike volt ama kevés versíróknak, akik bátran alá vethették magukat az igazán hozzáértők, a kényes avatottak ítélletének is. Kiss József nem oly költő volt, akinek népszerűsége arról tett szégyenletes bizonyosságot, hogy leszámol a szigorú művészetel. Magához hódította a népszerűséget, ámde mindig művész volt. Rendszerint csak kevesekhez szól a kiválasztott művész. Kiss Józsefnek megadatott az a ritka szerencse, hogy míg ő maga a tulontul kevesek közül való volt, művész létére, anélkül, hogy meg kellett volna tagadnia magát, úgy tudott szólni a tulontul sokakhoz is, hogy megértették, megbecsülték és megszerették.

Öbönne különben más kibékíthetetlennek látszó ellentétek is békés harmóniává olvadtak össze: a gettó zsidósága a földszagú magyarsággal és a kozmopolita európaisággal; a maga köldökét bámuló ogoizmus a minden teremtetett lényvel vérbeli és idegbeli rokonságot tartó együttérzéssel; a magas fellegvárából az életet lenéző arisztokratizmus az étellel kesztyűtlenül kezeltfogó demokratsággal; a földöntúli szépségek lázasán lázadó sóvárgása a legföldibb rutságokba való rezignált beletörődéssel; a nevelő arcu egészség a göröcsökhöz torzuló betegséggel. Szíve szerint választott rokonságot érzett Arany Jánossal, de azért sosem maradt el új érzéseket felfedező, új eszméket kibányászó fiatal költőtársaitól sem.

HA VÉGIG TEKINTÜNK HOSSZU KÖLTŐI ÚTJÁN, azt látjuk, hogy eleinte kis részben idillikus, nagyobb részben tragikus *falusi történetek* mesemondója volt. Ezzel erőiesen magára térítette

az érdeklődést, egyrészt egyszerű tárgyválasztásával, a kívüllők és távolállók számára exotikus *falusi kis-zsidóság* felfedezésével; másrészt pedig különösen kevert hangjával: magyar lélek és zsidó szellem kereszteződésével. Ebből az utkereső korszakából való Simon Judit zordonan zengő balladája, amelyet Toldy Ferenc, irodalomtörténetírásunk atyja maga vitt a nyilvánosság elé és Ágota kisasszony szomorú románca, amelyet Beöthy Zsolt, irodalomtörténetünknek sokáig szuverén rendszerezője a legsebbe magyar elbeszélő versek közé rangosított. Később Kiss József, más nagy költők hatása alól kiszabadulva, megtalálta legkülönb magamagát. Az őregkori Arany János és az agastyán Vajda János mellett, de náluk sokkal jellegzetesebben, ő az első magyar költő, aki a verset a nagyváros sokáig tagadt költészetének hangszerévé ftomította. A falu költőjéből, mert balladás korszakában voltaképpen az volt, Budapest költője lett. Férfi- és őregkorának java költészetében a nagyváros énekesének mutatkozik, noha holtáig meg nem feledkezik falusi szülőföldjéről, mely neki az örökre elvesztett és örökké visszasóvárgott ifjúságot is jelenti. Nagyvárosi verseiben a csufnak gáncsolt körengteteg rejtett szépségeinek egyik uttörő felfedezője. Olyan nagyvárosi sebekre is rátette részvétől remegő ujját, amelyekre előtte magyar költő nem tartotta volna illendőnek és ildomosnak szemét odafor-dítania. Gyárkémények füstje is belekigyózik verseibe, új színeket festve szemünk elé, gépek barbár zaja is belezúg költeményeibe, új hangokkal ostromolva fülünket. Oly tüze-
ket sejtett meg a jövőbe kémlélőde, amelyek most égnék a legvadabbul. Sokfajta proletárt is megszólaltatott, vérük, fajuk osztályhelyzetük, szerelmük miatt elproletárosodott férfiakat és nőket, akik-

nek Kiss József előtt nem volt szerepük és szavuk a magyar költészetben. Költészete nagyvárosinak hitelesített részének, talán a legértékesebbnek és leginkább időtállóknak, nemcsak erős szívverése, egészséges vérkeringése és ritmikus izomműködése van, hanem széles skálájú ideglete is. Talán Kiss József volt első lírikusunk, aki *lantjára a maga és a nagyváros idegeiből feszített boszorkányosan érzékeny hurokat*.

HATVAN ESZTENDŐS MUNKÁSSÁGÁT MÉRLEGELVE, aránylag keveset találunk, ami már elavult, — különösen valamikor leghangosabb sikerű balladált roslálta meg a legszigorubb bíráló, az Idő — ellenben nem egy verse olyan friss, mintha ma termelt volna. Hogy csak egynehány hirtelen felütlő példát említsék, a maga frázistalanságában és retorikahijas voltában megkapóbb hazafias verset nem igen írtak, mint amilyen a *vég nélküli odadástól remegő Ajánlás* a költő összegyűjtött verseinek élén. És lehet-e a Muzsának gyöngédebben és egyben fanatikusabban hódolni, a szív minden fölfokozott dobbanásával, minden forró vércsep-pel, minden remegő idegszálal megindítóbb hűségskút elsírni a költészetnek, mint ahogyan Kiss József Sherezade mesés nevét viselő hitvallásában tette. Megragadóbb arcképet magáról és egyáltalán minden művészről senkiséb bívólt elénk, mint ő. A Gnom felirású portré-re-mekben. A *kisepikában* a *Jehovánd* és a *Mese a varró-gépről* című költői elbeszéléseknél művészibb látomások a legutóbbi évtizedekben aligha ragyogtak fel magyar költő lelkéből. A szétszórdott zsidóságra rátörő legsúlyosabb vádakkal napjainkban senki sem szállott szembe önértetesebb férfiasággal, mint ő. Az ár ellen című, megrendítő sikoltásában. A *Nápotyi emlékek* és a *Tüzek szuggesztív erejének* ma sem csökkent még kifogyhatatlannak tetsző radioaktivitása. A majdnem félszázaddal ezelőtt termelt

'A Knyáz Potemkin-ben' oly diadalmasan zug a bármilyen zsarnokság ellen törő és a szabadságot dicsőn elváró lázadás szelleme, hogy hatalmasabb viharzás mai fiatal forradalmi költőtől sem telik. Két rövid strófában megindítóan föl lehet-e zokogtatni egy hosszú élet legfájóbb tragikumát, mint ahogy Kiss József az *Oh mért oly későn* nyolc sorába belefullasztotta a maga szerelmi balsorsának siratását. A szépséget legsóvárgóbban és legmeghatóbban áhító magyar versek között ékeskedik az *Adagio*: felejthetetlenül könyörgő szerelmi vallomás a költő tulajdon két szeméhez, amelyek akkor is, amikor már minden egyéb elérhetetlen fantomná távolodott, a formák és színek gyönyöreit bűvölik a halál sötét kapujához közeledő költő lelkébe.

Büszkén orgonáló patoszszal és öregesen mély, egyuttal fiatalosan bájos humorral megértővé és rokonszenvezővé lágyított lelkünknek tözsozedságába tudta vinni *Legendák a nagyapámról* című stanza-sorozatának kaftános *Iengyel-zsidó kántor őst*, a lengyelországi temploménakbesbe ojlott poétát, az életnek ágról-ágra táncos lábón bolygó, minden szépséget mohón szomjazó és könnyedén élvező szerelmesét, a magas-hermetű, kékszemű, gránit-homloku, örökké ragyogó tekintetű és mindig boros kedvű *Reb Mayer Litvákot*, aki *fénnes név és dus kincs* hellyel a költői véndt hagyta örökbe unokájának.

II.

AKIK MÁR MÁST NEM TUDTAK KIFOGÁSOLNI Kiss Józsefen, ha már a költői véndt magát, fájdalmukra, le nem tagadhatták, legalább az-zal próbálták kajánkodni, hogy ez a költői ér nagyon nekony, kevés benne a poétai vér. Méltóságos irodalomtörténetírók és cinikus riporteri portyázók valamikor abban a felfogásban találkoztak, hogy „Kiss József termékenysége mélyen az átlag alatt marad”, ellátásának tömege nem elég tekintélyes. Pedig egy költő termékenységének misztériuma fölő hajolva a tíz újjon való számálgatás elemi iskolás aritmetikájával nem lehet beblogolni. Nem az a költő a legtermékenyebb, akinek lelke legtöbbet teremt, hanem a sor- és strófaszám szerinti leltár hosszúsága teszi, hanem a fajsúly, a kalóriacmennyiség, a vérbőség. Az

a költő a legtermékenyebb — ha a szedőgép akár évenként csak egyszer veri is fekete sorokba egy-egy verset, akinek alkotása a legtöbb karátos ihlettől szűgös, a legféhérebben izzó extázisból páralódott le, a legpirosabb vér érrendszerével van keresztülhálózva. Nem az a szapora költő a legtermékenyebb, aki szám szerint legtöbbet termel, hanem az az akár kevés gyümölcsű is, akinek termése legtöbbet nyom. Ezzel a mértékkel mérve, Kiss József termékenysége akkor is példaadón figyelemreméltónak büszkélkedhetnék, ha a költő már ötvenéves korában elnémult volna. De nem ez történt. Abban a törékeny, kezdettől fogva nagyon törékeny testben, amely az aggkor szorító ölése alatt kénytelen volt elveszteni rugalmasságát, tovább is üdén munkált a rugalmasság ifjúságát megmentett lélek. Kiss József lelke nem tudott megöregedni. Tovább is hol virágzott, hol égett, majd könnyezett, majd vérzett. Sőt úgy esett, hogy késő ősszel, hetvenéves korától fogva lelkének illatozása rövidebb idő alatt, tehát többször is sűrűsödött dalba, szívének vérzése hamarabb, tehát gyakrabban is alvadt meg költeménnyé, mint az ifjabb években. Így az első világháború alatt nemcsak a magasabbrendű értékelés szerint, alkotásainak súlyát tekintve, hanem köznapifelfogás szerint is, a papirosra jegecedett sorokat számolva, igazán termékeny, fiatalosan termékeny költő lett Kiss József.

EZEK A HÁBORUS VERSEK nem illenének egy hősök dicsőségét harsogató szimfóniába, amelyen az *Eroica* felírás diszeleg. Ez a költészet nem száguld a harcterek fölé, amikor ütközetek ördögi orgiája folyik, hogy verseny menyddörögjön a távolból és közélről kegyetlenkedő öldöklés zajával. Ez a költészet halk léptekkel suhan végig a vihartól már elhagyott csatatereken, hogy befogja a halottaknak káromlóan ég felé meredt szemét és bekötözze a sebesülteknek az emberiség szent hagyományait meggyalázó sebeit. Ez a költészet nem a bujtogatásnak korbácsoló szavu, hanem a békéltetésnek áldott gesztus költészete. Lelkesíteni nem akar, hanem többet tud: megvigasztal. A világot elborító vérözönt nem zuhogtatja elénk, de szebbet tud: az egyetemes könnytengerből néhány gyönyörű cseppel csillogtat meg előttünk. A részvét költészete ez, szelid, de nem erőltlen,

meleg, de nem puha költészet, az egész emberiség közös szenvedésének szentségéért apostolkodik, a gyűlölet járványa közepett is rendíthetetlen hitet vall minden halandónak egytestvér voltáról, az engesztelhetetlenség szennyes nyomorúsága fölé is az egykor újra éledő szolidaritás reményének szivárványát ivelteti.

Fegyvert is énekel, de nem az öldöklés fegyverét éneklimeg, hanem a kalonákra törő jéggel és faggal diadalmasan harcoló öt kicsi lándzsát, a költőket. Vitézeket is énekel, de nem a halált osztó vitézeket éneklimeg, hanem a mártírhalálban megdicsőülőket, nem a diadalra fölizmosodókat, hanem a glóriásan elbukókat.

Háborus kötet ez, de szentlelke a béke. Olyfajta költészet ez, amelynek csodájában, hogy magát a költőt idézzem:

„Örök a szent tüzeket
És ápolják a mennyi lángot,
Mely nélkül a világok üresek,
S össze is omlanak a világok...”

Ezeket a szent tüzeket örökzik Kiss József háborus versei is, ez biztosítja marandóságukat, amiben maga a költő, mint ennek a kötetnek rezignáltan sóhajos előszava tanúsítja, mintha kételkedett volna. Pedig ebben az esetben, ritka eset nála, tévedett.

EGYÉBKÉNT MÁSKOR NEM KÉTELKEDETT MAGÁBAN. Más íróknak is kitünő értékmérője volt, leggondosabb mérlegelő, szinte tévedhetetlen izlésű, varázsvesszős szimatu irodalmár. Ez tette őt *A Hét* című korszaknyitónak modern irodalmi folyóiratnak előkelően főlényes, arisztokratikusan válogató, tehetségeket felfedező elitszerkesztőjévé. De ahogy mások tehetségét költői ösztönének és írói izlésének gyémántmérlegén meg tudta alapítani, gondosan megmérni és hajszálynira mérlegelni, éppen úgy, minden álszemérem nélkül, a maga tehetségét is és olykor büszke, olykor dacos önérzettel hirdette, amikor mások még nem hirdették, magamagáról: „megmérettél és súlyosnak találtattál!”

De az önéismerésnek ezzel a tételével nem elégedett meg. A másokét is megkívánta, sőt, mondjuk ki nyersen, megkövetelte. Goethe öreg dalmoka, gondoljunk a híres balladára, még nagyon szerényen mondta, hogy földi jutalomra nincs szüksége; az a dal, mely torkából ömlik,

untig elég jutalomnak. Az öreg dalmok rosszul tette, amikor így szerénykedett. A költőnek igen szüksége van arra a jutalomra, amelyet a hírnév, a dicsőség tudata ad az embernek. Sok költő gagyogja már utána Goethe dalmokának, hogy a költői alkotás gyönyöre magában is elég és bőségesen kárpótol minden földi hiúságért. Ez azonban oly költői hazugság, amely voltaképpen megtagadása az örök embernek.

Kiss Józsefben mindig megvolt az a tiszteletreméltó őszinteség, hogy sem önmagát, sem a többieket nem ámitotta azzal, hogy beéri az ihlet percének gyönyörével. Igazi poéta volt, azok törzséből, akik szívből kívánják a dicsőséget és nem hazudják azt, hogy a mellőzés nem bántja őket. A verbéli költőben fölfokozottan él mindaz, ami emberi; kell tehát, hogy a hatalom utáni vágy is lobogjon benne. A költő hatalmas volta pedig a hozzáértő kritika hódolatában, a közönség elismerésében, a versek kelendőségében, tehát szellemiekben, erkölcsiekben, anyagiakban nyilvánul meg. Kiss József mindezeket a földi jókat, amelyek tehetőségénél fogva joggal megilleték, ha lassan, sőt a sikertelenségeknek meg-megújuló boldogulásszüneteit számba véve, tüpőágon lassan is, végül mégis csak kiküzdötte magának, mégpedig rosszul, igazságtalansággal, mellőzéssel, gunnyal, ellenségeskedéssel szemben csupán művészetének fegyvereivel, hódító erejű verseivel.

A hosszú, keserves küzdelemben az ember aránylag hamar elagott, időnap előtt megrokkant, végül elpusztult, de győztes fegyverei épek és erősek maradtak.

MINDEN KEGYELETES TULZÁS NÉLKÜL VALLHATJUK, hogy ez a költő százharom évvel születése, huszonöt évvel testi elmúlása után nem irodalomtörténeti mumia, hanem oly költő, akinek java munkái — és minden alkotót csakis a java munkáiról szabad megítélni, mert ezek jelzik igazi színvonalát — nem tőpörödtek össze, nem aszalódtak meg, elevenen fénylenek, frisseknek hatnak, ahogy költőjünknek álmódú lelkéből kivérzöttek. Az álmodásról az volt Kiss József felfogása, hogy a végzet azt a hivatást is ráhárította a költőkre, hogy ne csak maguk tobzódjanak az

álmodásban, hanem mások helyett és másokért is álmodjanak. Az álmodásra egyáltalában nem képes vagy álmodni nem elég áhítattal tudó embereknek. Ők ugyszólván az előálmodói. A költőknek fájdalomcsillapító nagy és tüzes vagy szelíd és meleg álmait kisebb méretekben és elcsönnyebb hőfokon aztán utánuk álmodják a Vajda Jánostól „többi emberek”-nek elkeresztelt prózaibb halandók.

KISS JÓZSEF A LEGINTENZÍVEBBEN ÁLMODÓ KÖLTŐK KÖZÖTT TRÓNOLT. Talán el sem vehetné volna hosszú életét, ha ellenszerűl annyit nem álmodik. Kortársai közül kevés magyar költő akad, akinek álomlátásai oly tartós fényben ragyogtak és annyi idegen szív homályát megvilágították és fölmelegítették fényre gyullasztották, mint az övéi. Külső életének szeszélyes körvonalai, amelyeket sokszor bánárgondok durva keze kuszolt meg, talán nem voltak mindig és mindenkinek tejesítés látvány, de legszebb álmainak — és csak ezek számílanak — diadalmas maradt a pompája, álmodójuknak a végtelenségbe tűnése után is.

Ködbe szállt az ifjúságának múltjából gyakran szállottak az öregedő költő álmai a ködbe borított jövőbe, abba a korbba, amikor a husvérléből már pusztla hírnév lett, amikor a halandó Kiss József már átfinomult az örökléthe. Igaz, hogy egyik csupa sejtjelemből összeszótt versében az örök elfelejtés és elfelejtetés nirvánájának gyönyörűségét magasztalja, de azért bizton remélte, sőt tudta, hogy neki sokasem lehet része ebben a hírtől nem zavart süket alvásában. Éppen ezért meg is jósolhatta a maga dalainak a jövődöbe való hangos belezengését, a maga nevének és emlékének messze időközön való átragyogását. Miközben hátor öntudatossággal mind jobban közelített ahhoz a naphoz, amikor majd „glóriásokkal áll egy sorba”, egyik legszebb, japános finomsággal festett versében — *Nippon gyermeke* a címé — laplós szíveket is könnyezővé lágyított áhítattal megköszöni a féltelmes Urnak, hogy megengedte, hogy dallal és hárfaszóval legyen áldott a költő alkonyata.

LEGHIVATOTTABBAN ÉS LEGILLETKESEBBEN maga sürítette két sorba életé-

nek mérlegszámát, amikor *Levelek hullása* című kötetének belső címlapjára szégyenkezéssel felül emelkedő öszinteséggel odajegyezte:

„Hétszáz tíz év egy ember-élet,
Félig elatszod, félig elfecsérled.”

De hogyan aludta el Kiss József az ő életét? Ugy, hogy verseket álmodott. És hogyan fecsérelte el életének mesebeli kincseit, megálmodott költeményeit? Ugy, hogy sokszíniú zengő álmait százszerekek ajándékozta oda nagyuri tékozlással. Van-e szebb és dúsabb élet, mint az, amelyet így aludtak el, így fecséreltek el?

A Szegedi Zsidó Hitközség PÁLYAZATOT HIRDET

metsző-előimádkozói

Állásra, Sochiel — übödék — vekoré — munkai képesítést tartalmazó a ortodox Rabb által kiadott ikabólók a pályázatok 1947 január végéig kiadandók be: Szeged, Margit-u. 20. címre. A megválasztott egyúttal a szentegylet libereri terwdit is végzi. Csak meghívottak költségeit térítjük meg

A Szegedi Szentegylet pályázatát hirdeti libereri, valamint temetőkertészi

Állásokra.

Kétyvek megjelölésével és képesítések esatolásával a pályázatok 1947 január végéig adandók be: Szeged, Margit-u. 20. címre.

Régi képeiről szép nagytást készít.

Optifot

Teréz-körut 48

Átadó üzlet — üzem — iroda-helyiségeket

FELLNER

közvetít

Szt. István-körut 30. sz

Mart-terénél

Telefon: 129-792

Papir, írószer

üzlet könyvek, kártyák, váltó, lejárati és alkalmazott nyilvántartási könyvek.

Weinberger és Fejérnél IV., Deák-tér 6. (Anker-palota)

KISS JÓZSEF elindul

Irta: ZSOLDOS JENŐ

A Bach-rendszer bukásának hangulatváltó pillanata új irányt szab a magyar jövőszemléletnek. Széchenyi tragikus halála, Teleki László öngyilkossága, Kossuth bujdosó sorsa ugyan még fájdalmasan idézi a múltat, de a magyar akarat az alkotmányos életre várakozás feszültségében tudatosan halad Deák bölcsességén a kiegyezés felé. A költészet sugárzó napja: Arany. Legnépszerűbb írónk: Jókai. Mellettük egy új költő-nemzedék liráján szabadul fel a hazafias érzés a bizakodó magyar lélek megmutatására. A magyar zsidóság a maga gazdasági alkotó munkájával és művelődési törekvéseivel vesz részt az új nemzeti élet megteremtésében s várja a szabadságharc egyenjogúsító szándék valóra válását. A zsidó teremő készséget nagy példák igazolják a magyar közvélemény előtt. Ennek az időpontnak magyarsága még kapcsolatot tart Börnevel, „a tárcairók Mózesé”-vel, újra felfedezi a halott Heinet, gyönyörködik Meyerbeer és Halévy muzsikájában szívesen pihen meg Rachel színpadi művésztének emlékein, csodálja Joachim és Reményi hegedűjátékát, felfigyel Goldmark Károly tehetségére s magyar büszkeséggel fogadja Csiklós Rózsa énekeskerekének hírt.

A zsidóság felől már a második írói csoport jelentkezik a kap polgárjogot irodalmunkban. Elbeszélők, közírók, lírikusok. Valamennyi együttlélekzik kora szellemével. De zsidóságuk csak időponthoz kötött közösségi érzés, nem egynél: elhagyott, megtagadott örökség. Magyar-zsidó költőinket, Örmödi Bertalant, Bródy Zsigmondot, Farkas Albertet a sorsváltozás rövidesen elhallgaltatja vagy új tájékozódásra kényszeríti. A némaság azonban nem tart soká. A közéletben feltűnik a nagy és ígéretes kárpótlás: Kiss József költésze.

Kiss Józsefre zsidó költő-elődei nem hagytak örökséget. Talán csak a „korszellem” izgalma érzik első verseln s talán csak az időszerű zsidó események felé fordulásban ujtja meg a múlt mozdulatait. Több köze van a szabadságharc előtti magyar líra zsidó molivumhagyományával. Ahasverus bus hontalanságát boldogan hagyja magamögött s idegeiben érzi a magyar ígéretföldre érkezés örömeinek varázsát. Mindenekelőtt kora ballada-dívatja ejti meg. A

magyar-zsidó szintézis nagy költői-emberi adományával érkezik. Minden kerülő nélkül igazolja hovatartozását: magyar költőiségét, zsidó érdekelttségét. S mintha érezné küldetésé rendkívüli pillanatát, első versesfűzetének címében, tartalmában jelzi: új irodalmi térhódítás felé tartanak a „Zsidó dalok” (1868).

A költemények a lelki-művészi fejlődés első ellenőrizhető fokán rögzítik meg Kiss József teremő erejét. A háttérbe vesző utat a meg-megtorpanó akarat, a tapogatózó kezdek nyugtalansága, az életkeserűség és a lemondás kövezi ki. A költő álmvilág-költészetének gyökérszállai mélyen belekapaszkodnak a rögös pályakezdés és a nyugtalan ifjúság talajába. Az örök melázás szinte megmerevéssel fenyegeti alkotó készségét. Valóságtól elszakadó életformája mintha a végtelenbe torkoltnék... De a sors jóvoltából Nordau Miksában bontakozó életének szerencsés kómányosa akad. Nordau a maga derűs életszemléletével, szellemi magafatársával, baráti jánácsával mintegy megmenti Kiss Józsefet az irodalomnak. A költőt művelődési-élménygyűjtésre szöktet, kiszinezi előtte a jövőt, bírálja, röstálja költeményeit. Rámutat a formai megoldás hiányaira, a ritmus prózái lejtésére, a ferde képekre, fölösleges szavakra. De nem egyszer önbizalom-fokozó célzatossággal ad hangot leplezellen elismerésének s dícséri a költői illúzió és a meglepő gondolatok zavaraltalan szépségét.

Ezekon a pályatársi megjegyzéseken csiszolták ki Kiss József költői szengéi s értek meg versci az első gyűjteményes kiadásra. A magyar irodalom elismeréssel fogadja a zsidó költőt. Rákost Jenő avató bírálata egyszerre az írói tömeg fölő emeli: „Kiss urnak van annyi költői tehetsége, mennyi többeknek nem volt, kik szekérszám gyűjtötték bábérjaikat az „elnyomatás” korszakában...” Versseiben a fantázia, kifejező erő, humor, kedély, eszme, nyelv, naiv hang és előadás felcsatolt szerkezeti adósságokat. Rákosi várakozó hittel nyit ajtót a „Parnassus portáján” kopogtató költőnek: „Tessék belépni Pimpla völgyébe.”

Ennek a hívogató nyitánynak kísértő zenéje mellett indult el Kiss József a magyar költészet halhatatlanjai közé.

KATONA JÓZSEF:

AZ ÜNNEPNAPOK KÖLTŐJE

Zsidó költőről emlékezünk — egy szegény királyfiról, rajongó esajgódo poétáról, ki kafftanos ösét nem röstelte:

„A dall tetőled örököltem,
S az mégis legszebb ezen a világban.

Istét nem dacol, csak költemény,

Legalább én, a rongyos bárd
ugy látom:

A rozsda dőzsöl a nagy lakomán —

Te élsz tovább, kafftanos nagyapám.”

... Hogyan születik a zsidó költő? — egy legenda mesél nekünk erről... *Juda Hálévi*, a nagy zsidó költő, akinek kantján a Szentföld örök dalai esendültek fel, öreg korában elzarándokolt a szent országba s ott sóvárgó vágya teljesülte. Azon leborult a rajongva szeretett föld porába. Lelkében a dallalt hegyek között imádságba rezdültek Gijón dalai. Teljesen áthatotta szívét a megélt poézis gyönyöre: nem látott, nem hallott — az imádság és dal szentsége égi magasságokba emelte. Hirtelen egy beduin lovas vágatott arra s halálra gázolta a költőt.

A szent föld póra eltemette testét, de vére szétszóródott az egész világon. Minden földre, minden országba hullott egy csepp forró, piros vérből. Ezekből a véresepekből tűzrózsák fakadtak, amelyek szerete a világon őrzik az örök zsidó költő lelkét s időnként testet öltenek: így születik a zsidó költő...

E honban is kivirágzott a tűzrózsa s bársonyosan felső kelyhéből zsidó költő született, aki „esengő vízekről” dalolt — soká és szépet álmodott, mert tudta:

„Ha álom is — mindegy!
Micső, szép álomnak:
Felfogók, kik soká
És szépet álmodnak!”

... Kiss József leült, behunyt a szemét, lelke elé idézte régi-remohozott képek egész sorozatát: azt a kis falut a hegyek közt a Rima völgyében, hol gyermekéveit átélte és ahova teljes életében mindig vissza is vágyódott... A paplakot a falu túlsó szélén és annak áldott lakói: az őz papot, ki olvasni tanította s a tiszteletes nagyszönyt, ki

„rózsaducos fehér cipővel” ki-nálgatta. Mikor lecsukott szentmel leült zsoltárokat, énekeket írni, látta benépesedni a falut „kaputos emberekkel”, akik összejöttek megülni az év fejét: Ros-Hásónó ünnepét, — jöttek, ki magában, ki familiástól: „jöttek szegénységük”-ből mérve nagy áldozatok árán, hogy egyszer egy évben imádkozhassanak gyülekezetben az Ur előtt... A legvénebb ember felvette fehér halotti ruháját, odaállt a két kis ablakfal közébe és kezdődött az imádság... Zajos imádság volt, tagadhatatlan, de igaz! Mély áhitatosság remegett az aggastyán hangjában, mikor azokat a bubánatos régi dallamokat versenként elmondta. Hol vonlatoltan, hol cikornyásan, megadva neki a módját és tulharsogva a többieket... Ő azoknak az embereknek nagy szükségük volt Istenre s egyszer egy évben meg is találták Őt!...

Igy távolban elenyésző hangok „sajátságos zümögő melódiájára” írta a mi költőnk az „Ünnepnapok” imáit és énekeit. *Irt a szombatról, a pászka és a törvény ünnepére, a sátoros ünnepre, újévre, meg az engesztelés napjára*, gyásznapi és örömei idejére egyaránt verseket, dalokat. „Az én imádságom”, mely ünnepi verseit bevezeti, fohász önmagáért:

„Mikor levette papi bimbót,
S minden hivalgó földi éket,
A főpap öltött tiszta lenruhát
S a leghevesebb Szentélybe lépett,
Meghozni az Urnak áldozatát,
S feloldani büntől a népet:
Követve régi gyakorlatot,
Elsőbb magáért imádkozott.”

A költő méfázó, esendes imádságban nem kér hatalmat, hírnevet, gazdagságot, tengerkínesekeket. Töpreng, hogy a boldogsághoz melyik út vezet. Nem kér bölcseséget, nagyraagyás nincs benne. Isten tudja, mit, mikor kell adnia: esőt, vagy harmatot örömet vagy bánatot.

„Minek kérni Uram! Tetőled,
Hisz vágyaink is Tőled jönnek?”

Igaz zsidónak érzéseivel szereli és köszönti a szombatot, annak esendjét, mely „az áhitat szárnyain száll alá”, A he-

tedik nap pihenője Isten Atyánk rendelése:

„Gyutladjon láng ki! Zöngjen ének!

Simuljon el minden redő!
Felejtse bánatát a lélek
És fájdalmit a szenvedő.”

Imádkozik a mindennapi kenyérért. Ne szoruljunk másnak „mostoha, kemény jóvoltára”, csak Isten kegyelme, bőven osztó tápláló keze adjon minékünk. Övön meg bennünket Isten akarata a „földhöz ragadt lelki szegénységtől, amely nem álmodik, csak pusztá kenyérről.”

A pászka ünnepén látja a pusztában járó rabszolganépet, látja, hogy a vándorlásban új sarj támad, mely megismeri Istent s hitét „egy világra viszi szét.” Véres, villámcsapásokon ismeri meg a nép Istenét és tudja meg, amit vall és tanít, imád benne és hirdeti róla:

„Hogy nagyvágod nem oltár-kövön épül,
S nem templomok márványán az erőd,
Ó, hogy Te nagy vagy minden jelkép nélkül
S eltörpül tér, idő színed előtt.
Hogy mit népednek szántál örökségül,
Nem emuló, veszendő földi kincs,
Nem láng, mely elhuny, nem jog, mely elévül,
De hűséged, melynek határa nincs.”

Ősi zsidó imaköltemények igézetes megértésében született versek ezek: a pusztában új életre kelt nép sorsának, hitének igaz megérzéséből fakadó dalok, amelyek kései unokáknak kantján új dalokba esendülnek.

Ujra hallja a csipkebokorban, a lobogó lángban esendülő égi szózatot. Harmatért esdeklő imát mond, mert tudja: „Szomjas mezőre üdítő balzsam a Te harmatod”. Felmutatja a — Törvényt: megénekli a kinyilatkoztatást:

„Im ez a Törvény! tekintsétek,
Amely felemelt és megvédett,
Melyért apáink megszenvedtek
És vértanúink elvérzettek.”

Sátoros ünnepen ünneplésre hív, a frigyáda előtt imát mond, őszi esőért fohászkodik. Újév napjaira a kürtszórról dalol. A világ Uráról énekel: a világ Uráról, ki a sors köny-

vébe ír. Érti az ítélet súlyát az Engesztelés napján: Isten az igazság, Ő a törvény, az ítélet, ki mer perbe szállni véle, ki tudja útját kifürkészni:

„Törédelmes ajakkal,
Keresem im orcádat,
Törédelmes szívből

Fohászaim Hozzád zsálom.

Könnyemmel hívlek,
Sok sürti sóhajttással,
Estétől estéig
Sok gyakori sírással.”

Igaz szavakat talál a halottak üdvéért s temetési karnak gyászokát ad. *Chanukára* is, meg *Purimra* is, örömi idejére is, meg bánat napjára is vannak igaz énekei, zsidó dalai.

Hívó léleknek hittől illatosult versei ezek: zsoltáros ábáttól minden szavában, szentéletű ősöknek hagyománya két új életre minden sorában. Isten előtt áll és ünnepet ül, amikor ünnepi dalait zengi: igazi ünnepnap árad verseiből. Istentől kért erőt, amikor az ő dalait zengi ajka, Istennek ad hálát, amikor költeményeit az utódokra hagyja:

„Övé az üdv, a pályahér,
Az enyhe, édes öntudat
Ki utlan tükös bár a tér,
Isten nevével tör utat.
Vele az ég oltalma van,
Lépte nyomán áldás fogad.”

EXPORTCIKKET keres

Madisz Szövetkezet

Budapest, Vörösmarty-tér 4.

Export-Import, Kompenzáció.

RÁDIÓT

a legmodernebb műszerekkel,
elkészülő szakértővel
garanciával javít.

Hagymási László,

villamossági és rádió szerelő,
Kiedlőfa-utca 3. Telefon: 423-415.

Hajfestés,

nideg-meleg

tartóshullám

HAJMUNKÁK — PEDIKÜR
Renezsénné, Csengery-utca 84.

A pontos, megbízható

„DAVAJ” BOY-vállalat

mindent elintéz — (Ejje!-nappal)
óránként 6 Ft

Király-utca 21. Telefon: 226-893

Az ár ellen

Irt a: SÓ S E N D R E

I.

Molnár Ferenc a Kisfaludy Társaságban, amikor székfoglalója során megemlékezett elődjéről, szellemesen szögezte le:

— A költők utókorát nem lehet sieltetni. A költők utókora — triviálisan szólva — akkor jön el, amikor akar.

Igen, ez így van! A költők utókora csakugyan akkor jön el, amikor akar! Az irodalmi utókort nem lehet erőltetni és nem lehet sürgetni.

De a költő emléket, igenis, fel lehet eleveníteni. És nekünk, zsidóknak egyenesen kötelességünk, hogy felidézzük Kiss József emlékét, hiszen Kiss József hosszú élete során és az azóta eltelt hosszú esztendők tulnyomó többségében azért nem juthatott a Panteonba, mert — zsidó volt.

Legyen ez az esztendő — Kiss József halálának huszonötödik évfordulója alkalmából — legalább a magyar zsidóság számára Kiss József esztendeje!

Nem az utókorát akarjuk sieltetni, hanem a verseit akarjuk megismertetni ebben az esztendőben — túl a magyar zsidóságon — minden magyarral, aki a verseket szereti.

II.

Kiss József egész élete és egész életének egész jelentése egyetlen versének címében is összefoglalható.

Kiss József, aki papírra vetette „Az ár ellen” strófáit, az ár ellen élt és az ár ellen írt.

Az ár ellen küzdött, amikor nemesak jogilag, de a valóságban is polgári egyenlőséget követelt a bolygó Áhasvér megmagyarosodott utódainak.

Az ár ellen küzdött, amikor — akár a hagyományosnak látszó balladákban, akár egyéb verseiben — meglátította a magyar pereslést, hogy felfoghatóbbá egye a magyar költészetet az új idők új hangulatai számára.

Az ár ellen küzdött, amikor megírta a Tűzek-et és megjósolta azoknak az időknek az eljöveteletét, amikor

„összeomlik mindaz, ami korhadt, mi évezredek véres bálványja volt és onniből elővánszorognak a rászedett, a megcsalt milliók”

Az ár ellen küzdött, amikor megírta a Knyaz Potemkin-t, a lázadó orosz matrózokról szóló forradalmi verset.

Az ár ellen küzdött, amikor ódát zengett Dózsa Györgyhez, az „emberjog” halhatatlan harcosához, akit elevenen megégettek a hajdani országló urak.

És az ár ellen küzdött, amikor megírta a Legendák a nagyapámról büszke, bevezető strófáit. „Se don, se von, se sir — csak reb” mondta a nagyapjáról: fenn hirdetve, hogy nem származik előkelő nemesektől, cimeres ősektől, de „reb” felhát tudós ember volt a nagyapja.

Az uri Magyarország és a cinkorság idején Kiss József meghirdette a Szellem elsőbbségét és felsőbbiségét...

III.

1882-ben írta Kiss József Az ár ellent-t. A tiszaszentlári vérvád esztendejében. Akkor, amikor a kis Solymosi Eszter eltűnése nyomán vérvádlegendákat terjesztettek az országban.

Különböző zsidó közéleti emberek különbözőképpen reagáltak a vádaskodásokra. Volt, aki keményen védekezett. Volt, aki szinte hangtalan maradt, mert azt mondta, hogy ki kell várni a végét és nem szabad semmiféle hangoskodással olajat önteni a tüzre. Volt, aki csak jajsztó hallatott.

Az akkori idők hangulatát rögzíti le Az ár ellen.

„Ha védekezel — ingerelsz, Ha szóltam türod — gyávaaság! Feljajdulsz: érzékenykedel! S a néma jaj is vall reád!”

Kiss József nem tartozott a türok és a csak jajdulók közé. Kiss József Tiszaszentlári idején és később is sikarszállt a megtámadott magyar zsidóság mellett. Versei — amellet, hogy a magyar irodalom örök értéke — a magyar zsidóság szellemi jegyei közé tartoznak.

KISS JÓZSEF konferenciái

Irt a: SZÉP ERNŐ

Huszonkétéves voltam, mikor az a nagy különfetés ért, hogy Kiss József szerkesztő úr felszólított, írjak én is a Hét minden számába, az Innen-Onnan rovatba valamit. Mit, azt majd ő mondja meg, el kell mennem minden szerdán a Hét konferenciájára. Annak a valaminek, amit írkalok majd, 10—15 sornak szabad csak lenni. A honorárium 4 korona lesz. Ha két ilyen kis valamit írok ugyanazon számba, 8 koronát kapok persze. Nahát, micsoda gyönyörű napom volt, megállottam minden kirakat előtt, megnéztem magam a kirakatok hátsó tükörfalában, hogy lássak egy boldog embert. Odáig csak költeményeket közzölt a Hét tőlem, most már a Hét munkatársának tudhatom magam, a Kiss József fényes írogárdájához fogok tartozni!

Dobogó szívvel mentem föl Kiss Józsefhez szerdán, négy órakor a Röck Szilárd-utcaiba. Otthon, a költő dolgozószobájában csinálódott a Hét. Csupa könyv, csupa festmény volt az a szép nagy szoba. Igaz: az volt a hálószobája is Kiss Józsefnek. Fél éjszakákat írt, a legkisebb neszszel se akarta feleségét zavarni.

Volt egy kis lámpalázam, gondolhatni, mikor először „részt vettem” a konferencián. (Szót se beszéltem.) Ott volt, örvendős meglepetésemre, Kosztolányi Dezső is, ez valamennyi bátorságot öntött belém. Találkoztam Didivel előtte való nap a Newyorkban, de ő se szólott felőle, hogy Kiss József meghívta, mint ahogy én se szólottam neki, egyikőnk se akart a másiknak fájdalmat okozni. Ő azok a tisztelt és érdekes emberek, akik Kiss Józsefet körülvették a nagy asztalnál. (Amelyen egy üveg francia konyak állott mindig a vendégeknek, meg skatulya szivar és egyiptomi cigaretták.) Ott volt Köbor Tamás, meg ott volt Ambrus Zoltán, néha eljött Ignótus is, meg Molnár Ferenc is ellátogatott a konferenciára hébe-hóba, csupa figyelemből: ő csak novellát és kroit írt, azt nem kellett a szerkesztő úrral megbeszélni. S eljött mindig Lovik Károly, meg Szini Gyula, meg Szász Zoltán, meg Bródy Miksa; Cholnoky Viktor hiányzott néha, mert betegeskedett, ilyenkor szerkesztő úr diszkrétan egész skatulya Gianaklis Extra

Fint-et (a Cholnoky kedvenc cigarettáját) tett diszkrétan a zsebembe, vigyem el neki. (Együtt dolgoztam Cholnokyval A Nap-nál.) Milyen áhítattal hallgattuk Kosztolányival az urakat, akik politikai fordulatokat, színházi, képzőművészeti eseményeket tárgyaltak és tippeltek a Hét-ben megírandó dolgokat, nekik is maga Kiss József adta a témát. Nagyszerű szerkesztő volt a poéta. És ő maga is írt a lapjába prózát is, (de micsoda tökéletes finom kis dolgozat), azok a hiteles írók is azt mondták, Kiss Józseftől, a versirótól lehet a legjobb prózát tanulni. Nahát a végén aztán hullatott a két kezdő íródeákjának is, Kosztolányinak meg magamnak, egy-két Innen-Onnan-ba való motívumot. Ha lépkedett a szőnyegen, soha nem hallatszolt a Kiss József járása.

A szava olyan halk volt, olyan muzsikás, mintha valami hárfa hangját hallanánk az ember. Nem emlékszem hogy hamar láttam volna a torderecsni. Oly esoda tiszta ember volt ő, az volt az érzésem, hogy Kiss Józsefnek soha so kell mosdani. Csak annyi teste volt, amennyinek muszáj lenni, hogy itt a Földön szerepelhessen. Abban a gyöngöfonom teremtményben, mintha maga a Gondolat jelent volna meg előttünk, a Fogalom, a Halhatatlanság.

Persze anekdotáztak, tréfálkoztak is a Kiss József írói a konferenciákon, olyan gyönyörűségem volt mindig az a szerda délután, soha nem szabad elfelejtenem.

Csak Ignótus él még a Kiss József rendes szerdai vendégei közül, még évtársam, Kosztolányi is elment... eléggé szegyellem, hogy én még itt vagyok.

**Angol, francia,
spanyol
nyelvórák**

BERLITZ

IV., Vörösmarty-tér 2
Telefon: 181-012

KISS JÓZSEF

és a magyar irodalmi kritika

IRTA: KARDOS LÁSZLÓ

A költő halálának negyedszázados fordulóján talán nem érdektelen végigpillantani Kiss József pályáján abból a szempontból, hogyan viselkedett vele szemben a magyar irodalmi kritika, hogyan ingadozott a költő értékvonala az irodalom köz-tudatában.

A költő első kötete 1868-ban jelent meg. Nem kellett különösebb feltűnést. Rákosi Jenő barátságosan írt róla, de aki tudja, hogy Rákosi szívesen nyúlt a bőna alá mindenkinek, aki előtt karriert szimatolt, s akit politikailag nem érzett veszélyesnek, az nem fogja sokra értékelni azokat a nyájias megjegyzéseket, amelyeket a későbbi publicista-nagyhatalom a Zsidó dalok megjelenéskor papírra vetett. Kiss József nevét az első kötet és a róla megjelent bírálatok vagy udvarias ismertetések nem tették általánosan ismertté. A kötet elmerült a versek országos tengerében, s a költőnek még hét esztendőig kellett várnia, hogy valóban rásüssön a nap.

1875-ben vitte el később híressé vált balladáját, a Simon Juditot, a magyar irodalomtörténetírás „atyjához”, Toldy Ferenchez. A roppant tekintélyű mester az első pillanatban ráérezte az újszerű tehetségre, s gondoskodott róla, hogy a fellobbant fény ne kerüljön ismét véka alá. A balladát bemutatottak a Kisfaludy-Társaságban, s ezzel az új poéta mintegy fémjelzést kapott. Kiss József nevet rohamos gyorsasággal ismerték meg országoszerle, s 1877-ben már a Petőfi-Társaság is meghívta tagjai közé.

A kritika ezidőben szeretettel és csaknem fenntartás nélkül elismeréssel bánt vele. A róla szóló írásokon, amelyek ekkortájt jelentek meg, valami lelkes meghatottság érzik, a szabadelvűség őszinte öröme: íme, az elnyomott zsidóság is ad értékeket a hazának, ha alkotni, élni engedik. Versei közül sokat lefordítanak németre, s 1882-ben Lewinsky német színcsész feltűnő sikereket arat a németre átköltött Ágota kisasszonnyal. Kiss József népszerűsége érezhetően emelkedik. De ezzel párhuzamosan emelkedik ellenségeinek és irigyeinek a száma is. Mikor 1883-ban közrehoesálta költeményeinek első gyűjteményes kiadását, az ünnepi cikkek mellett gúnyversek és akadékoskodó bírálatok is napvilágot látnak. Ettől kezdve a kissjosefi költészet megítélésében kétféle vonalat fog kitapogatni az irodalomtörténeti kutatás. Az egyik vonal a konzervatív kritika vonala, a másik a haladó, a konzervatívok (ma reak-

ciónaknak is mondhatnánk őket) vidékiesen puritán ingerültséggel pécézték ki a költő nyelvi „pontatlanságait”, mutattak rá erkölcsi szabadoságára és karhözlatták a körülötte zsongó könnyű lelkendezést. A haladó vonal hangadói egyszerűen antiszemizmusként érezték a konzervatívok ridegebb magatartását, nem is igen hederítettek rá s mindent elkövettek, hogy a költő elfoglalja az irodalomban azt a helyet, amelyet ők szántak neki.

Nem szabad azt gondolni, hogy ezek a Kiss József pártján álló haladók mind zsidók voltak. A nem-zsidó kritikának is akárhány művelője úgy tekintett a költőre, mint amaz évek első poétájára. A századforduló táján ennek a vélekedésnek objektív alapja is volt. Arany már régen meghalt, Ady pedig még Ábrányi és Reviczky hurjait próbálgatta Debrecenben. Ha a haladó kritika a zsidó költőt összevetelte kortársaival, mindig találhatott benne valami eltagadhatatlan pluszt, ha egyben másban alól is maradt. Vajda, akit az akkori kritika még nem látott olyan hatalmasnak, amilyennek — Ady visszafelé is világító fényében — ma látjuk, megrázó komorságával Kiss fölé ült ugyan, de ormótlán és darabos formáival el is maradt mögötte. Reviczky Kisshez képest egyhangúnak s kissé erőtlennek látszott. Komjáthy fenyegetőbb gesztussal és impozánsabb igényekkel csapott ugyan a hurok közé, de nem volt meg benne az élmény-átadásnak, az érzés-közlésnek az a forró ereje. A stíljátékos Endrődy nem lehetett komoly versenytárs. A műfordítónak igazán csodálatos Ábrányi iskolás, retorikus és langyosan szabatos költészete sem ért föl Kiss József lüktető líraiságához. Kozma Andor, so-hase számított igazi lírikusnak, ő csak öletekben és Aranyon edzett forma-izmaival jutott magasra. Szabócska pedig csak ritkán s akkor sem a tiszta lírában remekelt. Azonkívül mindezekhez képest az egykorú kritika Kissben valami szerencsés és korszerűséget érzett, amely egyként föltűnt hangján, tárgyán, versekezlésén.

Konzervatívok és modernnek ellentétbe csak tételesezték, amikor Kiss József megindította a Hét című hetilapot. Ez a friss, rakoncátlan, olykor kegyetlen, fricskákat osztogató, forradalmian nyugtalan orgánus végképp Kiss ellen hangolta a konzervatív magyar szellemiséget. Viszont erősen megnövelte, kivált a fiatalok körében az immár derecsódó költő tekintélyét. Hogy ez

a tekintély, a legnagyobb vállalkozások alatt sem reppant be, azt az a rendkívüli siker mutatja, amellyel Jászay Mari végrehordozta az országon Simon Judit balladáját. Ez 1893-ban történt. Négy év múlva jelent meg a költő műveinek diszkidása, s meg kell állapítanunk, hogy Kiss József ekkor állott diadalai tetőpontján. Innen kezdve mintegy tíz esztendőn keresztül stagnálóan változatlan a helyzet, akkor megindul a Nyugat, amely az irodalom hadállását egy csapásra megváltoztatja.

A Nyugat lázadó fiataljai — a friss nemzedék örök dacával — szembefordulnak a tegnapi, kiöregedett forradalmárral, s a „vén szakállas”, akit tegnap meg azzal vádoltak, hogy fölforgatja a megszentelt értékek ősi rendjét, egy szép napon arra ébred, hogy az ifjak csapata őt elavuttak, meghaladottak, korszerűtlennek érzik. Ady, Babits és Kosztolányi hamarosan a líra homlokterébe lépnek, s ha 1913-ban az Akadémia nagytermében hatalmas ünnepség felelteti is a helyvetés költővel, hogy immár nem ülhet dícsősége régi trónján s a következő évben — végre — Kisfaludyra lesz is bősége, az egykorú kritika hangjából kicsendül, hogy itt valami elmúlt, ami már senkit sem izgat, s csak kegyeletet és emlékeket ébreszt.

1921-ben meghalt a költő. Kosztolányi hatalmas és szép cikkben búcsúztatta a Nyugatban, de ezzel aztán ki is aludt minden tűz, ami körülötte lobogott. Nagy, negyedszázados némaság következett, amelyet még a 43-as centendrium sem tudott fölszakítani. Ez a némaság ma is tart. Ugy látszik, még mindig nem jött el az ideje, hogy az elporladt költő hagyatékát síne irra-elt studio méltóan vegyük. De azért irodalomtörténeti pozíciója az érték előtt nem kétséges. Igazi jelentősége nem az, hogy a másodikklasszikusok átmeneti csoportjából féltéjjel kiemelkedett, hanem, hogy Arany-örökös letére is már sok elemét mutatta annak a korszakajító nyugtalanságnak, amelyből néhány esztendő múlva az Ady forradalma robbant ki. Ha az allegorikus képek dívalját élendők, megajzolhatnók a vézna kis szakállas zsidó figuráját, aminet jobbkézét az Östikék járadt, tiicsókhangú költőjének, balját pedig a Vér és arany nagyszemű, rekedt dalosának nyújtja.

KERESEM FELESÉGEMET,

Glück Hermannét szül. Szántó Rózsit,

(Bpest 1899), klt 1944. nov. 15-én hurcoltak el a nyilasok az óbudai téglagyárba. November 24 és dec. 1 között állítólag Gönyűben látták. Ha valaki bármit tud felőle, értesítse férjét, Glück Hermannat, Bp., VIII., Práter-u. 65., I. em. 9.

Kiss József utolsó szereplése

Még most is magam előtt látom az ősz költő alakját. Talán utolsó szereplése lehetett a nagy nyilvánosság előtt, amikor a Pesti Izr. Hírközlő színpadai székházában rendezett channkai ünnepélyen frenetikus ünnepelés közben adta elő — az egykor hatalmasan világító fátyla, most kialvóban lévő mécs utolsó fellobbanásaként tűnő — szellemi gyermekeit. Az ősz aggastyán már roskadozó érdekelt állt az előadói emelvényen. Mint fiatal diák — az ifjuság derűs élet-szemléletével, mely nem tudja elhinni, hogy valamikor az ifjakból is vénnek lesznek — figyeltem a nagy költőnek kijáró tisztelettel, amint karjainál fogva feltűmögatták az emelvényre.

Ez hát Kiss József. Reb Mayer unokája. A Simon Judit, a Tűzek, a Kuváz Potemkin és az Ünnepnapok szerzője.

Kissé csalódottnak éreztem magamat. Ugy képztem, hogy nemcsak szellemben, hanem testen is hatalmas férfiút fogok magam előtt látni, de íme, egy összelöpörödött kis aggastyánt bámultak szemem. Ott állt csapzott hajával, kócos szakállával és a hallgatóság csillogó szemekkel leste szavait. Kopott, prémgalléros bundájából alig is látszott ki, mert még a bokáját is ellakarta a hosszú, kalfányszerű kabát, mely természetével együtt nem szugorodott össze és szerte a földet súrolta széleivel.

Ahátos csendben figyelt a közönség, de hangja ekkor már nagyon halk volt. Az utolsó sorokban állókhoz, csak a szavak foszlányai jutottak el, bármennyire is figyeltek. De ez nem számított, mert Kiss József állt a pódiumon, akit, ha nem is hallottak, de legalább láttak. Szemeinek csillogásában a szellem frissessége ragyogott még, de reszketeg kezei már nem tudták tartani a papírokat, melyről verselt szavalt.

Es ekkor mely sajnálkozás ütötte meg szívemet. Elűnt szemem elől a költő-lét és az embert láttam magam előtt, akitől leritt a szégyénység. Szégyenkezve gondoltam, hogy ez lehet-e a sorsa annak, aki birt, dícsőséget szerez a szellemnek, a tollnak, kinek gondolatai, szavai, ezek és százazerek utmutatója és faklyavívója, kinek szellemi tűzénél kicsinyek és nagyok, ifjak és vének, egyformán melegek. Nem, ez nem lehet! Pedig így volt. A kortársak részvétele, vele sem tett különbséget.

Ma már utcát is neveztek el Kiss Józsefről, sőt cserkészcsapat viselte nevét. De mennyivel büszkébbek lehetnének, ha azt is elmondhatnánk az emlékezés folyamán, hogy a magyar zsidóság akkori vezetői gondatlan öregséget biztosítottak a magyar zsidóság e nagy fiának.

VÁNDOR ANDOR

„Az én aratásom egy marék virág“

KISS JÓZSEF verseiből

Összeszedte: Sz. G.

Költőnek nem akkor hódolunk legszívebből, ha agyon-dicsérjük, hanem akkor, ha diszmenetben felvonultatjuk a friss esztétikai élvezet eleven örömét, dusan kínáló alkotásait, annak döntő bizonyosságával, hogy gyarló testét elpusztíthatta a halál, de teremtménye tovább él műveiben. Kiss József nemcsak a tegnapi, hanem — bárhogy

hallgatnak is róla — a máé is, sőt meg merjük jósolni, a holnap sem fogja megtagadni. Évtizedekkel ezelőtt termett versei közül nem egy büszkén belenőtt a múltból a jelenbe. Ezekből választottuk ki, a helyszüke miatt fájdalmas lemondással, csak egynéhány, az idő rombolását diadalmasan álló mesterművét.

Ó, hunyjatok le, hunyjatok,
Ti ragyogó, szép csillagok;
Kis fiam édes szemei! —
Minek ily éjben fényleni?
Ó, hisz e fény is ellenem
Fordulhat egykor, úgy lehet.
Ha sirva megemlegeted
Végzetes örökségedet,
Én édes, drága gyermekem!

Tüzek (Befejező rész)

Ötven évvel ezelőtt ezek a prófétai strófák szalkáltak ki a költőnek a világrengető társadalmi mozgalmak forradalmait már jóelőre szeizmográfként megérző lelkéből.

Hideg van... fázom... Friss szemet a tűzre!
Gyilkos melegét hadd fujja reám,
Mint macska teszi a macskát üze,
Akit felvert gyanúllan éjszakán.
Ó, milyen tűz ez! Mi más mint a régi!
Nem erdőn termelt, a mélység dobta ki:
Világforrongás volt az anyja néki
És a forradalmak az ő fia!

Hogy zúg, hogy dohog, hogy kattog, hogy lármáz,
Hogy mormol, veszekszik a kürtő alatt!
Mint a rab démonok az ajlót ráznák,
hogy börtönükből szabaduljonak.
Haragvó Isten! Mi lesz a világból,
Ha egyszer a község ünnepére jut,
S a buta rög megindul magától,
S a sietőgő kattan majd egyszer kifut.

Ha összeomlik mindaz, ami korhadt,
Mi évezredek véres bálványá volt,
És odulokból clóvánszorognak
A rászédett, a megesalt milliók...
Látom mozdulni — látom keveredni —
Egy új Marsellaise gyújtó hanginál,
Az ócska tetőkre lüszkőket vetni,
Míg az utolsó is véres lángban áll!

— S amíg lelkeimmel káprázatok játszanak.
S jövődő tüzek déltábjára von,
Amelyek távol ég alján cikáznak —
Valamikor — beomlott síromon:
Itt ülök némán, magamba rogyva,
Míg száll az óra, mint egy pillanat,
És félig ébren és félig álomba'
Piszkálgatom a hunyó parazsat.

A gnóm

Szembe és szívebe belevillanó mesteri kép a költőről magáról és mindenféle művész különös fajáról. Merőben Kiss József-i vers, más meg sem írhatta volna: elsősorban önarekép, de mögötte sok száz más művészi alkotó alakjának körvonalai is imbolynak.

Gnómok fajából való vagyok én.
A gnómok furesa, különös lények:
Nincs közte fiatal, nincs közte vén
S ameddig akarnak, addig élnek —
Addig élnek.
Gnómok fajából való vagyok én.

Nem is születnek; jönnek valahonnan;
Nagy távolokból, miket éj takar,
És köd előttük és köd a nyomukban,
Ahány gnóm, az mind más és mást akar.
S tud és akar.
Gnómok fajából való vagyok én.

Az ár ellen

Az 1882. évi tiszta-csúzlári vérvád hatása alatt írta a költő. Minden szava, sajnos, ma is szomorúan aktuális és ma is belemar a zsidó szívekbe. Örök üldözöttek szívszorításos S. O. S. jajsikolya ez, amely átvijsz sok végzetes évszázadon.

Felhőgomoly az éj felett —
Virraszt-e isten oda fenn?
Ne kérdezd tőlem — nem tudom,
Eredj aludni, gyermekem
Zord századokból éji rém
Jár szerte a föld kerékén,
Szemében máglyafény lobog,
Lehet, ide is bekopog...
— Eredj aludni, gyermekem!

Országról jár országra szét,
Miként a pestis — utja vész;
Meghalt nyomán az irgalom
S elveszté ősjogát az ész.
Téboly dühöng fent és alatt,
Meggzáll boldog-boldogtalant,
S az emberből, kit elragad,
Csupán a pusztá név marad...
— Eredj aludni, gyermekem!

Meg-megujul a régi vád:
Azt mondják, vért iszik apád,
S ha felnősz, akkor ott, ahol:
Majd te is, te is vért iszol!
Felhőgomoly az éj felett —
Virraszt-e isten odafenn?
Tagadnom: kin; — elhinnem: vád,
Ó, mindenképen suly nekem!
— Eredj aludni, gyermekem!

Mi nem szeretjük e hazát,
Reánk olvassák könnyedén;
Madár fészket, odvát a vad
Szeretheti — nem te, nem én!
A gályarabnak bélyege,
Mint hóhér homlokára stít,
Nem oly gyalázó, mint e vád,
Mely óálkodik mindenütt...
— Eredj aludni, gyermekem!

Ha védekezel — ingerelsz,
Ha szóttan tűröd — gyávaság!
Feljajdulsz: érzékenykedel
S a néma jaj is vall reád!
Egy törvényre dobog a szív,
Kering a vér, eszmél az agy,
Kivétel nincs — csak egy, csak egy:
És e kivétel, az te vagy!...
— Eredj aludni, gyermekem!

z gyur, az farag, sipol, hegedül,
 de édes atyafi mind valamennyi;
 Ilikor gyalog jár, akkor is repül,
 Ia tudátok, milyen jó gnómnak lenni —
 Gnómnak lenni.
 Gnómok fajából való vagyok én.

Valami férfi-női keverék,
 Meg nem magyarázza soha senki,
 Örökké lángban, soha el nem ég,
 S levegőjét is maga teremti —
 Maga teremti.
 Gnómok fajából való vagyok én.

A gnómek őrzik a szent tüzeket
 És ápolják a mennyei lángot,
 Mely nélkül a világok üresek,
 S össze is omlanak a világok —
 A világok.
 Gnómok fajából való vagyok én.

Maholnap én innen már elmegyek,
 Sebaj! majd jönnek utánam mások;
 Más gnómok, más tilkok, igézetek,
 Egkebe csapkodó, szent látomások —
 Látomások.
 Gnómok fajából való vagyok én.

Ti azt mondjátok, halkítva a szót,
 S egymásra néztek: Meghalt az öreg!
 Mesebeszéd! — Mint tengeren hajók,
 Én csak elmentem, én csak elmegyek:
 Kód előttem, kód utánam,
 Kód az örökkévalóságban...

A Knyáz Potemkin

Szinte hihetetlen volt az a bátorság, amellyel
 Kiss József e század elején minden szavában lá-
 zasan remegő „balladát” mert írni orosz lázadó
 tengerészek legendás hadihajójáról, amely vörös
 lobogó alatt viszi a végtelenségbe szent „dug-
 áruját”, a cárizmustól gyilkosan üldözött szabad-
 ság-eszmét. A „vátess-i” jövőbelátást követelik a
 költőtől? E régi versben — 1906-ból való —
 megtalálják! A forradalmi ütemű haladásért való
 aktív helytállást keresik nála? Itt mindenképpen
 meglik. Kortársainak félték óvatossága még
 visszadöbbsent az „öreg szakállas”-nak vakmerő-
 ségétől, amely ma már persze nem volna az, de
 a vers, amely ennek a hajdani merészségnek
 hordozója volt, megkapóan szép maradt: emberi
 magatartás dokumentumának és költői alkotás-
 nak egyaránt.

Fekete vizeken — hall-hé — hall-hó!
 Száll a Knyáz Potemkin, a fekete hajó.
 Süvítő szélvésznek a szemébe néznek
 Jó hatszáz legények —
 — Hall-hé — hall-hó! —
 A fekete hajó.

Visz csempész dugárut vörös zászló alatt,
 Tiltott rakomány a szabad gondolat.
 Nyílt lázadást ringat, mint bölcső, fedelén
 Hatszáz hajós legény —
 — Hall-hé — hall-hó! —
 A lázadó hajó!

Batumnál megfúrták — hall-hé — hall-hó! —
 Krim alatt fölrobbant s tovább ment a hajó.
 A sárga vizeken vad örvény nyelte el —
 Vaj' most hol vesztegel
 — Hall-hé — hall-hó!
 A babonás hajó?

Jár, jár szakadatlan, jár csendbe, csendtel
 Tóvalong bordátlan, kering feneketlen,
 És árbova hegyén
 Lobogója a lengő piros északi fény —
 — Hall-hé — hall-hó! —
 A hazátlan hajó!

Es ahol megjelen és ahol partot ér,
 Erőbe kap a kar, fölforr a tunya vér,
 Gőg, gazság elsápad, szem nyílik, lánc szakad
 És minden rab szabad —
 — Hall-hé — hall-hó! —
 A szabadság-hajó!

— Te ura viharnek, tengernek, hajónak!
 Ha elhívni látod poétádat jónak,
 Ha út majd az órák — hall-hé — hall-hó!
 — Pihenni mire jó? —
 Hadd jöjjön el értem
 Az a hajó!

A hatszáz legénnyel ültek egy sorba
 Mint a rózsák ülnek együtt egy bokorba.
 Sívó pusztaságra, amely tilkad, szárad,
 Vigyük el tavaszát a szabadulásnak.
 — Hall-hé — hall-hó! —
 Te örök szent hajó!

Dózsa György (Befejező rész)

Dózsa György ma nemcsak a magyar mult
 egyik legérdekesebb alakja, hanem a jogaiért
 a feudális ilyomlás ellen küzdő magyar paraszt-
 ság örök jelképe is. Kiss József képzeletét már a
 mult század nyolcvanas éveiben megragadta a
 parasztvezér monumentális egyénisége, amelyet
 az elfogult történetírás csufoson meghamisított,
 törpítő torzképben igyekezett a köztudatba vinni.
 A költő azonban a maga szemével és szívével
 látta, képzelte és érezte olyannak, amilyennek
 csak most ábrázolja a célzatos ferdtésekkel sza-
 kító új történetírás. A vers úgy kezdődik, hogy
 a költő kis emlékkápolna előtt ül, amelyet Dózsa
 szörnyűségesen kegyetlen kivégzésének, eleven
 elégetésének helyén emeltek Temesvárott.

— — — — —
 Mint sebes ölyű jött az éjjel,
 Szárnyát hirtelen bontva széjjel:
 Se láng, se csillag, se szövetség,
 Csak a füle mécses égnek.
 — — — — —

Ki koporsót és sirt nem látott...
 Itt Dózsa Györgynek trónja állott
 Sístergő, izzó, gyilkos fénybe...
 Itt nyomtak koronát fejébe.

Véresen izzó lánggomolyba
 Miként ha parázs láva folyna,
 És a káprázat közepében
 Ott ül Dózsa királyi széken.

Parászból, gúnyból koronája
 Kivillan a nagy éjszakába,
 Hogy belepirul még az ég is,
 Mely látta, nézte, tűrte mégis!

Te kárhozott, gyűlölt árnyalak!
 Se hős — se mártír — se áldozat:
 Réim csupán, akit mindenki retteg —
 Hányszor jelentél itt nekem meg!

Arcodon dölty — szemedben átok:
 „Rut ráfogás a koronátok!
 Emberjogért keltem én harcra,
 Küzdelmem egy nagy eszme harca!

De jönnek, mulnak évszázadok
 És — reszketetek — feltámadok!
 Szellemem a földet bejárja,
 S rám ismertek: — Ez Dózsa árnya! —

Mig emberjog tiporva senyved
 S hazugság marad a legszentebb,
 Mig könny és vér pataokban folynak
 És átka lesz csak a nyomornak;

Mig egy szív lesz, mely fellázad,
 Hogy a születés megalázhat,
 Megalázhat, poklokra vethet,
 Dózsa lelke meg nem pihenhet.

HOGY TÖRTÉNT?

XLIX.

Tárgyalások a Nemzetközi Vöröskereszt főmegbízottjával és a spanyol ügyvivővel

Időközben a magyar zsidóság érdekében megindult mentési akciónak konkrét jelei kezdtek mutatkozni. Az első közé tartozott a tangeri 500 gyermek vizuma, amely magában véve ugyan csak kis rétegre terjedhetett volna ki, de mozgásba hozta a Budapesten székelő semleges diplomácia egy részét és alkalmuk kínálkozott arra, hogy zsidó ügyekben érintkezésbe lépniessenek egyfelől a Zsidó Tanácsal, másfelől a kormányhatósági lényezőkkel.

A tangeri sürgöny

Julius 12-én a következő sürgöny érkezett a Sip-utca-ba: „Bitten bei Budapest spanischer Gesandtschaft betreffend Visa für 500 Kinder vorzusprechen Stop Liste 200 Namen von uns abgesandt 500 Kinder können von Ihnen bestimmt werden Stop Bitten sofortige Antwort Comité d'Assistance aux Réfugiés Tanger“.

A sürgöny értelmében tehát 500 zsidó gyermeknek Tangerba való kivándoroltatására nyílt volna alkalom. A sürgöny érkezése után a Zsidó Tanács kiküldötte azonnal felkereste M. Sans Brise spanyol ügyvivőt, akit azonban kormánya még nem értesített arról, hogy a vizumokat kiadhatja. Ennek ellenére az ügyvivő a Zsidó Tanács megbízottjának rendelkezésére állott és felkérte a Zsidó Tanácsot, hogy táviratozzanak Tangerbe, hogy az ottani segítő bizottság táviratilag kérje fel a spanyol külügyminisztériumot intézkedés végett és az hivatalból utasítsa őt a vizumok kiszolgáltatására. Azt is közölte a spanyol ügyvivő, hogy nem áll módjában az októli a spanyol követség keretében lebonyolítani és ezért ő a leghelyesebbnek tartaná, hogy Born Frigyes urat, a Nemzetközi Vöröskereszt bizottság magyarországi delegátusát kérné fel a Tanács, hogy szerveztet erre a célra becsússa rendelkezésre. Az ügyvivő közölte, hogy megfelelően a távirat azonnal elment Tangerbe és a Tanács nevében dr. Gergely György, a hatósággal érintkező csoport egyik tagja, felkereste július 20-án Born Frigyes.

Born Frigyes első komoly akciója

A Nemzetközi Vöröskereszt fődelegátusa a Tulipán-utcai irodában fogadta a Zsidó Tanács kiküldöttjét. A tényállás ismertetése után közölte, hogy az ügy neki teljesen új. Elsősorban arra van szüksége, hogy a spanyol ügyvivő vele is hivatalosan közölje a vizumok kiadására való felhatalmazását, a továbbiakban pedig érintkezésbe kell lépnie a Vöröskereszt genfi központjával,

ahonnan neki is utasítást kell kapnia. Megállapodtak abban, hogy július 31-én hármias megbeszélést fognak tartani, amelyben a spanyol ügyvivő, Born és a Zsidó Tanács megbízottja fognak résztvenni. Born ígéretet tett arra, hogy az egész ügyet a legteljesebb diszkrécióval fogja kezelni és különválasztja minden egyéb kivándoroltatási akciótól. Előadása szerint a közlekedési kérdés mellékes részlet csupán, mert ha a vizumok rendben vannak, akkor a Vöröskeresztnek szükség esetén teherautók is állnak rendelkezésére. Amidőn a Zsidó Tanács megbízottja ismételtén figyelmeztette Born-t arra, hogy a hatósági tárgyalások során a legnagyobb tapintattal járjon el, mert német részről óvatossággal figyelik a külföldi diplomáciai megbízottakkal való érintkezést, a Vöröskereszt fődelegátusa azt válaszolta, hogy ő eddig is nagyon vigyázott, — bár nem törődik a németek véleményével.

A magyar kormány nyilatkozata

Azt is közölte, hogy mindenről tökéletesen tájékozva van, arról is, ami vidéken történt, mert a híreket egyenesen Genf-ből futárpostával kapta felettes hatóságaitól. Elbeszélte, hogy július 18-án a magyar kormány egy nyilatkozatot ismertetett vele, amely szerint a deportáltak ideiglenesen fel vannak függesztve, azonban a zsidókat „Arbeitskompanie“-ban akarják foglalkoztatni és pedig a kitereteket az országon belül, az izraelitákat esetleg az országon kívül is. Arra is utalt, hogy a napokban a nemzetközi vörös-

kereszt központjából egy „Sonderkurir“ érkezett, aki súlyos magyar személyiségeknek hozott írásbeli üzenetet, illetve levelet a deportálások beszüntetése tárgyában. A „Sonderkurir“ még mindig itt van, egy-két nap múlva indul vissza állomás helyére. Időközben a Zsidó Tanács sürgönye elment Tangerbe, ahonnan megfelelő intézkedések történtek és a spanyol külügyminisztérium utasította a budapesti ügyvivőjét, hogy 500 zsidó gyermek és 50-70 felnőtt kisérső számára a vizumokat szolgáltatassa ki.

A kitűzött hármias megbeszélés július 31-én történt. Az erről szóló dr. Gergely György-161 származó eredeti jelentés megmaradt és felette érdekes történelmi anyagot képez. A következőképpen szól:

Első tanácskozás a spanyol követségen

„Előzetes megállapodás alapján ma déli 12 órakor megjelentem a spanyol követségen. A megbeszélésen rajtam kívül jelen volt a spanyol Chargé d'affaire, Friedrich Born a Nemzetközi Vöröskereszt magyarországi delegátusa és Schirmer a Nemzetközi Vöröskereszt ideiglenesen Budapesten tartózkodó külön megbízottja.

A megbeszélés tárgya 500 izraelita gyermek kivándoroltatása Tangerba. A Vöröskereszt-megbízottak és az ügyvivő megerősítette, hogy felhatalmazása van külügyminisztériumától 500 vizum kiszolgáltatására.

A Vöröskereszt megbízottai

szerették volna elérni, hogy a kivándoroltatásra vonatkozó indítványt a spanyol követség tegye meg és pedig párhuzamosan a német és magyar hatóságokkal. Az ügyvivő azonban rámutatott, hogy a meghatalmazás terjedelme csak a vizumok kiszolgáltatására szól, ha a Vöröskereszt urai ragaszkodnának a közvetlen spanyol intervencióhoz, akkor elvileg ettől sem zárkózik el ugyan, de erre újabb meghatalmazásra van szükség, amelyet táviratilag bekérhet. Javasolta azonban, hogy a kényes politikai helyzetre való tekintettel elől tekintsünk el és a közvetlen lépéseket a Nemzetközi Vöröskereszt tegye meg.

A Vöröskereszt urai erre egymás között hosszú schwitzer díjsch nyelvű megbeszélést folytattak, amelyből határozottan megértettem, hogy jobban szerették volna a spanyol intervenciót és sajnálták, hogy az ügyvivő erre felhatalmazás nélkül nem hajlandó.

MUNKÁCSI ERNŐ

(Folytatjuk.)

Pesti Izr. Hitközség utján keresik

Röhlgyé, sz. Mayer Erna, kinek férje újságíró, keresi Frida Blum, Bukarest.

Bulgáriában az állam vállalta a zsidó iskolák összes költségeit

A Jüdische Rundschau közli, hogy Bulgáriában az állam vállalta a zsidó iskolák fenntartásának összes költségeit.

A zsidó iskolák tanítási nyelve: a bolgár. De — a héber nyelven kívül — héberül történik a zsidó irodalom és történelem oktatása is.

Felkértem az Országosgyűlést, hogy aki bármilyen híreket szerint Országosgyűlésben van —

Györk Miklósról

anyja Barok Anna, gyöngyösi lakos, szül. Vercs, 1908 dec., foglalkozása kereskedő.

Másik bátyám,

Györk József

gyöngyösi lakos, villany- és rádiószerező, szül. Vercs, 1906 janus. Tőle 1943-ban Vercséről kapunk hírt. Kérem azokat, akik látnak is talán rájuk, értesítsék köztársasági testvéreiket. Cím: Báu Miklósné, Jerusalemi, Sír, Rakhi Jacob Mír 8. Achva Otr.

BAJTÁRSÁGI

Kertem fiamat,

Mayer Henriket

19021 muszt, ki 1916-ban született. Legutoljára 1945 márciusában Landenbergben látták. Ki bármilyen híreket, értesítést, aggodó szöveget, megbízható listát jutalmazok. Perényi Tivadár, gimnáziumi tanár, VII., Damjanich-utca 49. III. 2.

Szereti a zenét, operát?

Vásároljon **RÁDIÓT!!**

Darányi (Deutsch) Ernő cégnél

Rádió és villamosság szaküzlet V., Visegrádi-u. 15
Vasalók, főzők, termoforok, kávéfőzők stb. állandóan nagy raktár!

KIVÁNDORLÓK!

UTLEVÉLKÉPEK gyorsan és jól
HUNNIA, Somogyi Béla-ut 6. (Kossuth Lajos-u. mellett)

PARÓKÁK, FRIZETTEK

a legfinomabb kivitelben és legszebb színekben.

Rendelés, javítás, alakítás, víz hullám, tisztítás,

Hajműterem IV., Mária Valéria-u. 17.
Ritza szállóval szemben

A Zsehsz legutóbb tartott kongresszusán a következő határozatokat hozta

A Zsidó Egyetemi Hallgatók Szervezele I. Országos Kongresszusa üdvözli a Zsidó Egyetemi Hallgatók Világszövetségét, mint annak tagja. Közel kétezrenyi tagunk nevében üdvözöljük a Világszövetségbe tömörült összes nemzetek zsidó egyetemi hallgatóságát. Üdvözöljük továbbá az I. U. S.-t, a világ demokratikus diákságának csúcsszervezetét. Felszabadulásunk óta első kongresszusunk alkalmával mély fájdalommal emlékezünk meg hat millió zsidó testvérünkről, akik a fasizmus áldozatai lettek, vagy a fasizmus elleni harcban estek el.

Köszönetet mondunk mindazon szervezeteknek, melyek támogatásukkal a Zsidó Egyetemi Hallgatók Világszervezetének anyagi alapjait biztosítják, melyek a mi Szervezetünkkel is segíyeznek.

Köszönetet mondunk életünk megmentőinek, a dicsőséges Vörös Hadseregnek és a velük szövetséges szabadságszerető népeknek, melyek áldozataikkal a fasizmus legyőzését tették lehetővé. A Zs. E. H. Sz. a magyarországi zsidó egyetemi hallgatók érdekvédelmi, társadalmi és kulturális szervezete. Bár politikai érdekeket nem képvisel és tagjainak politikai tevékenységét nem korlátozza, kiáll mindazon demokratikus mozgalmak mellett, amelyek a fasizmus utjaellenében szilárd akadályai. Részt követel magának a hazai zsidóság ügyeinek intézésében és érdekeinek védelmében. Ugyisint részt kíván venni a magyar népnek Magyarország újjáépítéséért és a magyar demokrácia megszilárdításáért, folytatott harcában is.

A Zs. E. H. Sz., mint a Zsidó Egyetemi Hallgatók Világszövetségének tagja magáévá teszi annak célkitűzéseit és részt kíván venni a világ zsidóságának problémáinak megoldásáért vívott harcában.

Részletezve: Részt kíván venni a fasiszták által megtizedelt közép-európai zsidóság anyagi felsegélyezésére és az emberi életmódhoz való visszatérésére irányuló erőfeszítésekben.

Feladatának tekinti a zsidó kultúra ápolását és fejlesztését. Mindenek előtt szolidaritást vállal az elnyomott palesztinai zsidóság harcával az imperializmus ellen és követeli Palesztina kapuinak megnyitását mindazon zsidók számára, akik ott kívánják életüket tovább folytatni.

A Zs. E. H. Sz., melynek tagjai az elnyomás terheit igen jól megismerték, együttérzést nyilvánítja ki a világ minden haladó demokratikus mozgalmával, különösen az elnyomott osztályok és népek harcával a fasizmus ellen, az imperializ-

mus, a kizsákmányolás ellen a szabadságért, békéért és emberibb életlehetőségekért.

A Zs. E. H. Sz. minden zsidó egyetemi hallgató részére biztosítani akarja azt, hogy emberi körülmények között folytathassa tanulmányait. Nem kétséges, hogy a jelenlegi zsidó egyetemi hallgatók köréből fognak a zsidóság szellemi vezetői felnőni. Az egyetemes zsidóság érdeke, hogy ezek a leendő vezetők feladatukhoz méltó nevelést nyerjenek.

Fenti célunk eléréséhez kérjük a zsidó társadalom és a zsidó segítő szervezetek eddiginél fokozottabb támogatását, mert hiszen ezen adományok a munkavállalásra képtelen öregek, gyermekek, betegek és tanoncokon kívül legelsősorban minket illetnek, mint a zsidóság legellátatlanabb rétegét.

Tiltakozunk:

a) A külpolitikában: az ellen, hogy Európában még mindig megüri a fasiszta Franco uralmát, a spanyol nép elnyomását.

b) A belpolitikában: a NOT-nak a kunmadarasi perben hozott ítélete ellen.

c) A zsidó belpolitikában: az ellen, hogy egyes csoportok sajátítsák ki az egész zsidóságot megillető jogokat, az ellen, hogy a zsidóságon belül még mindig nem érvényesül teljesen a demokrácia szelleme, és hogy a zsidóság vezetése jómódu polgárok kizárólagos privilégiuma legyen, a reakció mindennemű tevékenysége ellen, még a zsidóságon belül is. Nem lehetnek a magyarországi zsidóság vezetői között olyanok, akik a mult rendszerben bebizonyították erre való alkalmatlanságukat.

Tisztában vagyunk azzal, hogy érdekeink megfelelő védelme csak akkor lehetséges, ha számarányunknak és jelentőségünknek megfelelő helyet tudunk kiharcolni magunknak a zsidó közéletben belül. Ezért

követeljük:

a zsidó egyetemi hallgatóság vállalt kötelezettségeinek, tanulmányainak lelkiismeretes teljesítését.

helyünket a Zsidó Hitközség (Országos Iroda) előjáróságában, mint a zsidóság egyik legfontosabb magyarországi szervezetében,

helyünket az elhurcolt zsidóság most visszatérő javainak szétosztásával megbízott szervben. Nem alacsonyítunk körünk, a mi szüleink javairól van szó, helyünket a közép-európai zsidóság felsegélyezése céljából ideirányított adományok szétosztásával megbízott szervezetben belül.

A dolgozó zsidóság a dolgozó zsidó értelmiség fiataljai a Zsi-

dó Egyetemi Hallgatók Szervezetén belül élni fog a demokrácia adta fegyverekkel, jogaikkal kiábrándulása céljából.

A Zs. E. H. Sz. I. Országos Kongresszusának résztvevői fenti határozatokat az illetékesekhez eljuttatják és azok megvalósításáért minden erejükkel küzdenek.

A határozat hitelesül az 1946. december 15-én tartott kongresszusi plenáris ülés elnöksége: Martos István sk., Grünwald Imre sk., Büchler Tamás sk., Fénakel Eszter sk., Erdélyi Gábor sk.

★

Közzétűk a zsidó egyetemi ifjúság kongresszusának fenti határozatait azzal a megjegyzéssel, hogy azokban van sok, amikkel egyetértünk, de vannak közöttük olyanok is, amiket a fiatalok természetes heve diktált, de amelyek megvalósításukban legtöbbször kivihetetlenek. A zsidó egyetemi ifjúság egyébként legyen meggyőződve arról, hogy ügyüket a zsidóság illetékes tényezői szívükön hordják és demokratikus elgondolásaikkal kerelékbe az ifjúságot is bekapcsolják.

Zsidó Világkongresszus Magyarországi Képviselői

(Budapest, V., Wekerle Sándor-u. 7.)

Az alant felsorolt személyek részére külföldről levél, vagy üzenet érkezett. Kérünk mindenkit, aki nevezetlekről felvilágosítást adhat, közölje azt hivatalunkkal (V., Wekerle Sándor-u. 7. Tel.: 186-009) szombati és vasárnap kivételével, délelőli 9-1 óra között.

A címzett neve, külföldről megadott lakáscím.

Szabó Jenő, Bp., Markó-u. 7.
Bíró Ilona, Bp., Izabella-u. 71.
Klein/Ernő, Bp., Körös-u. 31.
Vajda Frida, Budapest, 1888, Bp., Vág-u. 6. vagy 15.
Grossmann Mórné és Grossmann Vera, Bp., Vilma királynő-utca 24.
Lentner József, Bp., Nagyfuvaros-utca 14.
Kálmán Lajosné, Bp., Izabella-utca 27.
Köröshgyi Józsefné, Bp., Wes-selényi-u. 13.
Berger Jakabné, Regia, Nagyszőlős, 1380.
Berger Helén, 1917, Bilke.
Blumenfeld György, Bp., Bezeredy-utca 13.
Ries Félix, Szlovákia.
Reichenberg Jakab, Bp., Kamermayer Károly-u.
Braun Béla, Bp., Szabadságtér 15.
Braun Lotti, Bp., Holló-utca 1.
Breslauer Etel, Bp., Damjanich-utca 38.
Szirmai Jenőné, Propper Hermina, Bp., Bajcsy-Zsilinszky-utca 15/d.
Szirmai Kamilla, Bp., Türr István-ut.
Deutsch Albert, Bp., Kossuth Lajos-tér 14.
Tolz Salamon, 55 éves, szül. Kovno, Lipcse, Mezőposta.

Goldstein gyermekek, anyjuk Heilich Deborah, Békéscsaba.
Szene György, Ausztriába dep.
Pollitzer Rudolf.
Szekeres Pál, 1939, Celldömölk.
Ságár Sándorné, Kleim Búské, Bp., Visegrádi-u.
Dr. Busztin Gyula, ügyvéd.
Singer Nelly, szül. Ersekújvár, Csallóközarányos.
Zwillinger Ödönné, Balázs Klára, Bp., Pozsonyi-ut 16.
Birnbaum Béla.
Perl Benő, Alfréd és Gréta, Bp., Baross-u. 90.
Dr. Fischer Imre.
Schnek Aladárné, Bp., Kunetly-utca 14.
Steinmann Jerzyk, szül. Radom.
Winter Ernő felesége.
Steiner Teréz.
Philipp Imre és Ilus.
Asiel József és családja.
Szöke Anna, szül. 1910 ápr. 24.
Balog Áronné, Weisz Regina.
Weisz Alfrédné, Wáldmann Heria, 53 éves.
Schlösserné, Freund Ilona, 53 éves, szül. Szlovákia.
Kardos Médi, 25 éves, Bpest, Népszínház-u. 27.
Dr. Rosenfeld Pál, 44 éves, szül. Gödöllő, Bp., Koháry-u. 14.
Polacsik János, Bp., Erzsébet-tér 1.

ELŐSZOBA FÜRDŐSZOBA HALÓSZOBA ÉS ÜZLETI

TÜKÖR

WAGNER TÜKÖRGYÁR
VII. Kozma-utca 9
Tel.: 221-677.

Bundát

a készítőnél. Festés, átszabás, alkalmi vételek. Pézma és más vadbőr vétele. **POLLÁK,** Alsóerdővár-u. 6. (Dívatcsarnoknál)

Mai értéket fizetem Törökruháért, szövetért saját üzletem részére
Andrássy-út 47 (Oktagon, Abbazia mellett) Eladás nagy választékban

Ki hamisított történelmet? Ki elfogult?

Válasz dr. Gonda László bírálatára

Irtta: MÉREI GYULA

Az Új Élet 1946. december 12-iki számának 15. 16. lapján dr. Gonda László részletesen foglalkozott a VIII. o. történelem tankönyvnek általam írt részeivel és a zsidóság vonatkozásában történelem hamisítással, illetve elhallgatásokkal, elleplezésekkel vádol. Szememre veti, hogy következetesen azon munkálkodtam, „hogy a magyarországi zsidóság katasztrófáját előidéző antiszemitizmus büncsejtje ne a reakciós magyar társadalom, hanem a német földről importált hitlerizmust tegye” (már mint én) felelőssé. „Ezt ő történelem hamisításnak nevezi és az is volna, ha valóban ezt tettem volna. Valamivel előbb a cikkíró úgy véli, hogy „az ellenforradalomnak kifejezetten antiszemita jelenségeit is leplel le akarja be (már mint én).” Ezekre a vádakra nem kell

védekezés, mert tankönyvem maga megfelel erre. Gonda dr. szintén meggyőződhet erről, ha elolvassa a könyv 162–163. lapján írt részeket, amelyek említését csodálatos módon el-mellőzi bírálatában. Viszont ha nem mellőzné el, akkor nem is juthatott volna ilyen kifelé nagyon jól ható és népszerű, csak éppen az igazsággal homlokegyenest ellenkező igazságokra. Legyen szabad az Új Élet olvasóközönségének tájékoztatására és a tárgyilagos igazság feltárására ide iktatnom szó szerint tankönyvemnek azt a részét, amely az ellenforradalom uralomra jutásának társadalmi előzményeiről szól, amely megmagyarázza az ellenforradalom politikai gondolkodásának indítékait és így az összes zsidótörvényeket, a deportálásokat is. Az idézett rész így szól: (162–163. o.)

AZ ELLENFORRADALOM

Az ellenforradalom politikai gondolkodása

Az ellenforradalom uramába viselkedett régi rendszer politikai gondolkodása hosszabb multra tekint vissza, mint maga az ellenforradalmi szervezkedés. Amikor a kiegyezés korában a föld kicsuszított a gentry lába alól, nem látta be, hogy önmaga az oka anyagi romlásának, mert megakadott régi életformájához és régi gazdálkodási módszereihez. Csak azt vette észre, hogy más ült be birtokába. Meggyűlölte ezt az újat és keltős törekvése fejlődött ki benne: egyik az osztályán belüliek birtoklományának és a fennálló társadalmi rendnek gondos megőrzése, mert ettől függött az osztály-uralma, másik az elvesztett birtokok visszaszerzése. Az első törekvés okozta, hogy Magyarországon Alföldi földreformot 1946-ig nem lehetett megvalósítani. Az utóbbi miatt kapott lábra az antiszemitizmus, mivel a birtokba tulajdonosként, vagy birtokként sok esetben zsidók kerültek. A régi uraknak a leendőbbi évekig eszébe sem jutott, hogy kereskedelmi vagy ipari pályán helyezkedjenek el, hiszen ott a nemzeti életformával ellenkező munkát kellett volna végezniük. A fennálló társadalmi rendnek székeszabott választó joggal földreform nélkül való fenntartása a nagybirtokos arisztokráciának és az egyházi nagybirtokoknak volt az érdeke. Őket fenyegette előszörban az agrárszociális és polgári radikális által követelt földreform. Nem akart társadalmi változást a nemzeti-hivatásnoki vezető réteg kiegyezéskori há szövegsége: a nagytöke sem. Ez politikai befolyást csökkentette volna, szociális rendszabállyal pedig a vállalati haszon egy hányvadát elvonta volna tőle a dolgozók számára. Ezt a gondolkodást nemcsak a borsoskői kisnemesség, hanem a polgári hivatalnok és szabadfogalkozású értelmiség réteg is követte. Ez is „ur” életformát akart. Nem szabad megelégedni a reakció híveinek felsorolásában a katonatiszti körrel sem, amely állását, befolyását és életmódját feltette a demokratikus reformból. A demokráciában ugyanis a hadsereg legfeljebb védelmi eszköz lehetett és nem imperialista törekvések forrása. Végül csak azokon a vezetőrétegen gon-

dolkodáshoz a kereskedelem és kisipar polgársága is, főleg az antiszemitizmus miatt. A kispolgárság a zsidóságban versenytársait látott és szeretett volna tőle megszabadulni. „Az ellenforradalmi politikai gondolkodás minden ellen harcot hirdetett, amiben összehatalas és a forradalom okát látta. Előszörban a liberálisizmusban, annak szabadság, egyenlőség, testvériség elvében, a szabadgondolkodásban, a szabadversenyben látta a hibát. „Alfordult tehát az ellenkező vélelbe. Ledobta a meggyűlölt liberális kőntöst és felvette a keresztény zablonyt. A kereszténység azonban nem jelentette a szociális szellem, emberséges reformokat hirdető, természetjogokra épült pápai emelkedik megvalósítását, hanem csupán antiszemitizmust.”

Azt hiszem, ilyen bevezetés, az ellenforradalom történetének előadása előtt teljesen elégségesen magyarázza mindazt, ami zsidóellenes 1920 és 1945 között történt és nem fogható rám, hogy nem a magyar társadalmat, hanem csupán a hitlerizmust tettem felelőssé a történetekért. Azt is állítja Gonda dr., hogy elleplezem az ellenforradalom antiszemita cselekedetét, nem említem meg, hogy a demokratikus és forradalmi elemek véres üldözése zsidó üldözést jelentett és hogy a német megszállás utáni borzalmak és a 6–7 százezer ember pusztulása azonos volt a zsidók deportálásával és lemészárlásával. Ezt valóban nem tettem, de éppen a történeti igazság kedvéért nem tehettem. Akkor lettem volna elfogult és tisztán egyoldalú zsidó szemlélőnek keresztül az eseményeket néző tankönyvíró, akkor irtam volna hamis történelmet,

ha Gonda dr. kívánságát teljesítenem volna. A 20-as évek fehér terrorjának üldözései Héjjasék ugyanis nem kizárólag zsidókat tettek el láb alól, hanem más felekezettűeket is, mert ők a demokráciát és a forradalmat akarták kiirtani hívein keresztül. Azt pedig talán még Gonda dr. sem akarja elhitetni a magyar közönséggel, vagy akár csak a zsidósággal is, hogy a demokráciának és a forradalomnak Magyarországon egyedül a zsidók lettek volna hívei. Ezzel ugyanis pontosan az ellenforradalom és a nyilas korszak érvelését támasztotta volna alá és erősen gondolkodóba ejtené az 1918–1919. évi forradalom nem zsidó vallású szereplőit és az ellenforradalmi korszak illegális kommunista mozgalmainak keresztény harcosait, mint pl. Andics Erzsébet, Molnár Eriket, Rajk Lászlót, Ott Károlyt stb., hogy vajjon ők valóban demokraták és forradalmárok-e, hiszen nem zsidó voltak miatt üldözték őket. Az 1944-ben elpusztított 6–7 százezer ember között szerepelnek Kiss János, Tarsay Jenő, Bajcsy-Zsilinszky Endre és más szintén nem zsidó vértanúk is, akikről Gonda dr. szerint nyilván meg kellene vonni az üldözött és vértanú jelölget, minthogy erre szövegéből kitetszően csak zsidóknak van privilégiumuk. Vajjon Parragi György, Millok Sándor, Rassay Károly, Reisinger Ferenc és mások a mauthauseni táborban csak egészségügyi kórándulásra voltak-e, mivel ők nem zsidók és ott, ha Gonda dr. ezt nem is mondja, de szövegéből erre lehet következtetni, csak zsidók szenvedtek? Nem látja a bírálat írója, mennyire elfogult és mily nagy kárt tesz a zsidóság egyetemes érdekeiben ilyen elhomályosult látással megírt kritikával? Végül még csak egyre akarok válaszolni. Hibáztatja, hogy a kiegyezés korában a zsidóság szerepéről „egy jelentéktelen zsidó vonatkozást és a receptív nevének megemlé-
lését nem tekintve” nem emlí-

keztem meg. Tekintettel arra, hogy egész előadásomban osztályok szerepét és küzdelmeit vizsgáltam, nem pedig felekezeteiket, a zsidóság szerepe benne van a kapitalista nagypolgárság és kispolgárság szerepének, az ipar és kereskedelem fejlődésének rajzában. Ha a zsidóságot külön választva említettem volna meg, akkor Milotay István, Makkai János, a Szózat, a Nép és hasonló emberek és sajtóorgánuk utjára kellett volna lépnem és a zsidóság gazdasági és politikai tuhatalmáról szóló és térfoglalásáról beszélő fasizta szövegeket hangoztattam volna és a Gonda dr. által is elismerten még mindig lappangó antiszemilizmusnak adtam volna újabb tápkálékot. Ez a beállítása a fejlődésnek lett volna helytelen, téves és igazságtalan. Ez hamisította volna meg a történelmi igazságot. Gonda ur kifejezetten rosszhiszeműségről tett tanúságot, amikor azt állítja, hogy a „Külpolitika és Revizionizmus” c. fejezetből vett idézet Héjjasék pogromjaira, a numerus claususra és az egyetemi veredésekre vonatkozott. Ő maga is tudja, hogy ezek a tünetek az egyetemi veredéseket kivéve a fehér terror korszakának jelenségei voltak. A Bethleni konszolidáció alatt, amikor a zsidóság vezetői a legjobb barátságban voltak Bethlenekkel, csak burkolt ugynevezett hideg antiszemilizmus volt és Klebelsberg alatt hivatalosan is enyhítették az egyetemi zárlatszámot, az egyetemi tanácsok pedig igyekeztek különböző technikai eljárásokkal megkerülni ezt a törvényt.

Ugy vélem, hogy ezek után nyugodtan a zsidó közönség és a zsidóság vezetőinek felétre bízhatom, hogy ki hamisította meg a történelmet: Gonda dr-e vagy én? Ki szolgált jobban a zsidóság politikai érdekeit és érdemeit, szenvedéseit elismerésé: Gonda dr-e vagy én? Ezzel magam részéről a vitát lezárтам és további polemikára nem vagyok hajlandó.

Dr. Gonda László viszontválasza

Mérei Gyula dr. válasza fölélegesen ingerült és éles. Habozás nélkül elismerem, hogy a magyar társadalom felelősségével kapcsolatban kendőzetlen világos képet adott a magyarországi antiszemilizmus ellenforradalmi gyökereiről. Védelem ezen a ponton helytálló, de továbbra is kifogásoltjuk, hogy a magyar antiszemita ideológia kitermelésének a korát a nyolcvanas évek eseményeit (Tiszaeszlári vérvád, Istóczy működése) nem vázolta fel. Ami azonban kifogásaim lényegét illeti az, hogy a magyar zsidóság szenvedéseit, katasztrófáját valósággal elhallgatja és hatszázezer zsidó testvérünknek pusztulását úgy tűnteti fel, mint az egyetemes magyarság közös szenvedését, ká-

rát, ez ellen igenis tiltakoznunk kell. Hogy a magyar demokrácia tankönyvéből ne tűnjék ki, ami velünk a fasizta rémuralom alatt történt, s hogy a magyar „ifjuság ne tanulja meg az iskolában, hogy a fasizta bestializmusnak legfőbb bet szenvedő áldozata a zsidóság volt, ez olyan tudomány- és tényellenes alakítása a történelemnek, olyan pedagógiátlan deformálása a „tananyag-nak”, s olyan fájdalmas sérelme a zsidó közudatnak, ami mellett szó nélkül elmenni nem lehet.

Különös módon Mérei dr. nemcsak a állításaimmal szám vitába, hanem általa feltételezett hátsó gondolataimmal is. Ezekre egyáltalán nem volt szükségem, őszintén megirtam

mindent. Például: egyáltalán nem tudhatom meg a tankönyv szövegéből, hogy a „burkolt antiszemitizmus” megjelölést csak a bethleni konszolidáció korára értette. Azt azonban, hogy a reakció éveit a numerus clausus (új formájában is csak numerus clausus) szélsőjobb sajtószállítás folyton kiújuló véres egyetemi zavargások, a közlisztviselői numerus clausus, a súlyos állampolgársági vexatúrák és a hatóságok egyéb zaklatások korát Burkolt antiszemitizmus jelmezlelte volna, ezt erőiesen tagadnunk kell. Nyílt és intézményes antiszemitizmus kora volt ez, még ha nem is számított hozzá a fehér terror korát, sem a 30-es éveket irtóztató üldözéseikkel. Persze a nagy zsidók alig érezték ebből valamit, az ostor a kis zsidók tömegén csattan. Burkolt antiszemitizmusról a liberalizmus korában beszélhetünk.

Ismételtelen állítom, hogy Híjjasék és a különiményesek elsősorban zsidókat gyilkoltak. Mikor Európa felháborodott a gaztetteken, Horthyék szíttel kijelenteni, hogy nem zsidók ellen irányultak a terrorselektívek, hanem zsidó-kommunisták illetve kommunisták ellen. Ezzel remélték a reakciós európai körök elnézését. Mérei dr.-nak nem lett volna szabad ezt az érvelést átvennie.

Egyáltalán nem helyes és tudományos vitához nem illő közéleti nagyságoknak, minisztereknek, államférfiaknak a nevet a vitába belekeverni és velük olyan igazságokat bizonyítani, amelyeknek ellenkezőjét senki sem állítja. Még helytelenbb és egyáltalán nem izléses dolog: a Glóriás hősköke magasztosult nagy nemzeti mártírok nevére hivatkozni, csak azért, mert Mérei dr. a zsidóság mártírúrával szemben elfoglalt helytelen álláspontjának védelmére objektív érveket nem talált. És itt igenis meg kell mondanunk, helytelen és nem igazságos a zsidó deportáltak százezreinek irtóztató, apokaliptikus sorsát egyrészt a nemzet mártírúráinak, másrészt a politikai deportáltak csoportjának sorsával azonosítani. A nemzeti ellenállás maroknyi hős csapata tudta miért küzd, mit vállalt és miért hal meg. Ez a sors azonban nem azonos a védtelen, tehetetlen tömegek lemészárlásával. Mérei dr.-nak a politikai deportáltak mauthauseni szenvedéseire vonatkozó gunyos kérdésre azt válaszolom, hogy akármilyen borzalmasak lehettek a politikai foglyok szenvedései a németországi táborokban, vajon sorsukat egynek vehetjük a ezbe fojtott zsidó nép sorsával?

A zsidóság gazdasági befolyalásáról szóló fejezetet én nem kívántam Mérei dr.-tól. Egy ilyen szerű fejezet létezését láthatom a cikkemben a III. osztályos tankönyvvel kapcsolatban, de az emancipá-

ciónak és hatásának rövid ismertetését igen és joggal várhatjuk a tankönyvről.

Hogy ki szolgálta keltünk közül a zsidóság érdekeit, majd csak elvállik. A kérdés lényege továbbra is az, hogy dr. Mérei Gyula elmondta-e tankönyvében a Kárpátmedence népének történetében egyedülálló népi katasztrófát, azt, hogy a magyarországi vidéki zsidóságot kisgyermekével, asszonyaival, öregeivel együtt mintegy hatszázezer embert ártatlanul kiirtották? Nem tette meg. Valóban itt nincs további vitának helye.

KERESSEM TESTVÉREMET, Vadász Lili Saroltát

(50 éves), akit 1944 június 29-én Rákospalotáról Auschwitzba deportáltak és aki 1945 szeptemberében 41. évi Hillel-leben volt. Aki tud róla, értesítsen, fáradozását díjazom. Magyaráné, Rákospalota, Istvánföldi-ut 32.

Keresés!

Kahán Éliást Máramarosszigetről

Keresi Rezsorits Rachel, Róma, Via Reno. 2.

Keresem Brandstätter Leónét

(Werner Arankál), 47 éves, 1941 november 18-án deportálták az óbudai téglagyárból. Értesítést kér Margittai Jenőné, Bpest, Péterfy Sándor-utca 17.

Órát, ékszert

legolcsóbban

Klein Lászlónál
Dob-utca 19

Triton- mustár világhírű

Gyártja:

TIVOLI KONZERVGYÁR EFT.
Budapest, XIV., Ilka-utca 34.
Telefon: 121-153

Férfiruhákért,

szmokingért, fehérneműért, sznyegért, zöngiárgyért, egész háztartásiért legolcsóbban árul

GRÜN, saját üzletem részére.

Népszínház-utca 20. Hívásra jön.
Telefon: 135-092

VENDEGLŐ,

kávéházi
berendezések,
székek, asztalok olcsón.
Tel.: 139-274
Népszínház-
utca 31

Két cikk

Jelent meg a karácsonyi, illetve karácsony utáni napisajtóban, amelyekről — úgy érzem — meg kell emlékeznünk. Az egyik Vészi Endrének, a „Népszava” kiváló fiatal munkatársának „Karácsony Kőszegen” című cikke, amelyben megdöbbentő realitással állítja elénk a munkaszolgálatosok községi szenvedéseit, mielőtt halomra gyilkolták volna őket. Olvasás közben ott érezzük magunkat velük és együtt szenvedünk a szenvedőkkel. Ide iktatjuk a cikk utolsó mondatait: „Mind ez karácsonykor történt. De a többi éjszaka sem különbözött ettől. A német és nyilas örök részegen vonítottak a szeretet éjszakáján és hajnalban sok volt a hulla. Erre emlékeztek s ha telik még emberségetekből azonfelül is, hogy egy csodálatos mitológiának áldozatok, hát borzongjatok és szégyenkeztek!”

A másik cikk Bálint Imrénnek, a „Világ” régi, harcos publicistájának „Karácsonyi cikk-utólag” című vezércikke. A cikk írója megállapítja, hogy voltak tisztességes, becsületes keresztény emberek is, akik zsidókat rejtgettek, bujtattak, — megmentettek. Ezt közölünk sóha, senki sem tagadja. Esorok írója is megírta már ezt a lap hasábjain. Mi, ha harcolunk, csak a gyilkosok ellen küzdünk és a neoantiszemitizmus lovagjai ellen. És hogy a gyilkosoknak nem tudjuk elfelejteni, megbocsájtani büncsejt, ez természetes és magától értetődő. Mi nem bocsájtathatunk meg elpusztult hozzátartozóink, szeretteink nevében, mert tőlük erre nem kapunk de nem is kaphatunk már felbatalmazást. Bálint Imréről tudjuk, hogy megjárta Mauthausent és tudjuk, hogy együtt érez azokkal, akiknek hozzátartozója elpusztult, de sajnos, meg kell állapítani azt is, hogy csak elenyészően kevesen voltak, akiket azok a köszönetel és hálát érdemlő egyének meg tudtak védeni, vagy megmenteni.

Ami pedig a cikknek azt a magyarító részét illeti, hogy mért nem ragadtak fegyvert azok a kevesen Inoldalról, szabadon illt megemlékezni a nemrég bemutatott „Lehall az átlarc” című film nyomán a francia „maquisardokról”, vagy Tito legendás partizánjairól, vagy John Steinbeck „Lement a hold” című regényének hőseiről, akik bizony nem mérlegelték a lehetőségeket, a győzelmi esélyiségeket hanem igenis, életük kockáz-

talásával fegyvert — ragadtak és harcoltak, küzdöttek az elnyomók, a megszállók ellen. Szabotáltak, alagutakat, hidakat, vasúti síneket robbantottak, pusztítottak az ellenségnek és nem illelt ölbetett kezekkel, — esetleg sajnálkozva az áldozatok felett.

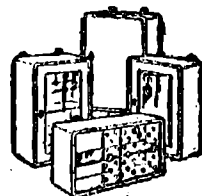
Megismételjük tehát — a jobbik esetet felhíve — a gazdaságokat és embertelenséget elűzők részére: vessék lelkiükbe Vészi Endre cikkének utolsó szavait: „borzongjatok és szégyenkeztek!”

GELLÉRI MIKLÓS

Kereskedők

szép és olcsó

fürdőszobaszekrények
kaphatók!

Végh, Ferenc-körút 29

FILMBOY

áruszállító és gyorsküldővállalat

Belkisméretűen elintézi inkasszókat, triciklis, biciklis megbízásokkal.
VII., HOLO-UTCA 17.

Telefon: 423-526

Adler Sirkó Somogyi Béla-ut 7

AZ UDVARBAN

Hozott márványlapok védelmét is vállalom. SZOMBATON ZÁRVA.

Székel Emil ékszerész 26

brilliant, ékszer, aranyat, ezüstöt
óráit legdrágábban vesz.

TALESZ, T'FILIN

mexuza, cineza és héher könyvek
VÉTEL, ELADÁS, JAVÍTÁS.
Jahzeit-tábla készített vállalom.
UNGAR MÖR, Király-utca 17.,
kapu alatt vagy I. emelet 4

Antikváriusok

és zenészek Nagybörösi Patai József

„Templomi énekek”

című munkájuk

megvételre keresik
közintézmény

Sip-utca 12., III. emelet 43

JAHRZEIT- TÁBLA

készítési elvein elvállalom.

UNGAR MÖR, Király-utca 17.,
Kapu alatt vagy I. emelet 4.

Az Országos Zsidó Segítő Bizottság Gyermekevédelmi Osztálya

a következőképp fordul az összes zsidó szülőkhez és hit-testvérekhez:

„Legyenek segítségünkre abban a törekvésünkben, hogy minden elhagyott zsidó gyermeket megtartsunk a zsidó közösség számára. Ha tudomásuk van olyan zsidó gyermekről, aki nem zsidó családnál vagy intézménynél él, közöljék ezt a

Gyermekevédelmi Osztályt, (Budapest, V., Falk Miksa-u. 3. I. em. 2.). Ezeket a gyermekeket az Országos Zsidó Segítő Bizottság fokozott gondozásába akarja venni és minthogy velük kapcsolatosan különleges nevelési problémák vannak, — az Országos Zsidó Segítő Bizottság külön otthon is állít fel számukra.”

A „Magyarországi Zsidók Deportáltakat Gondozó Országos Bizottsága” Információs osztályának közleményei

(Bethlen-tér 2. I. emelet 36.)

Munkaszolgálatosok hazahozatalának ügye

Mint már közöltük, illetékes tényszerzők a munkaszolgálatosok hazahozatalának ügyében szükséges lépéseket megtették és az Információs Osztály tovább terjesztette mindazoknak a neveit, akiknek hozzátartozói a bejelentéseket megtették.

naponta érkező bejelentések alapján, némi megnyugvással állapítjuk meg, hogy munka-

szolgálatos hitestvéreink lényegesen többen vannak életben, mint amennyit eddig nyilvánítottunk. A bejelentésekre való felhívásunkat megismételjük és kérjük a kitöltendő munkaszolgálatosok neveit, személyi adatait (születési ideje, helye, apja neve, anyja neve) és a tábor címét velünk közölni.

Deportáltak hazatérése

Az utolsó két-három hétben több deportált tért haza Nyugat-Németországból.

Most hazatérők csaknem valamennyie elvesztette hozzátartozóját és ezért nem kívánják ezideig otthonukba visszatérni. Tekintettel arra, hogy a kivándorlási lehetőségek Né-

metországból erősen megsűkültek és az UNRRA-ellátás megszűnőben van, arra kényyszerültek, hogy sok szenvedés és hányattatás után, egyelőre kizárólag az Országos Zsidó Segítő Bizottság támogatására utalva, teljesen magukra maradva próbálják életüket újra kezdeni.

PESTI ISRAELITA HITKOZSÉG

Hirdetmény

Hitközségünk kaszusz-intézményeit a főtisztelendő Rabbiság felügyelete alatt újjászervezte és így gondoskodott arról, hogy a jövőben az összes zsidó közületek és magánháztartások rendelkezésére álljon megfelelő mennyiségű

kósernusz és baromfiaru.

Ennek érdekében elsősorban is újra kiépítette vágóházát.

Ezidőszereint baromfi-vágódák a következő helyeken vannak nyitva:

- VI. Lehel-utca 1 c.
- VI. Eötvös-utca 6.
- VII. Klauzál-téri csarnok.
- VIII. Déry-utca 1.
- VIII. Szerdahelyi-utca 20.
- IX. Mátyás-utca 5.

Felhívjuk hitestvéreink figyelmét arra, hogy a kóser hús vásárlása után boletta-visszatérítést kapnak, mellyel adót fizethetnek, valamint macesz vásárlásánál és templomülés kiváltásánál azoknak értékét beszámítják.

XIV. Bosnyák-tér 12.

Egyben közöljük, hogy e héten a közpogóhídon megkezdjük a rituális metszést és így hitfeleink kóser marha- és juhhuszt hatósági áron egyelőre az alábbi helyeken vásárolhatnak:

- VI. Lehel-téri nyílt piac (Breitner-Beke).
- VI. Eötvös-utca 6. Hahn és Schwarcz.
- VII. Klauzál-téri csarnok (Kohn Salamon).
- VII. Garay-tér 12. (Hajdinger György).
- VII. Garay-u. 45. Ligeti Fülöp.
- VII. Akácfa-u. 45. Fränkl József, csak baromfiárúsítás.
- VIII. Déry-utca 1. Grünwald és Krausz.
- VIII. Lajza-u. 11. Spitzer Tibor.
- IX. Mátyás-u. 5. Erbst Samuné.

Budapest, 1946 dec. 10.

Pesti Izr. Hitközség
Elöljárósága.

Hírek oroszországi munkaszolgálatosokról

10 kij 117/1. táborban tartózkodók névjegyzéke:

Auerbach Sándor, Heves.
Adler József, Mátészalka.
Berliner György, Bpest.
Csángó Endre, Bpest.
Fisch László, Debrecen.
Fogel József, Sárovar.
Hercs Ernő, Bpest.
Kabán Lajos, Máramaroszi-
get.
Kupfer József, Debrecen.
Farkas József, Nyírkárász.
Moskovits Bernát, Ungvár.
Moskovits Dávid, Berezna.

Rosner Miklós, Tállya.
Rosenbaum Armin, Bpest.
Rosenfeld Ernő, Hencida.
Rosner Ernő, Makó.
Rupp András, Munkács.
Schwarcz Jenő, Bpest.
Sommer Dénes, Pápa.
Struhl Andor, Gyergyószendrő-
hely.
Weisz Sándor, Karcag.
Wohlberg László, Balma-
nyváros.

Gorkij mellett, Moszkvától kb. 270 km-re tartózkodnak:

Einhorn Mór, Békéscsaba, kb. 38 éves.
Roth János, Békéscsaba, kb. 22 éves.

Az Országos Zsidó Segítő Bizottság Információs-osztálya, Budapest (Bethlen-tér 2.), közlése szerint fentiek jól vannak, egészségesek.

A Magyar Zsidók Országos Egyesületének közleményei:

A Magyar Zsidók Országos Egyesületének hivatalos helyisége Andrassy-ut

Fészek-házban van. (Telefon: 424-734.) Hivatalos óráktól hétköznapokon d. u. 3—6 óráig.

A MAZOT legközelebbi ülése:

Január 6-án, hétfőn délután 1/6 órakor a VI. kerületi tagozat taggyűlése, Andrassy-ut 81. sz. alatt.

Január 8-án, szerdán délután 1/6 órakor a Sip-u. 12. alatt a

VII. belső kerület tartja taggyűlést.

Január 9-én, csütörtökön a Női Osztály tart ülést (d. u. 1/6 órakor, Andrassy-ut 81. sz. alatt).

Üldöztek?

Menekültél?

Halál torkában voltál?

Nézd meg az

UTOLSÓ PILLANAT -ot!

ROYAL APOLLÓ
Mafirt film.

KERESEK HÁROM FIUGYERMEKET
MELLE — a legidősebb 11 éves, a második 9 éves és a harmadik 4 éves — perfect
nevelőnőt.

Hosszu bizonyítványokkal rendelkező, nyelveket bír, esetleg Beethoven-iskolát végző tanítónők jelentkezzenek. Cím a hirdetésben.

Tárgas, szíves, lehetőségek

szuterén raktár- helyiséget keresünk

belterületen.
Ajánlatokat „Intézmény” jellegűre a kiadókba kérünk.

Órástanulót

4 középiskolával, kinek kedve és érdeke van a szakmához, telve-
nek. „Abszolút megbízható” jel-
legűre a kiadókba.

Küln bejárati

utcai szoba

egy vagy két szobára kádó.
XIV., Hungária-körút 50. II. em. 2.

Ki osztaná meg lakását

Építkezés, egyedülálló úrnővel,
Cserebe, jövedelmében, üzletben, há-
tortásban segítsen. Választ a lap
kiadójához a „Ügyes”
jellegűre

Vizsgázott izraelita apósnő el-
helyezkedne
gyermek mellé

vagy anyahelyettesnek „Nagy gy-
akorlattal” jellegűre.

Örök befogadnék

egy jómódú jóművelt hány- vagy
fiugyermeket. Választ kérek a
magamra: Dabner Adolf, Debrecen
Széchenyi-utca 25.

A WIZO XI-ik világkonferenciájáról tart beszámolót

A magyarországi WIZO szervezet, 1947 január 8-án, szerdán délután 1/2 órákor a Pesti Izs. Hitközség diszterneiben (Sip-u 12. II. sz.). Díjadó: Gécs Teri, a konferencia delegáltja. Vendégeket szívesen lát a WIZO vezetősége. Belépés díjmentes.

Hívjon! Jöjjön!

Vessék aranyértékű forintért: szőnyeget, porcellánt, trógepet, régiséget, fűrészt és nő ruhákat, perzsakabátot, fényképezőgépet, festményeket.

Gerstl-Majorosi

VIII., Esterházy-utca 17 (Sándor-utca sarkánál). T.: 135-077.

Ágytoll és hely

nagy választékban legjobban és legolcsóbban:

GEIZLER-nél Thököly-ut 14.
(Keletivel szemben.)

„Ráncatlanít“

Úde szép arcobort látszik az „Ela“ kozmetika. Andrassy-ut 49. Ábbázsa-báz

A héber tudomány

minden ágában tanítok V., Légrády Károly-utca 12. I. 14.

Otthonot találma

fiatal, dolgozó, kisgyermekes házaspárnak, zsidó, gyermekszerező háztartási alkalmazott, képző bizonyítvánnyal. VI., Király-u. 38. Asztalosműhely.

6 hónapos flám mellé gyermekszerező zsidó nőt

keresek a nappali órákra, lehetőleg hosszabb gyakorlatiattal rendelkezők jelentkezését kérik 2-3-ig: Hunwald, Meester-utca 11/a. II. 7.

Pestkörnyéki megvesztéshelyen 25 éves komissziós VEGYÉSZETI GYÁR ÉS NAGYKERESKEDÉS tisztviselő, mozgékony üzletember személyében közreműködő csendes

társat keres.

Élebre szülő kibúvó lehetőség. Érdeklődés: „Mindent maga kezel“ jellegre a kiadóba.

Elegáns bútorozott utcai szoba

Díjadó. Vidékiek előnyben. Erzsébet-kürt 40. I. 6.

Keresek vidéki kis háztartásom vezetésére

úgyan egyedülálló, jómegjelenésű nő, ki üzletben is segíteni tudna. Leveleket „Otthon“ jellegre kórék a kiadóvalvalba.

Chanuka ünnepek

Illyusági Chanuka-ünnepélyek. A Pesti Izs. Hitközség Vallásosztási Ügyosztályának az a kísérlete, hogy decentralizálva rendezze a Chanuka-ünnepségeket, teljes mértékben bevált. Nem volt olyan fővárosi vagy állami iskola, amelynek zsidó ifjúsága ne vett volna részt Chanuka-ünnepségen. A körzeti tanácsoknak, kulturális helyeknek, imaházak mind az ifjúság hangjával teltek meg. A vallás-oktatás lelkes munkája látható eredményre járt. Az egyes iskolák ünnepélyein kívül az ügyosztály a nagyobb nyilvánosság előtt december 22-én délután a napsikolyai és délután a vallásos körök tagjai részére külön Chanuka-ünnepélyt rendezett a Fürst Sándor-utcai kulturumban, amelyen a hitközség elnöksége, előjárósága és a megjelentek gyakran adtak kifejezést tetszésüknek.

A VIII. kerületi nagyfővárosi templomkörzet ez évben is méltó keretek között ünnepelte meg a Chanukát. Az ünnepi istentiszteleten kívül Chanuka Szombatjának estjén Melave Dimakót rendezett, ahol Kohn Sámuel vezető templomeljáró üdvözölte a megjelenteket, majd dr. Salgó László körzeti rabbi tartott iránymagyarázatot a Chanuka tanításokkal kapcsolatban végül dr. Vass Lipót körzeti helyettes hívta fel a hittestvéreket az egyetemes részvételre a közösségi munkában. A körzéspiskopos diákok körben rendeztek igen nívós chanuka ünnepélyt.

A Józsefvárosi Izraelita Nőegylet két alkalommal, december hó 22-én, vasárnap és 23-án, szerdán 100-100 ölemlő iskolás gyermeket vendégelt meg ünnepi uzsonnával. Ez alkalommal tartották az ölemlő iskolások chanuka ünnepélyeit hitoktatási irányításával.

A Vilma királyné-utcai Fővárosi nővéndéket bőséges melegséggel ünnepelték december 22-én chanukát. Az ünnepség, amelyen Stiecker Lajos hitközségi elnök és Domonkos Miksa ügyvezető is megjelent — színdarabokkal kezdődött, melyet a 140 árva megajándékozása követett. Ezután vacsorán látták vendégeit az árvákat. Fábri Miksa árvaházi előjáró üdvözölte a megjelenteket. Visszaszólást követően arra a nagy munkára, melynek eredményeképpen a rombadűlt árvaház meglehetősen és biztonságos újulhat 140 árvának. Domonkos Miksa ügyvezető intézett ezután megleghangú szavakat a nővéndékekhez. Meltatta az árvaház előjáróságának munkáját, utalt arra, hogy itt nő fel a zsidóság főbbet kincse: az ifjúság. Igértet lett, hogy a P. I. H. előjárósága meg fogja teremteni a hathatós segítség előléteit. Dukasz Ákos előjáró mondott köszönetet az újulást alkalmazzatnak lelkes munkájukért, háts szavakkal emlékeztet meg a nőbizottság fűrdhatatlan és eredményes munkájáról. Még nagy ut van előttünk — mondotta, beszéde befejezéséig —, sok feladatot kell megoldanunk, de hiszünk, hogy jó munkát fogunk végezni.

Evszázados tradícióhoz híven ünnepelte a Miksa a Főny ünnepét Hermina-utcai templomban. Felszabadult nővéndékeket a szokásokhoz híven a chanukai lángok fényében vélt búcsút. Az istentiszteletet néző Fénkel Miklós főként vezetője, mely után Komjáti Ernő, az egyesület elnöke emlékeztet meg dr. Hevesi Simonról és dr. Stein Emilről az egyesület múltjáról, majd elnökeket. Vázolta a nagy feladatot, amelyek az egyesületre várnak. A templomi hangverseny keretében felléptek Várnai Zsolt, Péterdi Andor, Szék Ernő, Lőrincz László, Gödör Károly, Gergely Károly, Szankár Dezső, Réthy Katalin és az otthon nővéndékeiből alakult (akkor) Lichter Sándor alakú zűrészenében a zsidó dalnok Jókai-utcai ügyosztály hívta fel a Miksa

szeretettel a kultúrteremben, a fővárosi ünnepi szeretetközösségben elhelyezett zsidó agg gyámoltak részére. Vajna József elnök nyitotta meg az ünnepélyt, melyen a hitközség, az intézmények és a templomi előjáróságok képviselői nagy számban jelentek meg. Hübisch Alfred főként emlékeztet meg az egyesület fontos célkitűzéseiről: az aggok szociális megsegítéséről és lelki gondozásáról. A chanukaünnepélyt szertartását Ábrahámson Manó főként vezetője vezényelte. Majd dr. Löwenheim Miksa zsidókorházi rabbi tartott ünnepi szónoklatot. Robert Mária művészeti műsorát követően dr. Belcs Sándor megtartta az ünnepély jelentőségét. Kozma Bernát tanár, a székfővárosi Marcián-utcai szeretetközösségnek ápolója köszöntö meg az Áhávász Reim emberbaráti munkásságát. Vajna József elnök zárásával a nyolc szeretetközösségből összegyűlt ápolók között szeretetszolgálatok osztottak szét.

A Gyöngyösi Sztánszko Izraelita Hitközség december 21-én tartotta hagyományos chanuka ünnepélyét. Dr. Fränkel Ernő hitközségi elnök nagyhatású beszédében vázolta a zsidóság helyzetét. Köszönetet mondott az Országos Irodák elnökének, Stiecker Lajosnak, aki meglepetéssel gondoskodott a vidéki hitközségekről és anyagi lehetőségeit teremt, hogy zavartalanul folytathassák a vallás- és művelődési tevékenységüket. Megszervezte az ünnepélyt, aki a chanuka gyertyák gyújtása után tartotta meg ünnepi beszédét. A műsor további részében Engel Miksa főként, Lipkovich Vera, Székely Klári és Merinfeld Ewa szerepeltek. Az ünnepély a Hatkva hangjaival ért véget.

Ez évben Chanukakor a megmaradt székszárdi zsidóság nagy ünnepe volt. A felszabadulás óta első alkalommal jelent meg pap a hitközségben. Dr. Salgó László pesti rabbi az Országos Irodák főként vezetője megalapította a székszárdi hitközséget, ahol bőséges keretek között rendezték meg az ünnepi Chanuka-estet. December 24-én, délután öt óráig tartott az ünnepség bevezetője. A megmaradt székszárdi zsidóság, teljes számmal résztvevő testvérei örömmel ünnepeltek. Ünnepi istentisztelet tartották, amelyen a vendég-rabbi méltatta a nap jelentőségét, utána chanuka ünnepély volt, amelyet Müller Ferenc és Szász Ernő rendeztek. Pálós Miklós elnök színdarabot, Guttmann Márta és Müller Ferenc szavakkal gyönyörkölteték a hallgatóság. Dr. Salgó László lelkesítő szavai után Szász Ernő hitközségi elnök mondott köszönetet a vendég-rabbiának és rajta keresztül az Országos Irodának, hogy hozzásegítették a vidéki város zsidóságát e szép, ünnepi élményhez.

A Kisgyűlési Dror Habonim cionista ifjúsági mozgalom jóslékert chanuka ünnepélyt rendezett december 19-én. A bevezető beszédet Goldmann Lipót hitközségi elnök tartotta. Gyertyagyújtás után Klein Ferenc mezővárosi főként mondott ünnepi beszédet. A színes műsorban versszavakat és színdarab válogat-

lak. végül Frank Miklós palestinai élményeiről számolt be. Az ünnepély sikeres megrendezése a Dror Habonim ifjúságának érdeme.

Bensőséges chanuka ünnepély színhelye volt a szőlősi templomi tanácsban. Dr. Kálmán Odón köbnyai főként a lobogó gyertyák fényében éledebb világította meg, hogy a zsidóság súlyos tévedés áldozata lett, amíg azt hitte, hogy az első világháború közös szenvedése az egyenlő jogok felé vezető útnak a biztosítéka. A rabbi-egyesület elnöke az 1914-es harcok történelmi szellemét idézte, amelyen átlenged a testvériség, amelyen átlenged a testvériség, az egyenlőség városa szíjadt ki, hanem az áldozatok fiait az auschwitzi gázkamrák nyelték el. A chanuka istentisztelet ifjúsági előadás követte, amelyen a megkapó gyertyagyújtás aktus heber ének-kar és színdarab után ismét dr. Kálmán főként mondott ünnepi beszédet, aki figyelmeztette az ifjúságot, hogy a mozgalmi élet mellett a vallásosság és a hit az erő, amelyen a jövő igazságunk örök temploma felépül.

A hármesdávashelyi hitközség december 18-án tartotta chanuka ünnepélyét a hitközségi színház nagyteremben. A Hatkva után a hitközség elnöke, dr. Deutsch Béla főként megnyitójában világos okkajest mutatott rá a nagy történelmi esemény nemzeti és vallási színtérsére. A gyertyagyújtás a hitközség fűrdhatatlan lelkes kántortanítójára, Gruber László végezte a kántóbetéteket. Ifjúsági énekkarral, majd Patay József Egyzer volt... című költeményét szavalla Neumann Dóra gimnáziumi tanuló. Dr. Benosovszky Imre budai főként a zsidóság világtörténelmi szerepét méltatta, rámutatva a zsidóság fennmaradásának sorsdöntő fontosságára. Élesen vázolta meg a kérdés politikai feltevést. Egy trió és egy quartett következett Kun Bálint vezetésével, majd József ben Simon „Javnah“ című történelmi jelenetét adta elő Lederer Károly és Donner József.

Az egri Izraelita Hitközség hagyományos bőséges ünnepelté chanukát december 21-én. Az est bevezetőjeként Sugár Zoltán hitközségi elnök tartott hatalmas beszédet. Dr. Scheiber Sándor rabbi-egyesület vezetője ünnepi szavai nagy hatást váltottak ki a hallgatóságban. A műsoron felléptek még Schneider Weiss Lili, Friedmann Anikó, Lázár Ferenc, Presler István, Kormosné Fischer Márta, Révész Zoltán és Lorand Imre. A jóslékert est Gáti Béla hitközségi elnök beszédével zárult.

Elhalasztották a III. budai kulturatonét. A Budai Izs. Hitközség — a diszterem fűrdberendezésének elromlása miatt — kénytelen volt a január 5-ére kitűzött III. budai kulturatonét február 2-ára halasztani.

Órák Ékszer

NEUFELDTŐL

BRILIÁNS, ARANY, EZÜST, ÓRAJAVÍTÁS

csak Rákóczi-út 8/a.

29 éves

agilis, fiatal ember, izr., tanult mestersége PÉK, jelenleg állami tisztviselő,

megnősülne.

„Jóbb kettesben” jelégére a kiadóba.

38 éves, csinosnak mondott, 180 cm magas, musz., ügyes, házias, varrónő, ki hársországba menni jár, ezután keresi jellekű, jobb iparos vagy más.

hozzailló élettársat

„Jó feleség” jelégére a kiadóba.

Komoly vagyonnal rendelkező, csinos, intelligens, rokoni részére keresek jó szülőt.

szombattartó urat

40-50 között. „Nyugodt otthon” jelégére.

Húsz éven át volt ásnő, 40 éves kereskedő.

benősülne

üzletbe, üzembe, hol hiányzik a férfi vezetés. „Boldog családok otthona” jelégére a kiadóba.

Egyedülmaradt 43 éves

öszküdt, igazán szép, kellemes, rugalmas intelligens, egészszerű.

férjet keresek

„Boldog élet” jelégére „New York hirdetőbe, Erzsébet-hírt 9.

45 éves

csinosnak mondott, házias tisztviselő, musz., ügyes, elfoglaltsága miatt ezután keresi jellekű, hozzáilló, lakással rendelkező

élettársat

„Megértés” jelégére a kiadóba.

Fővárosi kereskedő, vagyok, keresek orth. szombattartó leányt

vagy gyermektelen asszonyt 28-35 éves, tisztaság, intelligens, csinos és lelkileg gazdag hölgyek bevonását kérem, csakreken „Párok” jelégére a kiadóba.

Jómegeleltű, 40 éves, izenutlni-donosa

férjhezmenne

Működési szakemberhez, ki üzembe bevonható. „Vasszakma” jelégére a kiadóba.

Nősülni szándékszm

Keresek orthodox családból finomlelkű, intelligens, csinos, kimondottan valóságos szombattartó leányt, vagy asszonyt 30-ig. Kizárólag teljes című levelekre válaszolok. Leveleket csakreken „Mozzo is mozzo” jelégére a kiadóba.

Férjhezmenne

két barátnő, harmincas és ötvenes, csinos, mindenhez érő urasszonyok olyan intelligens, jómegeleltű emberhez, akinek megértése, melegszerető otthona van, anyára, feleségre és kiváló üzleti asszonyra vár. „Üzlet van” jelégére a kiadóba.

Csinos, intelligens, szép hozománytal rendelkező hugom részére keresek

szombattartó intelligens parost

40-50 között” jelégére.

H I R E K

Az UJ ÉLET előfizetési díjai:

1 hónapra	4 forint
negyedévre	12 „
félévre	24 „
egész évre	48 „

Az előfizetések postatakarékpénztári befizetési lappal küldendők be a 26.209 számú postatakarékpénztári számára.

Stöckler Lajos előadása

A Szocialista-Cionisták (Ehuda-Máty) Pártja január hó 6-iki pártnapján mondja el Stöckler Lajos, a Pesti Izr. Hírközlés elnöke, nagy érdeklődéssel várt előadását: Küzdelem zsidóságunk létéért. (Püsti S.-u. 21/b. d. n. 6 óra.) A dec. 30-iki pártnapon zsúfolt terem előtt Dénes Béla számolt be a házi kongresszusról.

— Gervai Sándor előadása Mohács. A mohácsi hírközlés disztermében Gervai Sándor az Uj Élet munkatársa az elmúlt héten „Az ellenállás gondolatának zsidói irói” címen, nagy érdeklődéssel kísért előadást tartott. Bevezetőként mondott Frank Miklós, a helybeli ifjúsági csoport vezetője. Gelb József főkantort heber dalokat énekelt nagy sikerrel.

— A Maadon Jori e heti szombat délutáni összejövetelén (január 4-én d. n. 4 óra-kor) dr. Herschkovits Fábán fog hebernyelvű beszámolót tartani a 22. cionista világkongresszus kulturális és nevelési tárgyalásairól az MCSZ helyiségében, Arany János-u. 29. sz. I. em.

— Gyászistentisztelet. A két év előtti mártírhalált halt Schuller Jenő okleveles mérnök emlékeztetőre január 12-én délután 10 órakor requiemet tartanak a Hősök templomában, melyen dr. Katona József pesti rabbi mellett Schuller Jenő bátor helytállását és emberi érdemeit.

— A Budai Izraelita Négyzet szépen sikerült Chanuka-estet rendezett vasárnap a Budai Izraelita Hírközlés előjáróságával együtt. Dr. Benoschofsky Imre főrabbi magasszónyálán beszéde, Sirota Sándor főkantort és Hausmanné Sirota Piroka művészi nivóju éneke után Szigeti Jenő zsidó legendákat, Pálotai Erzs pedig zsidó verseket adott elő. Végül dr. Csobádi Samu elnök mondott nagysikerű beszédet.

— Házasság. Spitzer Manci (Hajdunánás) és Krémer Ferenc nyíregyházi búrkereskedő f. évi jan. 7-én, kedden d. n. 3 órakor Hajdunánáson tartják esküvőjüket.

Ujjalakuló közgyűlést tartott a Budai Menház-egyesület

Vasárnap, délelőtt a Budai Chebra Kadisa disztermében ujjalakuló közgyűlést tartott a Budai Izraelita Aggok és Árvák Menházegyesülete, amely rövidesen megnyitja egyelőre 40 ágyas zugligeti Menházát. Sirota Sándor főkantort éneke és dr. Benoschofsky Imre főrabbi bevezetője után Pap Lajos és Breszlauer László beszámoltak a multról, majd megejtették a választásokat. Diszelnők: dr. Görög Frigyes, egyházi elnök; dr. Benoschofsky Imre főrabbi, elnök; dr. Sárkány Lajos, társelnök; Breszlauer László, alelnök; dr. Dembitz Ágost és dr. Görög Frigyesné, előjárók: Balla László, Berger Márton, Csillag Ernőné, dr. Dénes Béka, Dévai Nándorné, Elek Gyula, Fahn Pülöp, Halász Jenő, dr. Heller Imre és Nagy László Józsefné lettek.

A megválasztott előjáróságot elsőnek Sós Endre, a budai hírközlés előjárója, mint választási elnök, majd Dembitz Gyula előjáró, dr. Bálint Béka, a Budai Chebra Kadisa elnöke, Bicskei Jenő és Adám Gyula üdvözölte. Ezután dr. Sárkány Lajos elmondta programját. A közgyűlés végül dr. Heller Imrét az egyesület fizetési tagjait választotta.

— Halálozás. Diósi Jenő szv. rendőrnagy, a budapesti hírközlés volt titkára, december 26-án, 60 éves korában elhunyt. Temetése dec. 31-én volt az óbudai izr. temetőben.

Holczér Zoltán Emil kereskedő, miután használnul várta vissza a bori halálhagyerkebe elhurcolt fajt, 64 éves korában tragikus birtelenséggel elhunyt. Temetése kedden délután volt a rákoskeresztúri temetőben. Özvegye sz. Székely Margit gyászolja.

— Felhívás. A fuárvaház igazgatósága felhívja özv. Blau Zoltánt (Bpest, VII., Holbó-utca 11.), hogy számára a fuárvaház címére csomag érkezett Dél-Amerikából. Miután a fenti címen nem találják, kérik, hogy jelentkezzen a fuárvaház igazgatóságánál (Bpest, VII., Vilma királyné ut. 25.).

A Józsefvárosi Izraelita Négyzet 1947. január 5-én, vasárnap délután 5 órai kezdettel jelleknyelű műsort rendez VIII. Nagyfuárváros-utca 4 sz. alatti kultúrtermében. Vendégeket szívesen lát.

Jómegeleltű, intelligens, 26 éves kereskedő, hozzáilló, csinos, jó módú

élettársat keres

„Nyugodt élet” jelégére a kiadóba.

Ötvenes, intelligens cukrásznak

családi gyárban komoly egészséget nyújtana

házasság révén

egyedülmaradt urasszony. „Jellek” jelégére a kiadóba.

Férjhezmenne

34 éves, dolgozó, csinosnak mondott ÖZVEGYASSZONY, némi vagyonnal. Keresem 40-48 évig olyan ember ismerettségét, ki boldog család otthon után vágyik. „1-2 gyermek nem akadály” jelégére a kiadóba.

Aki vigkedélyű

CSINOS, HÁZIAS

feleséget keres

Irjon „Kettesben szép az élet” jelégére a kiadóba.

Férjhezmenne

harminché éves,

fűszer-csemege

üzlettel rendelkező leány

olyan hozzáilló urhoz, aki kereskedelmi képzettséggel rendelkezik. „Párok, nem akadály” jelégére.

Intelligens, 62 éves, fővárosi lakos, önálló keresettel bíró nő hozzáilló, egészszerűen bíró emberhez

feleségül menne

Jelég „Energia” a lap kiadóba.

Cipésműhelyei

rendelkező ÖZVEGYASSZONY

férjhezmenne

hozzailló 60 — körüli szakmabeli némi lakással rendelkező iparoshoz, ki cipész műhely-üzletet vezetne. Készítők fővárosi lakosok. „Párok” jelégére.

Jóprágú, vidéki orvosok barátságos fogorvosi rendelővel

férjhezmenne

lehetőleg orvoshoz 55-ig. „Társulások Pesten” jelégére a kiadóba.

Hatvanas urhoz

férjhezmenne

hozzailló, lakással bíró urhoz. Leveleket „Ötvenkét szeretnék” jelégére a kiadóba.

62 éves volt ásnő kereskedő

hűséges élettársa,

valamint odandó szorgalmas segítőtársa lenne olyan urhoz, kinek bármilyen üzleti vállalkozása van. „Leiki gazdaság” jelégére a kiadóba.

Férjhezadnám

csinosnak mondott, jelleknyű hisz rokonokat, kinek üzlete van, 40-46 évig, intelligens iparoshoz. „Csak iparos” jelégére a kiadóba.

45 éves volt gazdálkodó, ki fr- és építési anyag szakmában is járatos

megnősülne vagy benősülne

„Dunántúl” jelégére a kiadóba.

SZERETNEM, HA TALÁLNEK egy kimondottan urhoz 50-54-ig, aki saját lakással bíró musz. ügyfél

feleségül venné

„Újvízi ajándék” jelégére.

Feltétlenül intelligens, meglehetősen, haladó gondolkodású, kifejezetten jóalkú, fess, szép, 25-35 közötti, izm. leány vagy özvegy ismeretséget keresi, 28 éves, intelligens, jómérvű, erdélyi származású, romániai fiatalember

házaság céljából

Feltétlenül teljesen megfelelő, komoly, kimerítő, ha lehetséges, fényképes választ „Bukaresti otthon” címűre Andrássy-ut 9. Nemzetközi Hirdetőbe.

Szombattartó,

érettségizett, export-importőr, szakíró, kimondottan csinos, szép, nem átlagosan urilakos

feleségül venne

Részletes, fényképes válasz „Harmadik” jelűre kéri.

A VAC HIREI

Magyarország 1946. évi tornászbiroknak 50 éven felüliek kategóriájában: Dückstein Zoltán VAC, a Zsidó Gimnázium tanára. A polgári év utolsó tornaversenyén rendezte a Magyar Országos Torna Szövetség fennállása óta első ízben ezt a versenyt. Dückstein tanár fiatalos lendülettel, értékes gyakorlati tanárral, nemcsak, csiszolt tornász tartással küzdött végig a versenyt és szerezte meg a győzelmet.

A VAC első- és másodosztályú kosárlabdacsapata a magyar bajnokság közelmúltjában ismét az écsapattok közé kvalifikálta magát és az utolsó 5-6 mérkőzést a VAC ismét káprázatos játékkal nyerte meg.

A teremkézilabda bajnokságban a VAC csapata eddig minden mérkőzését megnyerte és pontosan az első helyen áll.

Az asztali-tennisz szakosztály 1947. január 11. és 12-én rendezte a Szövetség meghívására Budapesti asztali-tennisz bajnokságot a Zsidó Gimnázium tornacsarnokában. Ezen eseményen a zsidó versenyzők is valószínűleg részt vesznek.

A VAC birkózó szakosztálya évről évről növekedést mutat. Kárpáti György olimpiai és Magyar Ármagán Európa-bajnokok vezetésével.

Kegyeleti emléktárgy kiírás. A VAC kosárlabda szakosztálya mártírtárgy kiírás a nyilas- és náci-erőszak áldozataitól lett tanúinak emlékére kosárlabda körmerkőzést rendez. Színhelye a Zsidó Püszkánizium tornacsarnoka. Időpontja hétköznap este 7 órából 10-ig, vasárnap egész nap. Egy-egy mérkőzés időtartama 2X15 perc. Szünet és várakozási idő nincs. Megjelenés tornacipőben és sportruhában. Nevezés írásban a VAC központjában (VII. Erzsébet-körút 26. I.) küldendő a játékosok nevével fel tüntetve és 10 forint nevezési díjjal. Nevezési határidő: 1947. január 17-én este 8 óra.

Dr. JANDA,
M. NYOMOZÓ
123-999
TERÉZ-KRT. 34

Schulz Jenő

örök-ékszerész (örösváltozás)
VII. Wesselényi-ut. 6. a régi házban

Gergely Miklós

aranyműves és ékszerész
VÉTEL: Tel.: 422-345. ELADÁS!

A jelíges hirdetések feladóinak figyelmébe!

1. A jelíges hirdetésekre beküldött válaszleveleket az Uj Élet kiadóhivatala csakis a hirdetési nyugta felmutatása ellenében adja ki.

2. A beküldött jelíges levelekre válaszleveleket nem fogad el, ezért a jelíges levelek írói adják meg saját címüket a beküldött levelekben.

Menyasszonyi

ruha, kosoru, fátol és belső

kölcsönzése

vidékre is. Myrtus-szálon, VII., Nagydíófa utca 18.

Goldné

a zsidó urikörök legmeghízhatóbb házasságközvetítője!
VII., Alsóerdőor 9. földszint 2.
Telefon: 225-480

Kölcsönös megértés

ÉS SZERETET jelűre levél van a kiadóban.

MAGANYOS, CSINOS

urinő megismerkedne, házasság céljából

45-55 éves, adós ügyekkel vagy ügyekkel, szép család, házam van. „Alagi káprázás” jelűre a kiadóban.

35 éves, vidéki urizó, ki 100.000 forintot ér, üzemből lévő ingatlanai és kezo szababattorral rendelkezik.

férjhezmenne

jó megélésű, biztos egzisztenciával bíró iparoshoz, ki gondtalan megéheket biztosít számára. „Korrek” jelűre a kiadóban.

A HAPOEL M. S. E. hírei

Hapoel I. — RAFC I. 0:2 (0:0). Csapatunk megérdemelt vereséget szenvedett a nála minden tekintetben jobb ellenfelettől.

Hapoel II. — RAFC kombinált 5:1 (3:0). A Hapoel II. remek iskolajátékkal győzte le ellenfelet.

Üdvözlés. Ismét vidéken volt az ökölvívó gyűlés. Ceglédn nagy sikerrel megkezdés mérkőzést bonyolítottunk le december 28-án szombaton este.

Hapoel — C. Madisz. és Szim. válogatott 8:8.

A büzeli Cionista Kongresszuson a magyarországi Hapoel delegátusai közvetlen tárgyalásokba becsatlakoztak az errei Hapoel kiküldöttével. Határozott ígéretet kaptunk, hogy egyesületünket a jövőben intenzív anyagi és erkölcsi támogatásban részesítik.

Társaságbeli legdiszkrétebb házasság-

közvetítő, Doktorné

Király-u. 67. I. 3. Te. élon: 421-930

Egyedülmaradt

60 év körüli, teljesen egészséges ember vagyok, jó keresettel, lakással, bútorral, szeretőm megtalálni meglehetősen könnyű. Ez intelligens nő!

feleségül vennék,

aki anyagiakkal is rendelkezik. „Szeretel” jelűre a kiadóban.

Már sok szerencsés boldog házasságot

hozott létre őszkörtén MELYÉNÉ. Budapest, IX., Erkel-utca 4. II. 19. Hétköznap 4-6-ig fogad. Válaszboríték. Kibúró benőslések.

Megismerkednék olyan sportot kedvelő

kelő ökölvívóval bíró, intelligens. 22-26 éves hölggyel, aki mint jómagam, szereti a természetet, a túrást, a vízilabdát, a motorizációt, stb.

házaság céljából

„Közös szórakozással egy úton” jelűre Doroshoz, Andrássy-ut 54.

CSINOS, 33-as URILEÁNY, fizetett, szépen berendezett lakással megismerkedne

házaság céljából

komoly úrral. „Közvetítők kizárva” jelűre a kiadóban.

38 éves

szépnek mondott, gazdag, egyedülmaradt urizósszony, 30 ezer forint készpénzzel, havi 2500 jövedelemmel, uriz egzisztenciával bíró

élettársat keres

„48-ig” jelűre a kiadóban.

A zsinagóga naptára

Január 2. esütőrtök: Tévész 10 (bőjnap), péntek: 11, szombat: 12, vasárnap: 13, hétfő: 14, kedd: 15, szerda: 16, esütőrtök: 17.

Szombaton, január 4-én heti szidra: Vajehi, hétfőre: I. Kir. II, 1-12.

Imaidók:

Ima- házak	Pén- tek	Szombati					Hétköz- nap
		este	regge-	d. e.	d. u.	este	
Dohány	4	7/10	4	5	7	1/45	
Rumbach	4	7/10	3/44	5	7	1/45	
Bethlen	4	7/10	3/44	5	7	1/45	
Csáky	4	7/10	3/44	5	7	1/45	
Dózsa	4	7/10	3/44	5	7	1/45	
Nagyfuv	4	8	3/44	5	7	1/45	
Páva	4	9	3/44	5	7	1/45	
Zuglo	4	7/10	3/44	5	7	1/45	
Füürvay.	4	7/10	4	5	7	1/45	
Leányárv.	4	7/10	4	5	7	1/45	

Péntek esti gyertyagyújtás: 3 óra 55 perckor.

Budai istentiszteletek ideje.

Január 3. péntek este 4 órakor. Január 4. szombat d. e. 3/11 órakor. A II., Toroczkó-u. 6/b. sz. a. imaházban szombaton reggel 8 órakor. Január 4-én szombaton d. u. 4 órakor Oneg Sabbat a III., Zsigmond-u. 49. sz. a. tanácsteremben. (Dr. Klein Miklós rabbi: Aggada a Talmudban.) Istentiszteletek helye: III., Zsigmond-u. 49., XI., Boesckay-ut 37., II., Toroczkó-utca 6/b. és péntek esténként II., Fő-u. 12. sz. a.

Óbudai templom: III., Zichy-utca 9., péntek és ünnep este 4 órakor. szombat és ünnep d. e. 9 órakor

Élettársat keresek

magas, karcsú, jómérvű, jóalkú, szolid uriz személyében. 28 és 45 év közötti, aki szintén jó anyagi körülmények között él. „Sajnos, özvegy lettem” jelűre a kiadóban

31 éves

SZÖRMEKERESKEDŐ, szakmát értő, benőslne

elvenne volt deportált, ki álláshoz, otthonhoz, illetve egzisztenciához jutna. „Becsület” jelűre a kiadóban.

UJ ÉLET

A MAGYAR ZSIDÓSÁG LAPJA

Szerkesztőség és kiadóhivatal VII. Síp-u 12 — Telefon: (23-933)

Kiadótuladónos:

A MAGYARORSZÁGI ISRAELITÁK ORSZÁGOS IRODÁJA

Felölös szerkesztő és felölös kiadó: ROÓZ BEZSÓ

Postainkérőpénztári csekk száma: 26.209 (Magyarország Izraeliák Országos Irodája)

Beküldött kéziratokat nem örtünk meg a visszaküldésükre nem vállalkozunk.

Nyomatott a Globus nyomdai művelésű kiadóban. Fél. nyomdavezető: Margittay

Keresem a párom, - vajon megtalálom,

kivel az életem útját tovább járom? Színaranyként lelkét aki megőrizte. s aki a multat szintén — még most sem feledte. De kiből csillannak mégis új remények napfényes szigetén élete felé. Hátba valóra válnak a tűnő álmok. s rózsák nyílnak majd ott, — hol most jégvirágok! Bus-borus asszonyiszív vár türelmes-szépén jelíges levelet: „Tavasz dalol a télben”.